

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za romanistiku

Katedra za rumunjski jezik i književnost

**Jezični transfer između hrvatskoga i rumunjskoga: slučaj
izvornih govornika rumunjskog jezika u Hrvatskoj**

DIPLOMSKI RAD

Kandidat:

Goran Čolakhodžić

Mentor:

dr. sc. Petar Radosavljević

Zagreb, rujna 2015.

Facultatea de Științe Umaniste și Sociale, Universitatea din Zagreb
Departamentul de Romanistică
Catedra de Limba și Literatura Română

**Transferul lingvistic croato-român: cazul vorbitorilor nativi de
limba română din Croația**

LUCRARE DE DIPLOMĂ

Candidat:
Goran Čolakhodžić

Coordonator științific:
dr. sc. Petar Radosavljević

Zagreb, septembrie 2015

SAŽETAK RADA NA HRVATSKOM JEZIKU

Cilj je ove eksploratorne studije bio iz perspektive suvremenih istraživanja međujezičnih utjecaja (eng. *crosslinguistic influence studies*) promotriti govornu produkciju četvero ispitanika (3 žene/1 muškarac) rođenih i odraslih u Rumunjskoj, a nastanjenih u Zagrebu, relativno bliskih po dobi i obrazovanju, kojima je rumunjski materinji jezik, a hrvatski govore svakodnevno. U tu su svrhu metodama polustrukturiranog intervjua i prepričavanja prikazanog videomaterijala prikupljeni jezičnobiografski i jezični podaci od ispitanika, koji su potom analizirani. Iz metodoloških je razloga analiziran uglavnom lakše uhvatljivi, negativni transfer. Utvrđena je prisutnost međujezičnog utjecaja (transfera) kod svih ispitanika, u različitoj mjeri, a u oba ovdje važna smjera: prema naprijed (iz rumunjskog u hrvatski) i unatrag (iz hrvatskog u rumunjski). Transfer je pretežno zamijećen u svim osnovnim elementima jezične produkcije (izgovoru, morfologiji, leksiku i sintaksi), a u prvom redu u izgovoru i leksiku. Povrh transfera, promatrano je i kod ispitanika prisutno prebacivanje kodova i uloge istog, kao i gubljenje jezika (eng. *language attrition*), za koje je utvrđeno da kod ispitanika ne postoji u zamjetljivoj mjeri, velikim dijelom zbog njihova transmigrantskog statusa i prirode posla većine njih. Isti taj status i redovito održavanje jezičnih kompetencija ograničavaju i penetraciju međujezičnih utjecaja u jezične sustave govornika. Uz pomoć jezičnobiografskih podataka o pojedinim su ispitanicima (ili više ispitanika) povučeni neki općeniti zaključci i ocrtane osnovne tendencije, a dane su i smjernice za eventualna buduća istraživanja iste skupine govornika.

CONȚINUT

SAŽETAK RADA NA HRVATSKOM JEZIKU

1. INTRODUCERE	1
2. CERCETĂRI IIL: TEORIE ȘI TERMINOLOGIE DE BAZĂ	5
2. 1. În prealabil: L₁, L₂, L_n – Cronologia achiziționării și alte criterii	6
2. 2. Multilingvism și multicompetență	7
2. 3. Interferență, transfer, IIL și alte probleme	13
.....2. 3. 1. <i>O mică istorie a cercetărilor bi/multilingve și a terminologiei aferente</i>	13
..... 2. 3. 2. <i>Terminologia contemporană</i>	16
..... 2. 3. 3. <i>Termenii folosiți în prezenta lucrare</i>	17
2. 4. Comutare de cod	17
2. 5. Biografie lingvistică	18
2. 6. În concluzie: Pluralitatea abordărilor teoretice din domeniul IIL	19
3. METODĂ	21
4. PARTICIPANȚI	25
4. 1. Prezentarea participanților	26
..... 4. 1. 1. <i>Cristina</i>	26
..... 4. 1. 2. <i>Fred</i>	29
..... 4. 1. 3. <i>Otilia</i>	32
..... 4. 1. 4. <i>Victoria</i>	35
5. REZULTATE	38
5. 1. Cristina	38
..... 5. 1. 1. <i>Transfer spre înainte</i>	40
..... 5. 1. 2. <i>Alte forme de transfer</i>	47
..... 5. 1. 3. <i>Comutare de cod</i>	48
5. 2. Fred	49
..... 5. 2. 1. <i>Transfer spre înainte</i>	50
..... 5. 2. 2. <i>Alte forme de transfer</i>	52
..... 5. 2. 3. <i>Comutare de cod</i>	53
5. 3. Otilia	53
..... 5. 3. 1. <i>Transfer spre înainte</i>	54

.....	5. 3. 2. <i>Alte forme de transfer</i>	55
5. 4. Victoria		55
.....	5. 4. 1. <i>Transfer spre înainte</i>	56
.....	5. 4. 2. <i>Alte forme de transfer</i>	58
.....	5. 4. 3. <i>Comutare de cod</i>	58
6. PROBLEMELE STUDIULUI ȘI DIRECȚIILE POSIBILE ÎN VIITOR		60
7. CONCLUZII		62
8. BIBLIOGRAFIE		65
9. SUPLEMENTE		71

1. INTRODUCERE

Bilingvismul și multilingvismul sunt două „fenomene foarte răspândite (...) și în același moment fenomene cam neremarcabile”¹ (Edwards 2013: 5), în sensul că au o semnificație în primul rând pragmatică și deseori nu implică o cunoaștere a unei alte limbi la un nivel mai ridicat decât pur și simplu cel de bază. Totuși, faptul este că „majoritatea populației mondiale, dintre care mulții sunt foarte slab învățați, au cel puțin un nivel elementar de competență multilingvă” (Edwards 2013: 14), ceea ce ar presupune existența unor efecte (lingvistice, psiholingvistice, sociolingvistice) legate de întrebuințarea mai multor limbi. Ca fenomen, multilingvismul, fără orice îndoială, a existat încă din preistorie: mai exact, de la acel moment necunoscut în care au început să se vorbească, între indivizii ai specii umane, mai mult decât două limbi – un moment îndepărtat și cu totul indeterminabil în istoria omului. Mai târziu, existența multilingvismului social (prezent la un grup mai mare de oameni alcătuind un grup etnic sau chiar un popor), cât și a celui individual este atestată la mai toate civilizațiile antice, ca și apoi, în Evul Mediu și în cel Nou. S-ar putea afirma că ascensiunea statului național din secolele XVIII – XX a dăunat grav multilingvismului „natural” în unele părți ale lumii (mai ales în Europa; spre exemplu, în Balcani, un teritoriu care printre lingviști este, sau a fost, celebru tocmai pentru fenomenele legate de folosirea cotidiană a mai multor limbi în comunicare). Totuși, vorbitorii multilingvi se găseau și pe atunci, într-un număr considerabil, la toate popoarele – din Europa sau în alte locuri –, iar necesitatea de a se studia limbi în afară de limba maternă creștea în funcție de afirmare a diverselor state-națiuni și a economiilor, culturilor, etc. definite printr-o singură limbă națională, uneori normată și standardizată de către diferite academii și alte instituții regulatoare. În acest fel am ajuns la momentul prezent în care, în lumea contemporană interconectată și globalizată, devine din ce în ce mai greu de găsit vorbitori monolingvi, cei care nu folosesc și care nu au învățat decât o singură limbă, limba lor maternă. Cook (2003: 13) întreabă „Unde în lume să mai găsești oameni care nu au studiat, cel puțin în școală, o a doua limbă?”; s-ar putea reproșa că o astfel de perspectivă este Vesto-centrică pentru că nu în toate țările copiii au șansă de a învăța o limbă la școală: totuși, chiar în multe dintre aceste țări (de pildă, unele țări subdezvoltate din Africa), bi- și multilingvismul sunt fenomene omniprezente, datorită situației etnice mixte. Cook (1991) nu vorbește fără rost când afirmă că *mono-competența* (simplificat: abilitatea de a vorbi doar o singură limbă) este mai degrabă o

---

¹ Citatele din texte original într-o limbă care nu este româna au fost traduse aici, în toate cazurile, de către autorul lucrării.

excepție decât norma. Importanța schimbului comercial și cultural la nivelul regional, ca și cel mondial, a impus nevoia de a introduce limbi străine în școlile generale din întreaga lume, astfel încât foarte puținii sunt cei – în ziua de azi – care, cu toate că poate au crescut într-o familie monolingvă și într-un mediu în care nu se vorbea decât o singură limbă națională, nu au avut nici un fel de contact mai îndelungat cu o a doua limbă.

Europa are o tradiție lungă și bogată de bi- și multilingvism. În Uniunea Europeană de astăzi, mobilitatea forței de muncă, printre care și a intelectualilor de diverse specializări, este mai impresionantă decât în orice alt moment din istoria continentului. Toate documentele privitoare la dezvoltarea economică și socială a Uniunii (*Europe 2020*, *Horizon 2020*, diferitele *Green Papers*) afirmă și importanța învățării și a folosirii limbilor străine. Cunoștința altor limbi este o condiție *sine qua non* pentru a obține numeroase posturi de muncă. Vorba lui Edwards (2013: 5), „capacitățile multilingve pe nivelul individual largesc posibilitățile [de creștere personală], dar o lume de multe limbi este în același moment și una unde apar probleme de comunicare”. Aproape același lucru se întâmplă și pe planul individual intern (psihologic) al persoanei multilingve: efectele cunoașterii a mai multor limbi sunt pozitive și rezultă în performanțe cognitive ameliorate ale individului (vezi, spre exemplu, Bialystok 1999; Ianco-Worrall 1972), dar aceste efecte sunt complexe și atotcuprinzătoare, ele influențează profund gândirea și vorbirea, unde pot apărea și unele „probleme” sau mai degrabă particularități pe care nu le vom întâlni la monolingvi. Un ansamblu de fenomene strâns legate de bi- și multilingvism îl prezintă așa-numita influența interlingvistică (IIL)². Acesta va fi una dintre principalele teme ale prezentei lucrări.

Studiul din față își propune să analizeze statutul lingvistic (în general) și bilingvismul român-croat (mai specific) al universitarilor de origine română stabiliți în Zagreb, a căror limba maternă este româna, dar care posedă un nivel ridicat de competență în limba croată și o folosesc în fiecare zi³. Mai specific, ne propunem analiza transferului lingvistic româno-croat la acești vorbitori: dacă apare și în ce domenii lingvistice este vizibil. Meritul studiului constă în faptul că până în ziua de azi în Croația s-au făcut puține studii de acest fel și că în general există nevoia de a examina IIL între limbile care nu vor fi engleza și o altă limbă X (Pavlenko 2003), sau între marile limbi ale Europei sau Asiei (franceză, spaniolă, japoneză...). „Trebuie studiat un număr mai mare și mai variat de limbi pentru a obține o înțelegere mai bună a influenței tipologiei ca factor în transfer” (Heidrick 2006: 2), iar în special de interesante sunt

---

² Mai mult despre acest termen și termenele alternative, ca și în general despre terminologia cercetărilor asemănătoare cu a noastră vezi în secțiunea 2.

³ Participanții studiului nu vorbesc doar româna și croata: ei pot fi considerați (chiar dacă unii dintre ei nu se consideră) ca fiind multilingvi. Noi ne vom concentra asupra transferului româno-croat.

limbile bogate morfologic (Pavlenko 2003), cum sunt croata și româna. Tot așa, nu s-a făcut până acum nicio cercetare a contactelor între limba croată contemporană și limba română contemporană în varianta ei dacoromână contemporană, cu toate că avem mai multe studii importante care au abordat fenomenele lingvistice legate de comunitatea istroromână (Kovačec 1971 și altele) și de cea a băieșilor (Radosavljević 2010 și altele).

Populația studiată este mică (4), așa că studiul va fi unul destul de specific și puțin generalizabil (cum este, de fapt, deseori cazul cu studiile de statut lingvistic și de IIL). Ne-a consolatat totuși afirmația lui Feagin că „o analiză detaliată a unui cantități mici de date este mai bună decât un proiect grandios neterminat” (2013: 20). Având în vedere scopul ulterior al acestei lucrări și faptul că cercetătorul a avut resurse (timp, bani, experiență, înțelegere metodologică) limitate, studiul va putea fi caracterizat ca un studiu explorator⁴. Deoarece terenul este relativ nou – dacă luăm în considerare participanții noștri și împrejurările în care la ei se poate manifesta IIL – iar complet nou pentru cercetătorul/autorul lucrării, am crezut că un studiu de acest fel ar fi cu totul potrivit și deocamdată suficient.

Deși numărul studiilor de IIL produse până în ziua de azi la nivelul mondial este relativ mare, domeniul acesta fiind foarte dinamic, nu multe studii au fost conduse care să fie izbitor de similare cu studiul propus. Jieanu (2013) a studiat interferențele lingvistice (termenul pe care îl folosește autoarea) româno-spaniole ale imigranților români în Spania; ceea ce face studiul menționat foarte diferit de al nostru este faptul că românii din Spania – foarte numeroși – formează comunități întregi care se opun majorității spaniole în masă, situația în care se produc adevăratele fenomene sociolingvistice și contactiviste, pe când în cazul nostru este vorba de un număr mic de indivizi care nu formează (precum este evident din datele biografice) o comunitate (strânsă) și care, de fapt, relaționează separat cu mediul în care nu se vorbește limba lor maternă (L_1 – limba 1); în plus, trebuie luat în considerare și gradul lor de educație și o conștiință lingvistică aparentă, datorită, în parte, acestei educații. Mai similar cu al nostru, poate, este studiul lui Porte (2003), care a lucrat tot cu universitarii (lectorii), în cazul lui vorbitori nativi de limba engleză stabiliți de o lungă vreme (între 15 și 24 ani) în Spania. Participanții lui Porte, totuși, au o rezidență mai lungă decât majoritatea participanților noștri în țara unde lucrează; pe planul metodologic, Porte a optat pentru discuții în grup ca sursa de date – participanții lui stăteau la o masă și discutau, convorbirea lor fiind înregistrată – pe când noi ne-am hotărât pentru interviuri individuale (participant (româna ca

---

⁴ “Aceasta înseamnă că studiul este condus cu scopul de a sonda un domeniu de cercetare despre care se știe puțin sau pentru a analiza posibilitatea de a conduce un studiu mai particular [în viitor].” (Kumar, Ranjit. (2011). *Research methodology: a step-by-step guide for beginners*. London: SAGE Publications. p. 11)

L₁) și cercetător (româna ca, strict cronologic vorbind, L₄)). Am putea spune, totuși, că studiul nostru este comparabil cu acesta. Poate a găsit că participanții lui și-au păstrat L₁ (engleza) foarte bine și că ei, cu toate că folosesc unele forme „mixte” sau care arată efecte de IIL, sunt în stare să-și modereze cu ușurință vorbirea, nemaifolosind formele acestea când interacționează cu vorbitori de engleză dinafară grupului lor emigrant. Luând în considerare toate acestea, nu ne așteptăm nici ca la participanții noștri să apară semne de pierdere a limbii materne sau de așa numită atrițiune de L₁ (*L1 attrition*), „pierderea de către vorbitor a primei limbi [cu alte cuvinte a limbii materne] sau a unei limbi achiziționate ulterior, sau a unei porțiuni a acestei limbi” (Li Wei 2013: 34). Suntem convinși, însă, că IIL va fi evidentă într-o măsură oarecare în limbajul lor.

Pentru a clarifica conceptele deja menționate sus sau de care vom avea nevoie mai departe în text, în următoarea secțiune prezentăm un cadru elementar în care vom explica terminologia de bază și, în linii mari, istoria domeniului științific respectiv.

2. CERCETĂRILE IIL: TEORIA ȘI TERMINOLOGIA DE BAZĂ

Li Wei (2013: 34) amintește că, contrar presupunerilor populare, studiul fenomenelor legate de bi/multilingvism are o istorie lungă, citând lucrările lui Whitney (1881) și a psihologului celebru Cattell (1887); am putea să adăugăm și – ceva mai recent – studiul de caz al lui Ronjat (1913), o lucrare clasică din domeniu. Bineînțeles, studiul fenomenelor lingvistice este aproape întotdeauna legat și de învățarea/achiziționarea limbii: fiecare vorbitor bi/multilingv este rezultat al diverselor procese de învățare, iar aceste procese sunt obiectul de studiu a unei ramuri separate de lingvistica aplicată, în engleză SLA (*second language acquisition*; achiziționarea unei a doua limbi)⁵. „Povestea” începe cu o persoană intrând în contact cu o a doua limbă, fie ea maternă (în cazurile – ca cel descris de Ronjat (1913) – unde copilul are două limbi materne) sau „străină” (ea poate fi și minoritară, etc.). Această persoană va folosi, în măsuri oarecum diferite, mai multe limbi în comunicare. Din această cauză, limbile acestei persoane (ocupând, evident, aceeași minte) vor intra și ele în contact. Ceea ce este interesant pentru lingviști sunt contactele lingvistice la nivelul unui singur individ (chiar și dacă studiul este bazat pe o populație de o mie de participanți, procesele mentale considerate sunt privite întotdeauna la nivelul individual) care rezultă din însuși faptul că individul respectiv este bi/multilingv.

Următoarele concepte teoretice de bază au fost indispensabile pentru lucrarea noastră: *multilingvismul/multicompetența*, *transferul* și *IIL* (sau alte concepte similare descrise mai jos), *comutare de cod* și *biografie lingvistică*. În mare parte, cercetările din domeniu au luat loc în mediul limbii engleze și a academiei angloamericane; de aceea și noi ne-am bazat pe literatura de specialitate în engleză. Prin urmare, terminologia – cu excepția *comutării de cod*, termenul preluat de la Jieanu (2013) – este tradusă din engleză, însă pentru a asigura claritate adăugăm deseori în paranteză și originalul englezesc.

---

⁵ Unii autori fac diferență între „învățare” și „achiziționare”: după Myers-Scotton (2005: 42), *achiziționare* este termenul folosit în cazul vorbitorilor tineri (înainte de (pre)pubertate), iar *învățare* este cuvântul rezervat pentru vorbitori/elevi adulți. Aceeași autoare, însă, fie intră în contradicție, fie renunță la distincția respectivă când, pe pagina 344, decide că „de aici încolo, vom considera învățarea mai târzie a unei limbi ca SLA”.

Învățare/achiziționare sunt interșanjabile în multe contexte. Am putea afirma că „învățare” implică o școlarizare formală sau un efort conștient din partea vorbitorului, pe când „achiziționare” este mai „naturală” și inconștientă, de exemplu ca la copii mici sau la imigranți cu un statut social scăzut.

2. 1. În prealabil: L₁, L₂, L_n – Cronologia achiziționării și alte criterii

Marcarea limbii materne/native/natale cu „L₁” este o convenție lingvistică care de obicei nu este contestată: limba maternă este prima limbă pe care o persoană o achiziționează⁶. Cu L₂ marcăm a doua limbă – prima limbă ne-maternă pe care această persoană a învățat-o. După această a doua limbă, intrând în joc mai multe limbi, lucrurile devin mai complicate. Sistemul de marcare pur cronologic (L₃, L₄, L₅, etc.) după ordinul de învățare nu este întotdeauna soluția optimă. Unele limbi dintre cele 3 sau mai multe învățate de către vorbitorul respectiv pot fi – potrivit diverselor criterii – mai „tari” sau mai „slabe”, mai mult sau mai puțin importante pentru vorbitor în prezent sau în contextul social în care acesta se află în momentul dat, etc. De aceea balanța între toate aceste sisteme lingvistice în mintea vorbitorului este variabilă și nu există reguli ferme care ar condiționa dominarea, să spunem așa, a limbii achiziționate mai devreme asupra celor de mai târziu: spre exemplu, un vorbitor poate avea ca L₂ (pur cronologic vorbind) limba engleză, însă dacă trăiește într-o țară unde în fiecare zi aude vorbindu-se franceza și unde este nevoit să vorbească și el însuși această limbă (care ar putea să fie pentru el L₃, L₄ etc.), franceza poate deveni pentru el L₂ în sensul *importanței*, iar prin această cale, cu timpul, și în sensul *competenței*. Mai mulți autori au sugerat că recența utilizării unei limbi ar putea fi printre cei mai importanți factori în procesul transferării din limba respectivă într-o altă limbă vorbită după aceea de către persoana observată (Williams și Hammarberg 1998; Grosjean 2001). Bineînțeles că ar trebui luat în considerare, când vorbim despre „vigoarea” limbilor cunoscute de un vorbitor, și factorul vârstei la care vorbitorul a început să învețe o anumită limbă. Ipoteza perioadei critice (Lenneberg 1967) afirmă că există limita care definește până la ce vârstă poate fi achiziționată „complet” o a doua limbă. Însăși noțiune este controversată; mulți autori, însă, sunt de acord că după vârsta de 9-12 ani, abilitatea de a achiziționa o altă limbă scade considerabil (Myers-Scotton 2006). Ce înseamnă, totuși, achiziționare completă? Se pare că pentru cei care învață o a doua limbă mai târziu (după pubertate) cea mai grea de obținut este o pronunție perfectă (identică celei native sau foarte aproape de ea); în ce privește alte domenii lingvistice – ba chiar, în unele cazuri, și pronunția (Bongaerts 1999) – elevii „tardivi” pot atinge gradul înalt de competență într-o a doua limbă caracteristic pentru cei care au început foarte devreme. După cum conchide Myers-Scotton, „nici o versiune a ipotezei perioadei critice nu poate

---

⁶ Dacă o persoană are două limbi materne, ambele ar putea fi marcate cu L₁ (de exemplu, L_{1A} și L_{1B}).

explica în sine întreaga gamă a descoperirilor [din domeniu]” (2006, 354). Să rezumăm: factorii care determină gradul de competență într-o limbă și importanța acestei limbi pentru vorbitorul care o folosește sunt numeroși și nu pot fi reduși la ordinul de învățare sau la vârsta când a început vorbitorul să o învețe.

Tocmai din această cauză simbolurile L_2 , L_3 , L_4 , etc. pot fi uneori mai mult derutante decât utile. În loc, atunci, să rânduim cronologic limbile cunoscute de participanții noștri și să le acordăm apoi numerele, ne-am hotărât să introducem un simbol specific pentru toate limbile ne-materne despre care vom vorbi în text (în primul rând despre croată): L_{2+} . Simbolul indică orice limbă învățată după limba maternă, printre care, în cazul participanților în studiul de față, se află și limba croată. Simbolul L_{2+} corespunde în text în mare parte cu expresiile „limba ne-maternă” și „o a doua limbă”. El este într-un fel și o încercare de a reda, simbolic, expresia croată folosită de Medved Krajinović (2010), „ini jezik”, unde adjectivul „ini” înseamnă „cel care nu este ca acesta”, „alt, alternativ”. Pentru a păstra claritatea expunerii, specificăm întotdeauna la ce limbă anume ne referăm. Dacă în text apare, de exemplu, „ L_2 ”, este vorba de marcarea folosită de către unul dintre autorii citați, nu de a noastră.

2. 2. Multilingvism și multicompetență

Multilingvismul poate fi definit, fără orice remușcare, pur și simplu ca fiind abilitatea unui singur individ de a vorbi mai multe limbi (sau chiar mai multe dialecte ale unei limbi, în funcție de câtă specificitate acordăm dialectelor despre care este vorba). Această definiție originală și cam simplificată, luând în considerare dezacordul între oamenii de știință în privința definirii unui criteriu hotărâtor pentru a stabili exact ce înseamnă a fi (bi- sau) multilingv, pare la fel de bună sau la fel de rea ca și majoritatea celorlalte. „Cea dintâi problema, care este și una pe care nu o putem rezolva, este cine poate decide dacă cineva este bilingv” (Myers-Scotton 2006: 39), iar problema este exact aceeași și în cazul persoanelor multilingve. Gradul de cunoaștere a limbii – competența – nu poate fi singurul criteriu aici; în plus, datorită faptului că și acest grad este o categorie relativă și dependentă de nevoile și așteptările vorbitorului însuși, este foarte greu de determinat ce anume înseamnă o competență înaltă, mai ales, de exemplu, când este vorba de pronunție. Uneori auzim părerea unor laici că bilingvă (sau multilingvă) este persoana care vorbește două (sau mai multe) limbi „la fel de bine” sau „ca două limbi materne”; însă „competența de tip monolingv în ambele limbi la o persoană bilingvă este probabil un mit (la orice vârstă) [...] chiar nici bilingvii foarte tineri nu utilizează ambele lor limbi într-o măsură egală, devenind astfel mai competenți în una dintre

aceste limbi” (Myers-Scotton 2006: 354). Competența, atunci, nu poate fi singurul criteriu (și nici criteriul decisiv). Pe scurt, este greu de determinat cine poate fi considerat bilingv/multilingv: deseori, dacă o persoană ne spune pur și simplu că se consideră bilingvă/multilingvă, putem să o luăm ca atare (Myers-Scotton 2006).

Myers-Scotton ne oferă, totuși, o definiție „minimă” de bilingv (aplicabilă și la multilingvi): „bilingvismul este abilitatea de a folosi două sau mai multe limbi într-o măsură suficientă pentru a duce o conversație neformală limitată” (2006: 44). Această definiție este, după cum vedem, destul de permisivă în ce privește gradul de competență, cum sunt, în general, definițiile mai noi spre deosebire de cele din prima jumătate a secolului XX (de ex. Bloomfield 1933). Edwards (2013) consideră că nici vechile definiții restrictive și nici cele noi, mult mai „liberale”, nu sunt pe deplin satisfăcătoare. Cazul participanților noștri, totuși, este destul de clar după orice criteriu contemporan: fiecare dintre ei vorbește cel puțin două limbi cu succes; sunt în stare să ducă conversații îndelungate în aceste limbi și să exprime idei complexe.

Deși, în cursul istoriei științelor lingvistice, mai nimeni nu a negat existența și specificul multilingvismului, putem afirma – în ciuda studiilor vechi citate mai sus – că în istoria cercetărilor lingvistice relativ puțină atenție a fost acordată acestui tip de vorbitor. Multilingvismul era considerat ca fiind mai mult o curiozitate, ceva ieșit din comun, iar gândirea teoreticienilor de limbă a fost bazată pe supoziția că monolingvismul este starea „normală”, obișnuită a omului. Illich și Sanders (1988) comentează că de-a lungul secolului XX, de la Saussure până la Chomsky, omul cel vorbitor – idealul vorbitorului – este înțeles ca un *homo monolinguis*. Părerea noastră este că una dintre posibilele explicații ar putea fi faptul că majoritatea lingviștilor de atunci erau membrii unor națiuni mari, puternice și colonialiste sau cu un spirit etnocentric pronunțat (Franța, Marea Britanie, SUA, Germania, etc.). „În Anglia secolului XIX poate ne-ar fi fost ușor să tragem concluzia, pe baza experiențelor de zi cu zi, că majoritatea oamenilor vorbesc doar o singură limbă” (Cook 2009: 60), dar în lumea de azi, cum am deja spus în Introducere, nu ne putem îngădui să ignorăm faptul că persoane bi/multilingve se găsesc pretutindeni. Faptul acesta cere neapărat și o abordare corespunzătoare în domeniul lingvisticii.

Istoric vorbind, părerea generală în Evul Nou era că personalitatea unui om se dezvoltă într-un fel prin cunoașterea unei noi limbi; însă la începutul secolului trecut bilingvismul este din ce în ce mai des asociat cu inteligența scăzută (Edwards 2013), mai ales în SUA, unde psihologii și lingviștii anilor 1900 erau sub impresia valurilor constante de imigranți, care vorbeau între ei limbile lor nenumărate și de care erau legate numeroase probleme sociale. Un

psiholog educațional, Florence Goodenough, chiar declara că „folosirea unei limbi străine în familie este una dintre principalele cauze a retardării mentale” (Goodenough 1926: 393).

În anii 50 și 60 – o epocă de aur pentru majoritatea științelor – lucrurile se schimbă. Un punct de reper în istoria cercetărilor de multilingvism (și nu numai) îl prezintă cartea sociolingvistului american Uriel Weinreich *Languages in Contact* (1953). Weinreich descrie trei feluri de relații între două limbi vorbite de un singur vorbitor (un bilingv): *compunere*, *coordonare* și *subordonare*. Compunerea înseamnă că vorbitorul a contopit, a fuzionat cele două limbi pe planul conceptual: spre exemplu, deși au două realizări (fonetice) diferite, cuvintele *book* și *carte* pentru acest vorbitor înseamnă același lucru, împreună cu (mai) toate conotațiile lor. Coordonarea implică existența a doua vorbitori monolingvi într-o singură persoană, deci o separare totală a limbilor. Subordonarea este relația prezentă la acei vorbitori care au învățat o a doua limbă prin limba lor nativă: a doua limbă a fost „canalizată”, cum ar veni, prin structurile limbii native. Bineînțeles, Weinreich nu a rezolvat prin aceasta pentru totdeauna întrebarea care este natura raportului între limbile cunoscute de un bilingv, încă mai puțin când este vorba de limbile cunoscute de un multilingv. Întrebarea se pune și în ziua de azi și nu este nicidecum simplă. Soluția acestei probleme ar fi, într-un fel, în același timp și soluția problemei funcționării a minții umane; această soluție nu o va putea găsi lingvistica de sine, ea va deveni posibilă numai dacă și în științele neurologice se vor face progrese însemnate.

Eliberându-se de cătușile behaviorismului, doctrinei științifice dominante pe la jumătatea secolului XX, cercetările (psihol)lingvistice progresează brusc în anii 70 și 80 (Li Wei 2013), când marile nume ale domeniului, precum Bialystok, Schachter, Ringbom, Kellerman, Sharwood Smith, Selinker, Gass, Odlin etc. își publică studiile și articolele care și astăzi sunt extrem de importante pentru orice cercetător a acestor probleme.

Iarăși trebuie spus că, în cea mai mare parte, problemele legate de bi- și multilingvism și diferitele fenomene IIL se află în domeniul studiilor SLA (eng. *second language acquisition*) – achiziția celei de-a doua limbi – o ramură a lingvisticii aplicate strâns legată de metodică învățării a limbilor străine. Toți bilingvii și multilingvii pot fi considerați în cele mai multe cazuri ca fiind elevi de limbă (eng. *language learners*) pe toată durata vieții lor: învățarea unei limbi nu este un proces cu un scop final, iar „competența nativă” într-o a doua limbă – orice ar însemna această competență exact – rămâne un ideal pe care majoritatea acestor vorbitori nu îl vor atinge niciodată: cum scrie Cook (1999), a le cere elevilor de limba a doua să devină ca și vorbitorii nativi a acestei limbi înseamnă a le cere rațelor să devină niște lebede) . Începând cu anii 90, idealul vorbitorului nativ este din ce în ce mai frecvent

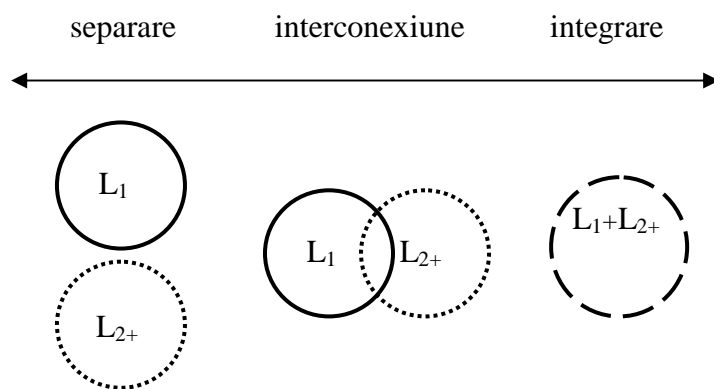
chestionat ca fiind nerealist și dăunător (de ex. Rampton (1990), Canagarajah (1999), Cook (1999) etc.). Deși, în anul 1991, Vivian Cook nu era primul care argumenta în favoarea opiniei că un vorbitor bi- sau multilingv reprezintă un caz specific care nu poate fi egalat cu doi (sau mai mulți) vorbitori monolingvi de aceste limbi (vezi, spre exemplu, Grosjean 1982, 1989), el este primul care a folosit termenul multicompetență (eng. *multicompetence*) în articolul său „The poverty of the stimulus argument and multi-competence”, publicat în același an. În acest articol, Cook definește multicompetența ca fiind „starea compusă a unei minți cu două gramatici, S_s și S_t ”⁷ (unde S_s înseamnă cunoașterea finală stabilă a L_1 – a limbii native, iar S_t cunoașterea actuală a L_2). Vedem, deci, că pentru Cook starea de „componere” a lui Weinreich ar fi, în cazul de față, singura valabilă: cele două (sau chiar mai multe) gramatici care sunt prezente în mintea unui singur vorbitor sunt – cel puțin în varianta „dură” a teoriei – integrate și nu pot fi considerate ca două sisteme separate care se ating ici și colo, ci trebuie privite ca un singur sistem specific; contopit, chiar dacă această contopire nu va fi neapărat scoasă în evidență în toate domeniile ale fenomenului lingvistic (Cook 2003) – pronunție, lexic, morfologie, sintaxă, etc. Cook recunoaște că însuși gradul de integrare poate difera. De aceea cercetătorul ne oferă conceptul *continuumului de integrare*, care este bidirecțional (pentru o ilustrare grafică puțin modificată față de cea originală, vezi jos, Figura 1). Punctul în care se „află” un vorbitor depinde de mai multe lucruri: de cum percepe vorbitorul modul său lingvistic momentan (Grosjean 2001), de factori individuali și personali (oboseală, emoții...), sau chiar de dorința vorbitorului de a se juca cu limba vorbită (sau scrisă).

Conceptul multicompetenței al lui Cook rămâne extrem de influent în studiile SLA, a fost acceptat pe scară largă în disciplina respectivă (Jarvis și Pavlenko 2008) și majoritatea cercetătorilor nu ignorează acest model în eforturile lor de a explica numeroasele și puțin cunoscute fenomene în legătură cu achiziția limbilor ne-materne (L_{2+}). Deși prezenta lucrare nu are ca scop verificarea și nici consolidarea nici unei dintre principalele teorii din domeniu, am putea spune că am lucrat în lumina ipotezelor lui Cook.

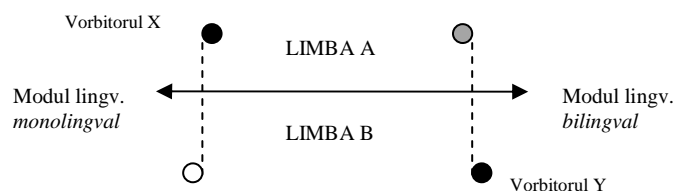
⁷ În articolul respectiv Cook adresează teoriile chomskiene referitoare la achiziția primei și unei a doua limbi, de aceea și folosește aici termenul „gramatică” (eng. *grammar*).

Fig. 1. Continuumul de integrare. Adaptat din Cook (2003).

L-am menționat deja pe François Grosjean cu teoria lui de *moduri lingvistice* sau *moduri de limbaj* (eng. *language modes*). „Modul lingvistic este starea activării a limbilor cunoscute de un bilingv și a mecanismelor de procesare lingvistică într-un moment dat” (Grosjean 2001: 3). Conceptul este oarecum similar cu cel al continuumului de integrare al lui Cook: „continuumul modurilor lingvistice nu se referă la *ce* limbă va fi folosită, ci *cât de multă* din fiecare[,] asemeni unui robinet de mixare care amestecă apa caldă cu apa rece, însă nici una dintre cele două nu poate fi cu totul oprită” (Cook 2003: 10; italicizele sunt ale lui Cook). Totuși, conceptul lui Grosjean implică existența a *două* sisteme lingvistice separate care sunt balansate, nu integrarea celor două (sau mai multe) limbi (Cook 2003).

Fig. 2. Modurile lingvistice ale lui Grosjean. Adaptat din Li Wei (2013).

În Figura 2 sus vedem o reprezentare grafică a modelului lui Grosjean. Poziția vorbitorului pe continuumul modurilor lingvistice este reprezentată prin liniile verticale întrerupte, pe când nivelul activării a limbii respective (A sau B; în cazul multilingvilor, se adaugă mai multe dimensiuni) este denotat prin nuanța micilor cercuri: negru – activat, gri – parțial activat, alb – dezactivat (Li Wei 2013: 37-38).

Sistemul propus de Cook poate fi clasificat, după Li Wei (2013), care împarte abordările teoretice a transferului/IIL în cele *psiholingvistice*, *lingvistice* și *sociolingvistice*, ca o abordare lingvistică: Cook pornește în mare parte de la conceptele chomskiene ale

„gramaticilor”, în timp ce modelul lui Grosjean este un model mai degrabă psiholingvistic, bazat pe observarea multilingvilor și a alegerilor lor lexicale (cum sunt „accesate” cuvintele/lexicul de către vorbitor este doar una dintre întrebările importante pe care încearcă să le rezolve psiholingvistica). Lingviștii și psiholingviștii totuși au foarte multe în comun aici; abordările sociolingvistice, pe de altă parte, se ocupă cu problemele de identitate socială și de auto-identificare în legătură cu utilizarea limbii și se sprijină de idei metodologice și teoretice oferite de antropologie, etnologie și, bineînțeles, sociologie.

Încă un sistem teoretic psiholingvistic despre care credem că merită să îl descriem pe scurt aici este și el asemănător, în ce privește conceptele de bază, cu modelul lui Cook. Este vorba de *modelul dinamic al multilingvismului* (eng. *dynamic model of multilingualism*, DMM) propus de Philip Herdina și Ulrike Jessner (de ex. Herdina și Jessner 2000, 2002): și ei cred că „sistemul multilingv nu este reductibil la monolingvism multiplu” (Herdina și Jessner 2002: 19). Dezvoltarea sistemului multilingv depinde de balanța dinamică între sistemul psiholingvistic al individului respectiv și mediul (social) în care acesta se află (Herdina și Jessner 2000). Jessner privește sistemul multilingv ca fiind „într-un proces continuu de adaptare la cererile comunicative (percepute) ale mediului care se schimbă constant” (2005: 241). Așadar, limbile cunoscute de vorbitor – sistemele lingvistice existente în mintea acestuia – nu pot fi privite în izolare și nici nu pot fi considerate ca statice. Sistemele lingvistice interdependente intră astfel într-o relație competitivă, iar achiziția limbii devine strâns legată cu atrițiunea: competența lingvistică trebuie întreținută (eng. *language maintenance*), de exemplu prin consultarea dicționarelor sau utilizând în mod regulat lexicele L₂ și L₃, pentru a se menține stabilitatea sistemului (psiho)lingvistic unitar, altfel balanța se va schimba în favoarea unei dintre limbi, pe când cealaltă (celelalte) vor suferi atrițiune gravă.

Se înțelege că prin cele expuse până acum nu am epuizat nici pe departe abordările și cadrurile teoretice existente în domeniu, printre care vom mai găsi și baza subiacentă comună conceptuală (eng. *common underlying conceptual base*, CUCB) a lui Kecskes și Papp, modelul redescrierii reprezentăionale (eng. *representational redescription model*) al Annettei Karmiloff-Smith, modelul analiză/control (eng. *analysis/control model*) propus de Ellen Bialystok, etc.⁸ Deși unele dintre aceste modeluri au în comun descrierea de bază a fenomenului multilingvismului/multicompetenței, totuși există diferențe importante, între care și modul în care sunt utilizați termenii despre care vom discuta în următoarea subsecțiune.

---

⁸ Toate aceste abordări teoretice sunt exemplificate în articolele publicate în volumul *Effects of the Second Language on the First* (vezi *Bibliografie*, Cook 2003).

2. 3. Interferență, transfer, IIL și alte probleme

În această subsecțiune folosim ca sinonime expresiile transfer și influența interlingvistică. În mare parte, ele și sunt sinonimice, așa că în această introducere generală nu trebuie neapărat distinse. Decizia terminologică o luăm spre capătul subsecțiunii și o justificăm.

2. 3. 1. *O mică istorie a cercetărilor bi/multilingve și a terminologiei aferente*

Ceea ce în titlul acestei lucrări și în cursul ei, cum vom explica în curând, este denotat prin cuvântul „transfer” – aplicarea elementelor structurale, în cel mai larg sens, caracteristice unei limbi cunoscute de vorbitor într-o altă limbă pe care acesta o știe – este abordat în foarte multe feluri diferite, poate chiar într-un mod mai divers și mai puțin uniform decât însuși bi/multilingvismul. Unii consideră că transferul este extrem de important în achiziționarea unei/unor a doua limbi, ba chiar că este factorul principal în acest proces; alții sunt și în prezent foarte sceptici: lipsește consens în ceea ce privește natura și importanța transferului (Odlin 1989). Chiar dacă – părerea lui Jarvis și Pavlenko (2008) – majoritatea cercetătorilor consideră astăzi că transferul/IIL merită interesul oamenilor de știință, opiniile, ca și dovezile pro sau contra unor afirmări, diferă remarcabil.

Fenomenele legate de practica multilingvă, printre care și influența interlingvistică (IIL), până nu demult au fost neglijate sau chiar abordate într-o manieră pur prescriptivistă (cu excepții puține dar valoroase), criticizate ca fiind periculoase pentru uzul optimal al limbii în general. După Janse (2002), termenul „barbar” va fi folosit, de către greci, nu numai pentru cei care vorbeau limbi diferite de limba greacă, ci și pentru acei străini care o vorbeau prost. Jarvis și Pavlenko (2008: 1-2) citează mai multe exemple, pornind de la începutul secolului al XX-lea, de cum au fost apreciate efectele transferului de către diferiți autori imigranți în Statele Unite ale Americii, încheind succint că „fenomenele legate de transfer ajunseră să fie considerate indicatoare de neglijență, de mărginire și de lipsa a clarității mintale și a cugetării drepte” la vorbitorul care demonstrează efectele IIL.

Situația se schimbă ostensibil în a doua jumătate a secolului trecut, odată cu dezvoltarea sociolingvisticii și a psiholingvisticii ca domenii de cercetare științifică sistematică. Una dintre cele mai importante lucrări din această perioadă privitoare la efectele interacțiunii între două sau mai multe limbi este cartea deja menționată mai sus, *Languages in Contact* (1953) a lui Uriel Weinreich. Pentru efectele care rezultă din cunoașterea și utilizarea a mai multor limbi de către o singură persoană Weinreich folosește termenul *interferență*

(eng. *interference*); acest termen l-au folosit deja membri Școlii de la Praga în anii 1920-1930, însă el apare rar în studii lingvistice înainte de anii 1950 (Ringbom 1987: 46). După Weinreich, interferența lingvistică o reprezintă „acele cazuri de deviere de la normele oricărei [dintre cele două] limbi care apar în vorbirea persoanelor bilingve ca rezultate a cunoașterii de mai mult de o singură limbă” (1953: 1). Vedem că această definiție permite și existența interferențelor/transferului din L_2 înspre L_1 , care a devenit obiectul de cercetare serioasă relativ recent. Ceea ce pare însă mai puțin modern la Weinreich este faptul că el folosește termenul interferență într-un sens negativ: interferențele sunt analizate doar ca un fenomen negativ – în termenii contemporani, Weinreich se gândește numai la *transferul negativ*, cel care cauzează „greșeli” în vorbirea bilingvului. Ca termen, „interferența” este astăzi de obicei evitată tocmai pentru conotațiile ei negative/normativiste, ca și cele behavioriste (cum am menționat deja, o folosește, cu toate acestea, Jieanu 2013).

Unul dintre cei mai importanți factori în creșterea interesului științific pentru transferul lingvistic din anii 50 – 70 a fost analiza contrastivă, mai bine spus *ipoteza analizei contrastive* (eng. *contrastive analysis hypothesis*, CAH). Ipoteza susținea că printr-o analiză detaliată a două limbi se pot detecta toate punctele de discrepanță din cauza cărora elevii care învață limba cu care am comparat limba lor maternă vor avea probleme cu acele structuri care diferă în limbile respective, în timp ce cu structurile asemănătoare le va fi mai ușor: în cazul asemănărilor, deci, va avea loc transferul pozitiv, pe când în cazul diferențelor învățătorul se poate aștepta la probleme (va avea loc transferul negativ) care vor trebui rezolvate prin instruire potrivită, adică prin conștientizare a structurilor diferite în limba maternă și limba-țintă⁹ (vezi, spre exemplu, Lado 1957). Spre începutul anilor 70, însă, datele empirice au început să dovedească faptul că nu întotdeauna dificultățile rezultă din diferențele interlingvistice și că multe dintre dificultăți nu pot fi prevăzute cu ajutorul analizelor contrastive (Odlin 1989: 17). Aceasta a intensificat dubiile celor care nu credeau în importanța fenomenelor IIL și care considerau că majoritatea explicațiilor pentru mecanismele prin care învățăm a doua limba se pot găsi în studiile de achiziționare a limbii materne („universalisti”) (vezi Odlin 1989: 15-24).

În ciuda părerilor extrem de diferite și a rezultatelor uneori ambigue produse de diferite studii empirice din acești ani, deja înainte de anii 90 au fost stabilite cu o siguranță destul de mare următoarele fapte despre IIL (Jarvis și Pavlenko 2008: 11-13):

---

⁹ *Limba-țintă*, limba ne-nativă pe care o achiziționează/învață un elev de limbă; sau, limba *înspre* care este transferat un element *dintr-o* altă limbă, de exemplu din limba nativă (L_1) a vorbitorului respectiv, care atunci este numită *limba-sursă* (vezi și Olariu 2011: 207).

- Rezultatele influenței interlingvistice nu sunt doar greșeli, ci ele sunt într-un număr mare de cazuri pozitive (de ex. accelerează achiziționarea unei limbi străine). În plus, IIL poate duce și la *subproducție* (eng. *underproduction*), adică în limbajul elevului vor apărea neașteptat de puține exemple a unei structuri care este foarte diferită față de o structură comparabilă în limba sursă, sau *supraproducție* (eng. *overproduction*), ceea ce înseamnă că elevul „exagerează” în întrebuintarea unei structuri din limba-țintă.
- IIL nu influențează doar rezultatul final al procesului învățării unei limbi, ci și aceste procese în sine.
- În contra ipotezei analizei contrastive (în versiunea ei „dură”), diferențele între limba sursă și limba țintă nu întotdeauna vor stârni dificultăți; dimpotrivă, existența în limba țintă a unei structuri neasemănătoare cu orice în limba-sursă poate facilita achiziționarea formei respective. Pe de altă parte, formele asemănătoare pot fi „seducătoare”, ducând la transfer negativ.
- Incidența influenței interlingvistice nu descrește (întotdeauna) linear în funcție de cum crește competența vorbitorului într-o a doua limbă.
- Transferul se întâmplă nu numai din L_1 în L_{2+} , ci și din L_{2+} în L_1 și dintr-o L_{2+} într-o altă L_{2+} .
- IIL interacționează cu alți factori care, combinați, determină probabilitatea transferului (transferabilitate) a unei structuri într-un anumit context. Acești alți factori sunt în primul rând deja menționatele diferențe individuale (vârsta vorbitorului, părerea despre cât de apropiate sunt limbile sursă și țintă, stadiul dezvoltării, principiile universale de învățare, etc.).
- Efectele transferului nu sunt limitate doar la *formele* lingvistice (structura morfologică sau fonologică a cuvintelor, structura sintactică a frazelor, etc.). Transferul afectează și sensurile și funcțiile asociate cu aceste forme de către vorbitor. Astfel, de exemplu, există transfer pragmatic și transfer conceptual.
- Diferențele individuale între vorbitori pot duce la diferențe individuale în ce tipuri de IIL se manifestă în limbajul lor și cât de extensiv. Aceste diferențe nu trebuie neapărat să fie permanente; oboseala, anxietatea, sfială etc. toate afectează incidența transferului.

Vedem, așadar, că IIL/transfer este un fenomen lingvistic care nu poate fi ignorat. „Datele empirice au demonstrat că transferul nu poate fi caracterizat pur și simplu ca performanța habituală, ca invocare a L_1 , sau ca un proces mecanic a transferării lingvistice dintr-o limbă

în altă” (Jarvis și Pavlenko 2008: 13), pentru că IIL este un fenomen extrem de complex, afectat de numeroși alți factori interni și externi.

2. 3. 2. Terminologia contemporană

În ce privește terminologie, astăzi cei mai obișnuiți sunt termenii *transfer* (eng. *transfer*) și *influența interlingvistică/IIL* (eng. *crosslinguistic influence/CLI*). Ambii apar, de exemplu, la Odlin (1989: 27), care definește transferul ca „influența care rezultă din asemănările și diferențele între limba-țintă și orice altă limbă achiziționată mai devreme (și poate în mod imperfect)”; cartea respectivă, deși rămâne până în ziua de azi una dintre cele mai cuprinzătoare descrieri ale problematicii din domeniu, discută în primul rând influența limbii native (L_1) asupra L_2 . Odlin, folosindu-se de distincția lui Thomason și Kaufman (1988), împarte transferul în *transfer din substrat* (eng. *substratum transfer*), transferarea elementelor din L_1 în L_2 , și *transfer împrumutător* (eng. *borrowing transfer*), transferarea din L_2 în L_1 ; de observat că termenii respectivi sunt colorați într-un mod puternic contactivist (sociolingvist), nu psiholingvist.

Utilizarea termenului „transfer” este și ea uneori criticată, depinzând de cadrul teoretic în care lucrează cercetătorul. „Începând cu anii 80, unii cercetători nu mai considerau că termenul ‚transfer’ este o marcă potrivită pentru fenomenul respectiv din cauza asocierii tradiționale a acestuia cu noțiunea behavioristă a transferului de abilități” (Jarvis și Pavlenko 2008: 3). Cook (2003) ocolește termenul „transfer” pentru că acesta este definit în mai multe feluri disparate, din cauza conotațiilor behavioriste menționate și de Jarvis și Pavlenko, dar și pentru faptul că „este dubitabil dacă legăturile între elementele din una și aceeași minte pot fi considerate ca transfer fără a se „număra”, efectiv, limbile” (Cook 2000, către Cook 2003: 10-11) ceea ce nu ar fi în acord cu poziția teoretică a autorului. Jarvis și Pavlenko (2008) folosesc, totuși, în mod interșanjabil termenii „transfer” și „crosslinguistic influence”; aceeași decizie a luat-o și Odlin (2005), justificându-și alegerea prin faptul că cei doi termeni sunt cel mai frecvent folosiți, cu toate că nu putem fi complet mulțumiți cu ei, printre altele și pentru că acești termeni sugerează în mod fals un fel de mișcare, de mutare (Cook 2000).

O folosire a termenilor discutați destul de deosebită față de celelalte o găsim către Herdina și Jessner (2002). În modelul lor DMM, se face diferență între transfer, interferență și *interacțiune* interlingvistică. Pentru ei, transferul este un fenomen în esență previzibil și monoton de transferare a structurilor din L_1 în L_2 . Interferența constă în fenomenele mai generale care nu pot fi reduse la nici unul dintre sistemele lingvistice prezente în mintea vorbitorului. Interacțiunea interlingvistică (eng. *crosslinguistic interaction*, CLIN), în fine,

este denumirea generală pentru transfer, interferență, comutare de cod și toate fenomenele de împrumut lingvistic; în același timp CLIN este denumirea pentru toate efectele dinamice neprevizibile care determină dezvoltarea înseși sisteme lingvistice ale vorbitorului.

2. 3. 3. Termenii folosiți în prezenta lucrare

În lucrarea de față, însă, înțelegem transferul și influența interlingvistică în modul în care îi tratează și Pavlenko (2000, 2003). Distincția nu este inventată de autoare, ci au făcut-o deja Kellerman și Sharwood Smith (1986), aceiași cercetători care au creat termenul *crosslinguistic influence*. Potrivit categorizării lor, „transferul” constă în procesele care duc la încorporarea elementelor dintr-o limbă într-o altă limbă vorbită de același vorbitor, iar influența interlingvistică include transferul plus toate celelalte efecte pe care o limbă poate să le aibă asupra celorlalte (printre care: convergența – „fuzionare” între valorile specifice ale unei și ale altei limbi spre o valoare intermediară, de exemplu în fonetică; atrițiune, etc.). Obiectele studiului nostru vor fi în primul rând acele elemente lingvistice încorporate în româna sau în croata vorbită de participanți. Deși atrițiunea este în cazul lor foarte puțin probabilă, iar pentru a examina în deplin alte fenomene generale care ar intra în categoria „influența interlingvistică” ne-ar fi trebuit de la participanții noștri mult mai multe date lingvistice, întrebările puse participanților au prevăzut și aceste opțiuni, iar apariția în material a unor fenomene care nu pot fi clasificate ca transfer în sensul descris nu este exclusă. Așadar, în restul lucrării vom folosi și termenul *transfer*, ca și *influența interlingvistică*, în funcție de care va fi mai potrivit în fiecare caz separat.

Pe când influența interlingvistică este un concept general, transferul poate fi clasificat mai departe după *direcție* (din ce limbă în ce limbă sunt transferate elementele). El poate fi *transfer spre înainte* (eng. *forward transfer*; din L_1 în L_{2+}), *transfer spre înapoi* (eng. *backward transfer*; din L_{2+} în L_1) și *transfer lateral* (eng. *lateral transfer*; din una dintre L_{2+} în altă) (Jarvis și Pavlenko 2008). Vom folosi toate aceste denumiri în cursul lucrării.

2. 4. Comutare de cod

Potrivit definiției lui Trask (1999: 24) comutarea de cod (eng. *code-switching*) este „comutarea alternantă între două varietăți de limbă, mai ales în cursul unei singuri conversații”. Faptul că Trask spune „varietăți de limbă” (eng. *language varieties*) este poate echivoc: în cazul nostru nu vorbim despre niște „varietăți”, ci despre limbi cu totul diferite. De aceea mai folositoare ni se pare definiția lui Li Wei, după care comutarea de cod are loc

„când un bilingv vorbește cu un alt bilingv cu care împărtășește cunoștințele lingvistice [*linguistic background*], schimbând limba în cursul conversației” (2013: 33).

Pentru Herdina și Jessner (2002), comutare de cod este un fel de împrumut și poate fi considerată ca un tip de transfer; la alți autori nu se găsește astfel de categorizare. După Odlin (1989), comutare de cod este un fenomen separat. El observă că bilingvi adulți competenți comută frecvent codurile în timpul conversației, ceea ce este în majoritatea cazurilor intenționat și cu o anumită finalitate: deși comutarea de cod seamănă cu transferul negativ conștient (de exemplu dacă, neștiind un cuvânt în engleză, folosim intenționat un cuvânt din limba noastră maternă după ce îl anglicizăm cât putem; „transferul negativ conștient” al lui Odlin ar putea fi numit și *strategie compensatoare*, un concept important în SLA), ea este, potrivit lui Odlin, mai degrabă augmentativă decât compensatoare. Aceasta înseamnă că vorbitorul, trecând la o altă limbă, în primul rând își îmbogățește enunțul (sau discursul) cu sensuri în plus, adaugă celor spuse mai multă semnificație și face mai ușoară înțelegerea cu interlocutorul

În studiul nostru vom examina și cazurile de comutare de cod care s-au petrecut în cursul interviurilor făcute cu participanții pentru a stabili în ce împrejurări apar.

2. 5. Biografie lingvistică

Cum vom vedea mai clar în capitolul *Metodă*, o parte importantă a datelor strânse și analizate în cadrul acestui mic studiu a fost cules prin intermediul interviurilor lingvistic-biografice. După Piškorec (2007: 458), „conținutul unei biografii lingvistice sunt mărturisiri biografice despre achiziție, învățare și folosire a mai multor limbi”. Cu această definiție ne-am ghidat scriind întrebările pentru primul interviu cu participanții noștri.

Olariu (2011) împarte perspectivele de abordare a biografiei lingvistice în cele restrânse, unde interviul este centrat asupra practicilor lingvistice ale subiectului – în primul plan este limba/limbile – și cele largi, unde competențele și comportamentul lingvistic sunt doar o parte a „istoriei vieții” a subiectului. În acest studiu am luat biografia lingvistică în sensul ei mai restrâns: cu alte cuvinte, nu ne interesau în primul rând laturile culturologice sau social-antropologice sesizabile în acest tip de texte, ci ne-am concentrat asupra acelor informații și afirmații care clarifică starea multilingvă a participanților și se referă direct la experiențele lor „achiziționând, învățând și folosind” limbile pe care le cunosc, iar în special limba croată: în acord cu domeniul științific căruia îi aparține studiul, accentul va fi pus pe aspectul lingvistic.

Pe de altă parte, importanța biografiilor lingvistice pentru cercetările „pur” lingvistice constă în faptul că în ele pot fi găsite semnele diferențelor individuale (eng. *individual differences*) între elevi (orice persoană care învață o limbă; eng. *language learner*), care pot influența decisiv modul în care aceștia folosesc limba învățată, prin urmare și felul în care la ei se vor manifesta fenomenele legate de IIL (Odlin 1989, 2005; Cenoz 2001). Aceste diferențe, potrivit lui Odlin (1989), includ personalitatea fiecărui elev, aptitudinea pentru „mimetism fonetic” (cât de aproape de cele native vor fi realizările fonetice ale vorbitorului ale sunetelor dintr-o altă limbă), competența lingvistică (aptitudine lingvistică) și știința de carte (cât de bine cunoaște un vorbitor propria sa limba maternă). Există zeci de alte caracteristici prin care elevii care constituie un grup pot difera între ei ca și față de alte grupuri, de exemplu motivarea, durata instruirii, contextul achiziției, etc. Existența acestor diferențe face cercetările IIL foarte complicate, însă „problema transferului nu poate fi înțeleasă doar referindu-ne la factorii interni ai sistemului” (Odlin 1989: 128), aceștia fiind caracteristicile structurale ale limbilor vorbite de către persoanele studiate. Având în vedere că „*cine* sunt elevii și care este mediul în care ei se află poate fi la fel de important ca și limbile pe care le vorbesc” (Odlin 1989: 128; *italicele ca la Odlin*), am considerat indispensabilă introducerea datelor biografice și lingvistic-biografice în masa de date culese pentru a fi conștienți de cel puțin unele dintre aceste caracteristici/diferențe în cazul participanților noștri. Acest tip de date a fost cules în primul rând în cursul Interviuului 1, dar și în Interviuul 2.

2. 6. În concluzie: Pluralitatea abordărilor teoretice din domeniul IIL

„Dat fiind că dispunem de atât de multe studii, oricine vrea să înțeleagă transferul în sine cu toate manifestările lui trebuie să se familiarizeze cu o gamă largă de cercetări lingvistice; cine nu o face, riscă să facă afirmații care nu se potrivesc cu dovezile deja existente (cum s-a întâmplat de destul de multe ori). Indiciile foarte diverse în ceea ce privește transfer împiedică tentativele de a elabora niște teorii ale influenței interlingvistice care ar fi cu adevărat atotcuprinzătoare.” (Odlin 2005: 2)

Problema expusă de Odlin în citatul de sus este exact aceeași ca și a noastră în pregătirile pentru a conduce și apoi pentru a scrie studiul de față. Numărul cărților și al articolelor disponibile (și indisponibile) a devenit foarte mare în ultimele decenii, ceea ce îi poate părea descurajant unui cercetător tânăr și lipsit de experiență. Cum am văzut în această secțiune, abordările (cadrele) teoretice sunt numeroase, în timp ce dovezile sunt deseori ambigue sau contestate după un scurt timp din partea unui alt cercetător.

De aceea nu am ales pentru acest studiu un cadru teoretic bine definit și, astfel, limitat. Credem că, în vederea faptului că studiul de față are un caracter explorator, o asemenea restrângere nu ar fi avantajoasă. Inevitabilul eclecticism care va rezulta din această decizie nu va pune în primejdie valabilitatea constatărilor finale atâta timp cât ele vor fi făcute prudent și cu rezervă.

3. METODĂ

Notoriu printre lingviști este *paradoxul observatorului* pe care îl descrie Labov (1972). Acesta constă în faptul că cercetătorul lingvist dorește să observe cum vorbesc oamenii când nimeni nu-i observă. În ciuda tuturor eforturilor noastre pentru a relaxa atmosfera în care se desfășoară un interviu, „naturalitatea și, definitiv, informalitatea vorbirii înregistrate pe bandă pot fi chestionate” (Feagin 2013: 26). Pe lângă acestui paradox al observatorului, mai trebuie menționat și *efectul observatorului* cum îl definește Li Wei (2000), anume că abundența și, în fine, validitatea datelor lingvistice culese depinde și de răspunsul la întrebarea dacă participanții intervievați au avut impresia că cercetătorul a fost la rândul său un vorbitor „coleg” de o L₂₊ sau un vorbitor nativ monolingval care a evaluat competențele lor lingvistice.

Paradoxul observatorului, bineînțeles, nu am putut să-l evităm. Cu toate acestea, am reușit să prindem pe dictafon fenomenele lingvistice care ne-au interesat aici: am capturat, avem încredere, vorbirea participanților într-o formă suficient de nealterată față de cea „uzuală” încât să dispunem în sfârșit de o cantitate de date suficient de mare pentru a face analizele necesare. În ceea ce privește răspunsul la întrebarea pe care o pune Li Wei, credem că participanții noștri, având în vedere felul în care stau lucrurile – anume, că cercetătorul a fost în timpul culegerii de date studentul lor (sau fost student) și că îi cunoaște destul de bine, cel puțin în comparație cu nivelul de intimitate pe care îl au avut mulți dintre cercetători sociolingviști cu numeroșii lor subiecți, precum și faptul că cercetătorul nu vorbește perfect limba română și nici, pe de altă parte, nu i-a corectat niciodată pe participanții când aceștia au făcut vreo greșală vorbind croata – nu s-au simțit „judecați” sau interogați de către cercetător. Atmosfera generală în timpul interviurilor a fost una de colaborare și de interes mutual. Sigur este, însă, că participanții n-au fost complet relaxați și că pentru unii experiența interviurilor a fost mai puțin plăcută decât pentru ceilalți. Aceasta probabil că va fi evident din transcrierile interviurilor (vezi *Suplimente*).

Ca de fapt în cazul tuturor cercetărilor și mai ales al celor din domeniul științelor umaniste, metodologia întrebuițată în obținerea datelor necesare este extrem de importantă și va influența, în sfârșit, concluziile care vor putea fi trase din datele respective. Multe studii devin controversate tocmai din cauza unor probleme metodologice izbitoare.

Prin stabilirea faptului că ne-am decis să producem aici un studiu explorator am renunțat, cel puțin în parte, și la rigoare metodologică.

Jarvis și Pavlenko (2008), expunând criteriile stricte ale lui Jarvis care trebuie împlinite pentru a asigura validitatea studiilor de IIL, recomandă triangularea metodelor de

culegere de date pentru a face mai viabile argumentele că IIL există la o anumită persoană/persoane. Noi ne-am mulțumit cu două metode: interviul semi-structurat și repovestirea scurtelor filme. Cu fiecare participant am ținut două sesiuni. Sesiunile s-au desfășurat în perioada aprilie-mai 2014 și în ianuarie-februarie 2015. În prima sesiune făceam interviul lingvistico-biografic și repovestirea a trei filme scurte, totul în limba română. În a doua sesiune făceam repovestirea a două alte filme (mai lungi, în total, decât cele trei dinainte, dar cu o cantitate aproximativ egală de conținut narativ) în limba croată și un interviu introspectiv, condus tot în croată, despre experiențele participanților cu eventuală IIL de care și-au dat seama ei înșiși, eventualele lor preocupări că vor pierde o parte din competențe în limba lor maternă, și altele (vezi *Suplimente*). Interviurile au fost în același moment o sursă a datelor biografice, lingvistico-biografice și introspective, cât și a datelor pur lingvistice (limbajul vorbit al participanților) analizate ulterior pentru a găsi în ele eventualele elemente de IIL. A fost un fel de economisire a timpului și a energiei ai participanților și ai cercetătorului. Din cauza scopului lucrării noastre am redus astfel, s-ar putea afirma, validitatea științifică a studiului. Trebuie să repetăm că este vorba de un studiu explorator și că metodologia poate fi ameliorată în viitoarele studii, fie cu aceiași participanți, fie cu o populație într-un oarecare fel comparabilă.

„Metoda clasică în cercetările sociolingvistice este interviul conversațional cercetător-participant care este înregistrat” (Feagin 2013: 25). La fel este și în cercetările de transfer când obiectul cercetării este limba vorbită (producție orală). Cele două interviuri făcute cu fiecare participant au avut rolurile în același timp diferite și similare: primul interviu a fost în primul rând legat de biografiile lingvistice ale fiecărui participant și de folosirea limbilor cunoscute de dânsa/dânsul în viața de zi cu zi; al doilea interviu a avut ca scop cercetarea părerilor și a atitudinilor în legătură cu interacționarea limbilor croată și română în practica lor comunicativă și în gândirea lor (și altele, vezi *Suplimente*); scopul comun a fost culegerea de date pur lingvistice care vor putea fi analizate ulterior pentru elemente transferate/dovezi de IIL. Ambele interviuri au fost, în cazul nostru, semi-structurate: întrebările au fost pregătite de cercetător și puse participantului, însă ordinea întrebărilor ca și direcția conversației de multe ori le-am modificat în funcție de ce a spus participantul și ce exemple a oferit. Am încercat întotdeauna să păstrăm o atmosferă naturală a conversației, evitând cât am putut schimbări bruște ale cursului acesteia. Comentariile suplimentare interpolate de cercetător au rezultat însă, într-un număr mai mic de cazuri, în suprimarea unor explicații din partea participanților. Transcriind înregistrările interviurilor am simțit rușinarea pe care o descrie Feagin (2013: 31): cel mai stingheritor moment pentru tânărul cercetător este acela în care își dă seama că aportul

lui la conversație – replicile lui prietenoase – au întrerupt cursul conversației, ceea ce la rândul său a suprimat o explicație posibil valoroasă din partea participantului. Aceeași autoare susține, cu toate acestea, că „o cantitate rezonabilă de co-conversație poate fi cu adevărat importantă” (2013: 31). Găsirea unei măsuri „rezonabile” este o chestiune de experiență în cercetare.

Scurtele filme folosite pentru a stimula producerea conținutului lingvistic de către participanți nu conțin limbaj: nu se vorbește (în unul dintre ei se vorbește o „limbă” inexistentă și nestructurată care nu seamănă cu nici o limbă adevărată) și nici nu apare scrisul. Această absență a fost necesară pentru a nu influența în niciun fel procesele de gândire lingvistică ale participanților, pentru a evita activarea oricărui alt mod lingvistic (în sensul lui Grosjean) și pentru a focaliza gândirea participanților asupra limbii în care li se ceruse să repovestească filmele văzute. Am ales cinci filme, dintre care patru desene animate și un film cu actori. În alegerea acestei forme de culegere de date lingvistice ne-am ghidat de afirmația lui Doughty și Long (2000) că, potrivit rezultatelor ale mai multor studii, orientarea vorbitorului spre un timp și un spațiu deplasat rezultă într-o fluență redusă, dar și, în același timp, într-o acuratețe și o complexitate sporită a producției lingvistice. Repovestirea conținutului al unor filme scurte ca metodă de culegere de date în studii de transfer este întrebuințată și de Bardovi-Harlig și Bergström (1996), Jarvis (1998) și Pavlenko (2003). Ultima dintre ei afirmă că filmele oferă participanților un context natural pentru a vorbi și că datele culese prin intermediul filmelor vor fi mai omogene datorită constanței de referenți semantici. Ca și interviurile semi-structurate, repovestirile au fost înregistrate și apoi transcrise.

În majoritatea cazurilor ne-am limitat la aceste două metode de culegere de date. În cazul unui participant (Fred) ne-am folosit, însă minimal, și de note scrise, făcute în timpul conversațiilor libere, imediat după ce cercetătorul l-a auzit pe participantul respectiv producând o formă care a putut fi considerată ca rezultând din IIL. Cercetătorul lucrează cu Fred la un număr mai mare de proiecte de traducere: în perioadele în care au fost culese datele, Fred și cercetătorul se întâlneau de obicei o dată pe săptămână pentru a lucra împreună. În timpul acestor ore de lucru aceștia vorbeau nu numai despre traduceri, ci și despre lucruri generale. Cercetătorul a încercat să noteze toate exemplele de transfer/IIL produse de participant în aceste conversații. Modul acesta de cercetare este cunoscut în disciplinele socio-antropologice, inclusiv în sociolingvistică, sub denumirea *observație participantă*. Observația participantă constă într-un fel de conviețuire cu subiecții studiului. Dacă nu se înregistrează, atunci ceea ce ne interesează, în cazul nostru unele forme de limbaj

specifice, trebuie notate. Avantajul acestei metode de cercetare – în cazul studiilor lingvistice – este reducerea influenței paradoxului de observator (Feagin 2013: 33). Am profitat de ocazia să culegem datele suplimentare, în cazul participantului Fred, și în acest mod.

Odlin (1989; 2005) nu uită să sublinieze faptul că toate tehnicile posibile de culegere de date în cercetarea transferului/IIL au atât de mulți susținători cât și critici și că nici o metodă în sine nu garantează că datele culese prin intermediul ei vor fi mai bune ca dovezi de transfer decât cele culese într-un alt fel. De aceea am ales două (în cazul lui Fred, trei) metode: am avut în vedere faptul că dependența de o singură metodă (dacă scopul studiului nu este tocmai validarea unei metode) nu poate fi decât dezavantajoasă.

Urmând recomandarea lui Feagin (2013), le-am cerut tuturor participanților să semneze o declarație de consimțământ informat înainte de a participa în studiul de față.

4. PARTICIPANȚI

Având în vedere faptul că studiul nostru nu se bazează pe analiza cantitativă și că este limitat la doar patru vorbitori, nu ar fi potrivită și nici justificată în acest context folosirea termenului „eșantion“, care ne duce imediat cu gândul la analiza statistică și la studii mult mai ample decât cel din față. Din această pricină ne vom folosi și în continuare de expresia „participant/participanți“, dat fiind că numărul subiecților este mic, așa că și abordarea problemelor de care ne-am interesat a fost mai mult calitativă, individuală și fără pretenții să tragem concluzii mari și generalizante. Grupul participanților ar putea fi privit și ca un grup de studii de caz (găsim în limba engleză termenul *cluster of case studies*), mai degrabă decât să considerăm „eșantion“ ca o cantitate reprezentativă dintr-o populație mai mare; totuși, datorită faptului că vom face câteva comparații între participanți și că, pur în termeni de cantitate, nu am cules foarte multe date despre fiecare dintre participanți, desinența „studiu de caz” pare puțin exagerată. Studiul rămâne un studiu explorator.

De fapt, grupul nostru este în sine o populație completă, definită clar prin caracteristicile ei extrem de specifice. Cum am spus deja în introducere, însăși existența grupului nostru specific de participanți a fost principalul motiv pentru scrierea acestei lucrări.

Participanții noștri sunt, într-un fel, membrii unei populații imigrante: toți participanții din acest studiu sunt vorbitori nativi de limba română, originari din România, care în viața lor de zi cu zi sunt înconjurați de mediul în care limba dominantă este croata și pe care o vorbesc și ei în fiecare zi. Printre participanți, trei sunt femei, iar unul este bărbat. Au între 33 și 45 de ani. S-au născut în România și au avut o singură limbă maternă: L_1 a lor este româna. Toți au învățat, în cursul vieții, mai multe limbi străine, de obicei în școală primară și în liceu, acestea fiind limbi europene de largă circulație, precum engleza și franceza. Gradele lor de cunoștință a acestor limbi și frecvența folosirii a acestora variază. Nici unul dintre participanți nu a început să învețe limba croată înainte de adolescență: trei dintre ei au început simultan cu sosirea lor în Croația, iar unul (una) a început în adolescență, cu câțiva ani înainte de a se înscrie la facultate. În prezent toții sunt stabiliți în Croația, la Zagreb, de mai mult sau de mai puțin timp, însă în toate cazurile durata locuirii lor în această țară este cel puțin 4 ani. Toți participanții au o diplomă universitară, unii chiar și doctorat. Toții lucrează (sau au lucrat) ca învățători, în diferite funcții, la Universitatea din Zagreb, unde predau (sau au predat) limba română. Faptul acesta înseamnă că gândirea lor lingvistică și metalingvistică este dezvoltată și permanentă, ca și, bineînțeles, contactul cu L_1 prin acest mediu formal. Contactul cu L_1 mai există, pe lângă limbii scrise (cărți, site-uri de pe Internet...), și prin comunicare regulată cu

membrii de familie rămași în România: această legătură cu L₁ este și cea mai importantă, deoarece rudele și prietenii din România cu care vorbesc sunt vorbitorii „din mediul originar”, care le ajută în menținerea competențelor în L₁.

Deși folosesc în mod normal și limba lor maternă, participanții vorbesc croata în fiecare zi în diferite contexte, dar – ceea ce ni se pare cel mai important pentru eventuala IIL – o vorbesc în mediul familial. Cu excepția unui participant, toți ceilalți participanți sunt căsătoriți cu un vorbitor/o vorbitoare nativ/ă de limba croată, iar „limba de casă” este (și) croata (dacă nu este singura folosită, ea este dominantă).

Numele participanților nu sunt numele lor adevărate. Tradiția cercetărilor lingvistice cere ca participanților să le fie acordate nume-coduri (vezi, spre exemplu, Jarvis 2003). Recomandarea lui Feagin (2013: 32) este ca pseudonimele să reflecteze „etnicitatea și alte caracteristici esențiale” ale celor intervievați: oricum, cel puțin sexul și etnicitatea participanților vor fi vizibili din numele pe care le-am ales pentru fiecare. Am decis să le acordăm numele celebrilor protagoniști din unele dintre cele mai însemnate romane românești din secolul XX. În acest fel, participanții noștri au primit porecele Cristina, Fred, Otilia și Victoria.

4. 1. Prezentarea participanților

4. 1. 1. Cristina

Cristina are 35 de ani. Orașul ei natal fiind unul dintre centrele multiculturalității române, cu un număr mic, însă important de germani („sași”) și de maghiari, Cristina, deși a avut ca singura ei limbă maternă limba română, totuși a crescut într-un mediu multilingv.

(...) la noi în casă, deci noi am vorbit doar românește, dar vecinii noștri, deci vecinii mei, prietenii mei ca și copiii au fost de origine germană. Deci am crescut practic în acest mediu în care s-a vorbit limba germană și am acumulat cuvinte, da? Deci la trei ani prietena mea cea mai bună, care se numea Alexandra, era nemțoaică, deci... tatăl ei, mama ei era nemțoaică și tatăl țigan.

Alături de prietena sa vorbitoare de germană (probabil într-o variantă specific săsească), Cristina a învățat cu ușurință multe cuvinte și fraze întregi în germană.

Da, fraze, și fraze întregi chiar am acumulat și știam, bineînțeles, ce înseamnă, da? Mai ales că, deci pe lângă aceasta, mai, deci un... încă un vecin, da?, era tot de origine germană și copiii între ei vorbeau

germană... deci chiar dacă noi eram toți împreună ei vorbeau germană.

Am putea spune că Cristina a luat deja ca foarte tânără primul contact cu o limbă a doua, mai ales dacă luăm în considerare faptul că mai târziu în viață a studiat germana (deși numai timp de 3 luni) cu un efort intenționat, singură și într-o școală de limbi străine, rezultând într-un nivel de bază a competențelor (Cristina se autoevaluează ca fiind undeva între A1 și A2 după CECR¹⁰).

În școală, la 8 ani, Cristina începe să învețe limba engleză, dar procesul a fost întrerupt; continuă cu engleza 3 ani mai târziu, în clasa a V-a.

(...) în timpul comunismului la noi nu se învăța engleza atât de... devreme ca și acum, dar noi am avut, eu fiind la o școală foarte bună în Sibiu, am avut această șansă că deja în clasa a doua am avut câteva ore de engleză cu un profesor, da?, ore erau bazate doar pe vocabular, da?... (...) după aceea am întrerupt, deci a fost doar în acel an la opt ani și am început în clasa a cincea, deci asta înseamnă trei ani mai târziu, da?, deci la unsprezece ani...

A doua ei limba străină învățată în școală a fost franceza, începând de la clasa a VI-a, cum se poate înțelege din cele spuse (ceea ce ar fi la o vârstă de 11 sau 12 ani).

Cristina a studiat limbile engleză și franceză în Franța. Până și gradul de master (traductologie) l-a luat în Franța, unde a trăit 10 ani în total. Competențele ei în ambele limbi sunt foarte avansate; a scris și a publicat câteva lucrări în franceză.

După ce, undeva în această perioadă, trăise 6 luni în Israel, s-a înscris la un curs de limba ebraică la universitatea sa.

(...) chiar am vrut să învăț din punct de vedere gramatical, știu doar lucruri de bază în ebraică, chiar lucruri... de bază, da (...)

A învățat singură limba spaniolă pe care, după părerea ei și a unui vorbitor nativ de spaniolă prezent în cameră în timpul Interviuului 1, o vorbește destul de bine.

C: Da, vorbesc și spaniola, pe care am învățat-o singură, da, colegul meu [...] poate să spună că e o limbă (râde) învățată singură de mine, dar reușesc să mă descurc în a comunica, nu știu care este nivelul... (se adresează colegului) ¿Como estoy hablando el español? Quiere saber...

Col: Fantásticamente.

(râdem)

Col: Dobro, dobro.

---

¹⁰ Cadru European Comun de Referință (pentru Limbi), eng. *Common European Framework of Reference (for Languages)* - CEFR

C: Dobro. Bine, da, deci vorbesc bine spaniola (...)

Comunicarea vorbită în spaniolă nu prezintă nici o problemă pentru Cristina, deși competența ei de cititor este, cum ne-a spus, și mai dezvoltată.

(...) deci pot să înțeleg excelent materialele, chiar și cele în limbaj de specialitate în spaniolă fără nicio problemă, fără nicio problemă pot să le citesc.

O altă limbă pe care Cristina o vorbește bine – și mai bine decât spaniolă – este italiana.

Vorbesc și italiana, da, vorbesc mult mai bine decât spaniolă italiana... la fel nu am făcut studii de italiană, dar am învățat-o singură în mare parte, am învățat să scriu... am fost mai mult aplecată asupra italienei, dat fiind faptul că am mers din punct de vedere gramatical, da?

Cristina a venit în Croația în 2007, ca să fie alături de soțul său, care este croat. Atunci a început să învețe mai intensiv limba croată, deși luase deja contact cu această limbă acasă, prin Internet.

nu am ajuns în Croația fără nici un fel de cunoștințe, da?, din cauza ambiției mele am început să învăț singură, deci de pe un site de Internet, nu știu acuma site-ul, pot să-l găsesc, unde, de fapt, aveți propoziții întregi în limba franceză și în limba croată. Deci aceasta mi-a dat posibilitatea să descopăr alfabetul și cum se citește, da?

Venind în Croația, s-a înscris la „Croaticum” (ca și Fred și Victoria) unde, datorită cunoștințelor ei de croată, a intrat nu în primul, ci în al doilea nivel (A1b, spune Cristina). A rămas la „Croaticum” timp de 6 luni, după care perioadă nu a mai învățat formal limba croată. Cristinei i se pare că ar avea nevoie de a relua gramatica croată.

deși, cum să spun, cunoștințele mele de croate, de cro-, de limba, da, în ceea ce privește croata sunt destul de vaste, dat fiind faptul că am un vocabular foarte larg și lucrez cu croata, lucrez aici la facultate și cu studenții, dar din punct de vedere gramatical cred că este nevoie ca aceste structuri să fie din când în când reluate și mas-... este nevoie de exercițiu.

Cristina spune că mai are probleme cu unele aspecte ale limbii croate, în primul rând cu distincția între verbele perfective și imperfective, cazurile (a subliniat diferența între locativ și acuzativ – poziție și direcție) și unele grupuri de lexic de specialitate, precum lexicul medical.

Acasă, Cristina vorbește croata cu soțul ei și cu copiii, deși cu cei din urmă în primul rând conversează în franceză (copiii, un băiat și o fetiță sub vârsta de 10 ani, vorbesc croata, franceza și puțină română pe care au învățat-o de la bunici, părinții Cristinei). Soțul ei nu știe româna, „doar câteva lucruri esențiale”.

Nu petrece mult timp cu ceilalți români din Zagreb și nici nu are în Zagreb prieteni/prietene de origine română cu care să vorbească românește în mod regulat. Rămâne în legătură cu familia din România, cu care comunică în general o dată pe săptămână, iar prietenilor din România le scrie din când în când e-mailuri.

Cristina este sub impresia că, cel puțin la nivelul lexicului, există multe corespondențe între română și croată, dar și cuvinte superficial similare care înseamnă lucruri diferite (eng. *false friends*, „prieteni falși”).

C: (...) bineînțeles la nivelul vocabularului avem foarte multe cuvinte care sunt asemănătoare...

Ć: Da. Slavisme.

C: ...dar și sunt foarte multe care sunt prieteni falși, cum s-ar spune, da? (...) nu știu dacă am întâlnit o limbă în care să existe atâția false friends, da?, ca și în croată și în română.

4. 1. 2. Fred

Singurul participant bărbat din studiul nostru s-a născut la Curtea de Argeș în 1980. Limba lui maternă este româna; ca și la Cristina, acasă se vorbea doar româna. Școala primară și liceul i-a terminat în orașul său natal. A avut contact cu prima lui limbă străină probabil în clasa a II-a, la 8 ani, ca și ceilalți participanți, dar nu-și aduce exact aminte. Oricum, acest contact nu l-a impresionat puternic.

Prima, contactul cu prima limbă... nici nu mai știu dacă a fost franceza sau engleza, sincer... (...) prima limba cu care am luat contact... era prin opt... optzeci nouă... (scurtă pauză) Nu mai știu. În școala generală nu se face limbă, sau dacă se face, se face ceva așa...

„Se face ceva așa” explică faptul că Fred nici nu este sigur dacă a învățat în școala generală vreo limbă străină.

Cu franceza și engleza a continuat în liceu (deși a calculat greșit anii la care a ajuns la această etapă de învățământ).

...deci nouă și opt... cam așa, am intrat la liceu... da, engleză și franceză... Am folosit și franceza o vreme chiar până la facultate apoi n-am mai folosit, am folosit numai engleza.

După aceasta s-a înscris la Universitatea din București, unde a studiat o disciplină nelingvistică, obținând până la urmă gradul de master.

Starea lingvistică și-o rezumă în felul următor.

Ć: Deci două limbi străine, plus... limba croată...

F: Două limbi străine, plus că am o limbă croată... dar franceza n-am mai folosit-o... (...) deci franceza e... pasivă... (...) pot să înțeleg, dar...

Pe lângă limbii croate, Fred se folosește și de engleză în comunicarea de zi cu zi, inclusiv acasă, cu soția lui croată. Mai ales la începutul relației și a căsătoriei lor, limba engleză era dominantă; cu timpul, Fred învățând din ce în ce mai multă croată, folosirea englezei a scăzut considerabil, ajungând la numai „20 la sută”, cum se poate înțelege din fragmentul următor.

F: Bun, engleza și croata le folosesc... constant... (...) constant, deci, engleza și croata le folosesc în casă, chiar și... (...) acum mai mult croata, da...

Ć: Aha, deci la început ați vorbit și limba engleză.

F: ...la început am mai... engleza, de fapt... când am mai învățat câte ceva, apoi am început să le combinăm... juma'-juma'... (râde puțin)

Ć: OK... Bine.

F: ...și acuma vorbim de fapt... cred că optzeci la sută vorbim în croată...

Soția lui înțelege limba română, dar ei nu o vorbesc acasă pentru că „ar fi un pic cam mult să amestecăm prea multe limbi”. Se pare că pentru Fred așa ceva ar fi confuz sau exagerat.

Fred a venit în Croația ca să traiască împreună cu soția. „Sînt cinci ani, cam cinci ani” de când a venit în țară. A început să învețe activ croata acum 4 ani.

În primul an... n-am prea învățat... am vorbit mai mult engleză și... ieșeam în oraș, vorbeam engleza... așa, și ușor, deci... da... cam patru... (...) cam de patru ani, să zic, m-am apucat ceva mai activ de a învăța limba croată... acuma practic nu mai învăț gramatică, învăț mai mult prin traduceri și așa...

Fred traduce intensiv din română în croată și invers: traducerea este, pentru el, o activitate zilnică. Cercetătorul lucrează cu el la un număr de proiecte de traducere, în primul

rând din croată în română; acest fapt i-a oferit cercetătorului ocazia să observe, uneori – în formă scrisă – procesele lui de înțelegere a elementelor din limba croată și eventualele greșeli produse de diferite cauze, printre care unele ar putea fi considerate ca rezultate de IIL. Despre acestea, însă, nu va fi vorba decât în treacăt în secțiunea *Rezultate*, având în vedere că în lucrare ne-am bazat pe datele orale și înregistrate.

Fred a învățat croata pe două căi – informal (cu soția, cu noile cunoștințe, la serviciu) și formal: a terminat 3 semestre la „Croaticum”, o organizație în cadrul Facultății de Filozofie din Zagreb unde străinii (inclusiv studenții străini) pot învăța limba croată ca limbă străină. Nu este mulțumit de faptul că în acest moment „nu mai [învață] gramatică”: spune că aceasta „nu-i bine” și crede, ca și Cristina, că ar trebui să reia din când în când acest aspect al limbii.

F: ... adică ar trebui să mai învăț gramatică, trebuie să știi mai multă gramatică...

Č: Aha, să fie mai... structurat.

F: M-hm.

Fred a lucrat un timp la Facultatea de Filozofie din Zagreb, iar în timpul interviurilor nu mai era angajat acolo. Lucrează însă la un *call center* unde folosește mai multe limbi, printre care și limba sa maternă.

Bun, la serviciu, în primu' rând... dar la serviciu doar când am legătură cu... partea română, deci în interior... se vorbește croată. La serviciu se mai vorbește engleză, depinde cu cine, așa... Și română da, cu clienții sau cu, mă rog, partea tehnică din România... nu pot să spun că e... cum să zic... ține activ limba română chestia asta... asta se întâmplă de vorbești cu românii... hai să zic, într-o noapte poate vorbești o dată, sau... (râde puțin)

Cu cei de acasă vorbește prin Skype sau pe telefon, cel mai mult cu membrii familiei lui nucleare.

Č: Și te auzi des cu ei, sau?

F: Da, da, destul de des peee... Skype, pe telefon, chiar pe fix... cu maica mea, cred că vorbesc constant cu ea. (râde puțin)

În România se întoarce o dată pe an, uneori chiar și mai rar. Cu românii stabiliți în Zagreb petrece foarte puțin timp („atât de rar mă întâlnesc cu ei”).

În ceea ce privește psihotipologie, Fred crede că româna și croata seamănă într-o măsură una cu alta.

Č: OK... și ce... părere ai de limba croată, este asemănătoare cu limba română și în ce domenii, dacă este?

F: (o pauză scurtă) Ha... ăăăm... este.

Ć: Da?

F: Este, pentru mine...

A subliniat existența cazurilor în ambele limbi și faptul că o parte sesizabilă din lexicele celor două limbi are rădăcini comune (este, de fapt, vorba de împrumuturi slave în română) ca cele mai importante puncte de atingere.

4. 1. 3. Otilia

Otilia s-a născut la București în 1970. Limba ei maternă este limba română, care era singura limbă vorbită în casă. În clasa a II-a a școlii primare (la 8 ani) a început să învețe prima ei limbă străină, engleza. Din clasa a V-a (11 ani) a învățat limba franceză. A continuat să învețe ambele limbi în liceu, după care a încetat să mai aibă mult contact cu limba engleză.

... la engleză... nu știu să spun exact... înțeleg pentru că engleză am făcut în liceu, dar pe urmă nu am mai continuat, nici în facultate, n-am mai citit, n-am mai scris nimic în engleză... înțeleg, dar...

După liceu a făcut studiul universitar de limba franceză și de limba sârbo-croată (termenul folosit pe atunci). Totuși nu pare mulțumită cu starea francezei ei în prezent.

Franceza am făcut facultatea, dar... n-am mai vorbit demult, n-am mai studiat deloc franceza.

În general, atunci, Otilia nu mai folosește în niciun mod regulat nici engleza nici franceza.

Ć: Deci cum folosiți azi... limba engleză și limba franceză? Dacă folosiți...

O: Engleza... nu, doar dacă, eu știu, plec undeva și e nevoie să înțeleg niște informații minime...

Ć: M-hm, într-o țară străină...

O: ...într-o țară străină, sau... Iar franceza deloc nu folosesc.

Pe de altă parte, Otilia este o vorbitoare extrem de competentă de limba croată care ține mult ca vorbirea ei să fie corectă (conform regulilor croatei standard) și s-o îmbogățească prin cuvinte noi, despre care discută cu studenții ei croați. A început să învețe (sârbo-)croata încă în liceu, înainte de înscriere la facultate, din propriul ei interes pentru această limbă.

Ć: M-hm. Deci când ați învățat... început să învățați limba sârbo-croata... de – optișpe ani?

O: ... Nu, mai înainte am început... în... la cincisprezece sau la șaisprezece ani, da. Singura.

Motivarea, pe lângă celei pur intelectuale, a fost și una privată, deoarece Otilia a crescut (parțial și) într-o zonă de graniță, unde a avut ocazia să intre în contact cu, în primul rând, produsele culturale iugoslave care, bineînțeles, erau transmise prin intermediul limbii sârbo-croate (în acest caz varianta ei sârbă), iar care în România de atunci erau foarte populare.

Ć: M-hm. Și care a fost motivarea, deci, de ce v-ați decis să învățați?

O: Pentru că... Eu am rude la... am și acum, da, am rude la Drobeta-Turnu Severin (...) și care este foarte aproape de granița cu Serbia acum, dar atunci, în anii optzeci era Iugoslavia (...) și aveam prieteni acolo, toată lumea se uita la televiziunea iugoslavă, asculta muzică... și mi s-a părut interesant, am început să învăț singură.

Este evident că interesul pentru cultura iugoslavă este ceea ce a provocat Otiliei și dorința de a învăța limba sârbo-croată ca purtătoare a acestei culturi. A fost o transmisie culturală la distanță, totuși, dat fiind că nu a avut pe atunci contactul direct cu limba sârbă vorbită.

Ć: Da. Deci nu, nu ați avut prea mult contact.

C: Nu, nu pentru că ei veneau... eu de fapt la Severin acolo nu aveam televizor, nu cred că verișorii mei aveau televizor... Iar sârbii erau doar în piață, dacă te duci să cumperi ceva, vorbeau, dar n-am avut contact... direct cu ei.

Ć: Ei vorbeau cu voi... limba română.

C: Da, în principiu cred că știau și româna, da. Da.

În timpul liceului Otilia s-a străduit să obțină materialele din care să poată învăța cel puțin elementele de bază a limbii sârbo-croate. Intensitatea motivării ei iese la iveală în următoarele citate.

O: Da, da. Dar am învățat din... cum am învățat, am mers la bibliotecă, mergeam la bibliotecă, am găsit o carte, o gramatică a lui Martinet, cred, din o mie nouă sute treisprezece, cincisprezece, nu știu... am învățat după acea gramatică și aveam o... colegă, mai târziu o colegă de liceu care intrase la facultate, la rusă, și ea mi-a... împrumutat de la biblioteca facultății un curs de limba sârbă... și-am învățat după el. Deci am... și am copiat un dicționar

Ć: Copiat?

O: Da. L-am copiat la... nu am reușit să ajung până la capăt... dar primele litere, pentru că era un dicționar de buzunar, de la bibliotecă, nu se putea împrumuta acasă (...)

Datorită cunoștințelor cu sârbo-croată făcute înainte de facultate, experiența studiului i-a fost mai plăcută – avea și un avantaj față de ceilalți colegi.

Pentru prima dată Otilia a vizitat o țară în care se vorbește sârbo-croata în 1991, când a participat la un curs de vară.

În Croația, de fapt, am venit prima dată în o mie nouă sute nouăzeci și unu cu o... bursă la cursurile de vară... (o pauză scurtă) Trebuia inițial să mergem la Dubrovnik, dar, din cauza... războiului s-a ținut numai la Zagreb... două săptămâni, atuncea am venit prima dată (...)

Anul viitor a mers în Serbia, tot pentru cursuri de vară (2 săptămâni), unde s-a mai întors în 1996 sau 1997 (n-a putut spune cu siguranță). În 1998, când era angajată deja ca preparator (apoi ca asistent și ca lector) de limba sârbo-croată la Universitatea din București, a venit încă o dată cu bursă în Croația, unde a rămas timp de 4 luni.

La începutul anilor 2000 a fost angajată la Universitatea din Zagreb, unde lucrează și în prezent. Trăiește din nou în Croația începând cu anul 2010; are gradul de doctor în filologie. Cu membrii familiei și cu prietenii din România vorbește regulat, în fiecare săptămână, la telefon. Spre deosebire de ceilalți participanți, Otilia nu este căsătorită cu un vorbitor nativ de croată. Petrece puțin timp cu ceilalți vorbitori nativi de română stabiliți în Zagreb.

Č: ...și, aici, când sunteți în Croația, cât de mult timp petreceți cu ceilalți români stabiliți în Zagreb?

O: Nu prea... nu prea, nu nu... Nu am... cu cine poa-... practic, rar mă văd cu ceilalți români care sunt...

Č: Cu ceilalți profesori...?

O: (scurtă pauză) Doar aici, la facultate, când ne întâlnim întâmplător între ore...

În privința percepțiilor ei legate de eventualele asemănări între română și croată, Otilia nu consideră că cele două limbi seamănă una cu alta semnificativ.

O: Asemănătoare doar în măsură în careee... ăăm se regăsește acea influența slavă pe care are româna... unele cuvintee... puțin morfologie, dar ăă...

Č: Nu prea?

O: Nu prea. (râdem puțin)

Otilia își vizitează țara natală de două sau de trei ori pe an, ceea ce înseamnă că se întoarce în mediul original mai frecvent decât restul participanților.

4. 1. 4. Victoria

Victoria s-a născut în București în anul 1969. La ei acasă se vorbea numai limba română, ca și în cazul celorlalți participanți. Ea este singurul participant, însă, care nu s-a ocupat în mod profesional direct cu limba.

A luat contact cu prima limbă străină la 8 ani, în școala generală – cu limba italiană. Începând cu clasa a V-a, a învățat încă o limbă, engleza. În cazul ei ar putea fi considerată importantă chiar și experiența cu latina, având în vedere că a studiat-o timp de 5 ani (un an în școala generală și patru în liceu, liceul ei fiind unul de filosofie și istorie).

După aceea a mai învățat două limbi singură.

V: Am învățat (scurtă pauză) singură franceza, nu o... vorbesc foarte foarte bine da'...

Ć: Deci, ca autodidact...

V: ... ca autodidact. Un pic de germană, o pot citi cu dicționarul...

Ć: M-hm.

V: ...sau cu Google-ul. (scurtă pauză) Pot citi în spaniolă, înțeleg spaniola, nu o vorbesc...

Competențele în aceste limbi și le autoevaluează în felul următor:

V: Păi în ceea ce privește ăă italiana... deci, citesc foarte bine... (...) Scriu... (scurtă pauză) hai să zicem foarte bine (o pauză) Deci, vorbesc, scriu, înțeleg foarte bine... Engleza de asemenea, franceza... înțeleg foarte bine... scriu... vorbesc bine... Germana nu o vorbesc, doar o citesc... (...) și latina tot așa... mă pot descurca... (...) pot citi. Germana am zis, spaniola doar – citit. Și înțeles, pot să înțeleg destul de bine.

Ć: Bine deci o... Cum s-ar spune o... cunoaștere pasivă, da?

V: Da, mai mult o cunoaștere pasivă, da... (...) În privința germanei și a spaniolei (...)

Cunoașterea acestor limbi străine o ajută în munca ei științifică, în citirea articolelor și a cărților de specialitate. Dintre toate limbile L₂₊ Victoria folosește momentan cel mai mult croata și engleza.

Victoria a început să învețe limba croată în 1994, când a venit în Croația și s-a căsătorit cu soțul ei, care este croat. Prin urmare, durata rezidenței ei în Croația este cea mai lungă din toți participanți în studiu.

Se pare că primele ei impresii legate de limba croată au fost că este o limbă foarte puțin accesibilă. Părerile ei s-au modificat treptat în procesul învățării.

La început mi s-a părut destul de grea... pentru că... Mai bine zis, foarte grea, croata. Nu puteam să... înțeleg nimic din ziare – aproape

nimic. (scurtă pauză) Încetu' cu încetu', învățând-o... cum să zic, mi s-a părut mai puțin grea decât am crezut că a fost... că este...

A trecut și ea prin „Croaticum”, centrul de învățare a limbii croate ca limbă străină la Facultatea de Filozofie din Zagreb, unde a făcut un curs de croată care a durat un an academic. A fost mulțumită cu competențele ei în croată deja după 2 ani.

Șiii, puțin câte puțin, și cu ajutorul soțului meu... (...) am reușit, cam doi ani, chiar soțul meu mi-a spus că... după... doi ani stăpâneam destul de bine limba.

Victoria nu consideră că după atât de mulți ani în Croația mai există domenii în ceea ce privește gramatica limbii croate pe care ea nu le-ar stăpâni. Faptul acesta îl atribuie, în parte, și cursului de limbă „sistematic” pe care l-a făcut. Din când în când mai întâlnește câte un cuvânt care nu îi este cunoscut; în rest, ne-a spus, greșelile le mai face în primul rând când vorbește grăbit.

Uneori îmi mai dau seama că am greșit, dar știu că... știu care ar fi... regula care ar fi trebuit să fie aplicată în situația respectivă, numai că, pur și simplu, vorbind repede, în stilul meu, uneori... pur și simplu trec peste regula respectivă și îmi dau seama d' ea, de fapt că... am greșit. Dar, mai fac, greșelute mai fac.

Acasă, Victoria vorbește cu soțul și cu fiul ei (născut în Croația) în trei limbi: croată, română și engleză. Engleza o vorbește din când în când în primul rând cu soțul.

Da, vorbim în ăăă... croată, în română și în engleză... (...) încă mai... comunicăm și în engleză... Da, soțul meu și cu mine...

Cu fiul încearcă să vorbească mai mult românește și pare mulțumită cum a învățat el limba ei maternă.

Cu el vorbesc mai mult în română pentru că... mi se pare normal să știe și... Și vorbește... deci, el vorbește foarte bine românește.

Este mulțumită și cu competențele în limba română pe care le are soțul ei, care a învățat această limbă neformal, adică a învățat-o cu ea și nu la un curs de limbă.

Victoria spune că nu petrece foarte mult timp cu ceilalți români stabiliți în Zagreb; are, însă, câteva prietene românce și cunoștințe cu care se întâlnește „nu foarte frecvent, ce știu... poate la o săptămână”. Cu familia ei rămasă în România vorbește tot săptămânal, iar în România revine cel puțin o dată, dar în general de două ori pe an.

În privința asemănarilor între limba ei maternă și limba croată și Victoria crede că ele sunt evidente, mai mult sau mai puțin, aproape exclusiv în lexic.

V: (...) Asemănări (...) în lexic. Nu? Este... destule cuvinte slave în limba română... (scurtă pauză) Și bine, presupun că... internaționalismele sînt, deci, ceva care nu există numai între croată și română...

Č: Da, bineînțeles.

V: Ca gramatică sînt destul de diferite. Se pare că sînt... chiar foarte diferite.

5. REZULTATE

Expunerea și dezbaterea rezultatelor vor fi structurate după fiecare participant (în ordinea alfabetică, precum și sus), însă vom trage uneori paralele între câte doi sau mai mulți participanți. În linii mari, analiza de date se va desfășura într-o ordine oarecum tradițională: vom începe cu fenomenele fonetice și fonologice, trecând la cele lexico-semantice și încheind cu problemele legate de sintaxă și alte domenii mai largi.

5. 1. Cristina

Cristina se consideră ca fiind o persoană multilingvă: a studiat două limbi străine, engleza și franceza, în plus a învățat încă 5 limbi pe lângă limbii sale materne. Limba croată, deși trăiește în Croația, are un soț croat și în viața de zi cu zi vorbește, cum ne-a spus, șaptezeci la sută din timp croata și doar treizeci la sută româna, este pentru ea o limbă străină, nu limba a doua. Cristina explică aceasta prin faptul că primile ei limbi ne-materne au fost engleză și franceză, pe care a început să le învețe ca mai tânără și în care se poate exprima mai bine – în special în engleză, despre care spune că s-ar putea considera a doua ei limbă adevărată. A fost de acord cu interpretarea cercetătorului că ea evident consideră o limbă pe care a învățat-o mai devreme și în care a atins un nivel mai înalt de competență ca fiind limba ei a doua, indiferent dacă vorbește mai frecvent o altă limbă. Întrebată dacă a observat că româna ei să se fi schimbat de când trăiește în Croația și vorbește în fiecare zi limba croată, răspunde că uneori are probleme când trebuie să-și aducă aminte de un cuvânt românesc (eng. *lexical retrieval*); pare mirată sau ușor îngrijorată de acest fapt, deși așa ceva nu i se întâmplă prea des. Menționează și comutarea de cod inconștientă (*to je automatizam*, spune). Comutarea de cod o împarte în două tipuri: cea spontană (inconștientă) și cea intenționată. Aici ea este perfect în acord cu Riehl (2004: 22), după care comutarea de cod poate fi *motivată sociolingvistic* (din cauza temei, a interlocutorului, a tipului de interacție) sau *motivată psiholingvistic* (fără o intenție conștientă, deseori din cauza cunoștințelor limitate sau a problemelor în aducere aminte a unor cuvinte, structuri etc.). Cristina crede că nici o comutare de cod inconștientă nu este bună: „Ne, svakako mislim da nije dobro s obzirom da to je neki automatizam koji vi ne možete kontrolirati” (interv. 2). Comutarea motivată sociolingvistic o face pentru a îmbogăți conversația, pentru a o face mai interesantă, bineînțeles, aceasta este posibil numai cu un interlocutor care știe ambele limbi despre care este vorba. Cu toate că în primul nostru interviu, condus în limba română, Cristina explică

foarte clar viziunea ei despre rolul asocierii între limbile cunoscute de un vorbitor în învățarea unei noi limbi („cred că metoda cea mai ușoară de învățare este asocierea”), exprimându-și părerea că limbile unui singur vorbitor sunt fuzionate în creierul lui („eu cred că în creier există această fuziune între ceea ce știți, deci, o dată ce aveți o bază de cunoștințe este foarte ușor să o transpuneți într-o altă limbă, să spun așa”), în cel de-al doilea interviu Cristina afirmă că vorbitorul reușit trebuie să aibă un control strâns asupra producției sale lingvistice, cel puțin în ceea ce privește comutare de cod („smatram da je savršen lingvist taj koji može savladati jezik kako treba i nema taj automatizăm”). Mai mult, Cristina crede că, folosind o anumită limbă, vorbitorul trebuie să se adapteze complet la interlocutor și să intre complet în rolul specific pe care îl cere vorbirea unei limbi.

To je kao kad uzimate neku ulogu, vi se morate staviti u tu ulogu potpuno i... da, ako hoćete biti Hamlet onda morate biti Hamlet po svemu, razumijete, i od gestikulacije do – to tako ja smatram, da kad se stavite u jednom jeziku morate biti po svemu i se prilagoditi osobi s kojom govorite – dakle ja često, kad idem u Dalmaciju, mogu dalmatinski govoriti, zbog toga što se želim prilagoditi i poštivati osoba s kojom pričam... drugo, sebi pokazati da mogu to napraviti i svjesno to napravim, a treći, mislim da mora biti sve to lijepo globalno, datkle morate ući u tu ulogu, ući u taj jezik, zapravo.

Am putea înțelege din cele spuse că, pentru Cristina, ideală ar fi coordonarea lui Weinreich (vezi sus): sigur este că și ea știe bine că așa ceva s-a dovedit a fi imposibil. Rămâne să tragem concluzia că Cristina încearcă să se apropie cât mai mult de partea stângă a continuumului de integrare al lui Cook prezentat sus sau, în termenii lui François Grosjean, vorbitorul ideal pentru Cristina este cel care se scufundă complet în modul lingvistic pe care l-a activat, dezactivându-le complet pe celelalte.

Cristina este cea mai poliglotă dintre participanți, faptul care ne va pune dificultăți în determinarea surselor exacte de IIL. Deja Vildomec (1963) observă că în situații multilingve, argumentarea în favoarea transferului negativ (adică greșeli, simplificat spus) poate fi extrem de dificilă; Odlin (2005) concede și subliniază că în aceste cazuri apar mai multe complicații metodologice. Am avut și noi senzația că relativa abundență de date găsite la Cristina, care par a fi explicabile prin transfer/IIL, s-ar putea dovedi ca problematică. Începem – așa cum vom face și în cazul altor trei participanți – cu transferul spre înainte ($L_1 > L_{2+}$), unde exemplele sunt mai ample și mai puțin nesigure.

5. 1. 1. Transfer spre înainte

Fonetică și fonologie

Moulton (1962) este autorul unei taxonomii de greșeli în pronunție – pe nivelul segmental – de care, deși a fost dezvoltată acum o jumătate de secol, putem încă să ne folosim, datorită simplității acestei scheme. Aici o prezentăm în forma în care apare către Odlin (1989). Așadar, greșelile segmentale de pronunție pot fi împărțite în cele (1) *fonemice*, care rezultă din faptul că două limbi au inventare fonemice diferite, de exemplu, una dintre limbi are două foneme dintre care numai unul există și în cealaltă limbă, din cauza cărui fapt vorbitorul confundă aceste foneme sau le pronunță într-un singur mod, tratându-le ca aceleași; (2) *fonetice*, care răsar atunci când două sunete corespund fonemic, însă nu și fonetic, caracteristicile lor acustice fiind diferite (spre exemplu, un vorbitor de limba germană care învață franceza poate pronunța identic cele două /r/ care, deși fonemic paralele, fonetic nu pot fi egale); (3) *alofonice*, ceea ce înseamnă că în cazul unui perechi de limbi, un singur fonem, care este același în ambele limbi, este pronunțat diferit în aceleași poziții (de exemplu /t/ în eng. *bitter*, ger. *bitter*); și, în fine, (4) *distribuționale*, legate de faptul că poziția unui sunet într-un cuvânt sau într-o silabă poate determina ușurința/dificultatea cu care vorbitorul va reuși să atingă o pronunție adecvată.

În cazul pronunției Cristinei, putem detecta cazurile de transfer (negativ) fonemic, fonetic și distribuțional.

Limba croată distinge între trei consoane africcate surde: /c/ - [ts], /č/ - [tʃ] și /ć/ - [tɕ]. Notorie a devenit distincția între /č/ și /ć/, problematică pentru mulți vorbitori nativi în ale căror dialecte o asemenea distincție nu există. Normele ortoepice curente insistă asupra acestei distincții – sistemul școlar o prezintă elevilor chiar ca pe o opoziție, și nu doar distincție – chiar dacă unii specialiști în fonetică (de exemplu Škarić 2001) argumentează că, fonetic vorbind, consoanele [tʃ] și [tɕ] nu mai sunt distinctive pentru un număr mare de vorbitori de limba croată contemporană, iar din punctul de vedere fonemic, /č/ și /ć/ nu sunt foneme adevărate ale limbii croate, exemplele unde două cuvinte diferă doar în funcție de /č/, respectiv /ć/ (adică formează o pereche minimală) sunt practic inexistente, mai ales în limba standard. Având în vedere toate acestea, ca și importantul fapt că Cristina trăiește în Zagreb, o localitate dintre acelea unde în vorbirea de zi cu zi tradițional nu se face diferența între [tʃ] și [tɕ] (/č/ și /ć/), ci se pronunță o africată intermediară, care poate fi transcrisă fonetic ca [tʃ],

nu ne miră impresia că nici Cristina nu distinge dintre aceste două consoane africcate. Astfel, ceea ce ar putea fi numit un caz de transfer negativ fonemic, poate fi descris și că asimilare fonetică reușită.

Un exemplu de transfer negativ fonetic în pronunția Cristinei este [l]-ul moale, dental, uneori numit în fonetica croată „*l* mediteranean”, caracteristic pentru limba română, însă nu și pentru limba croată standard și nici pentru limba croată vorbită în Zagreb, unde această consoană este velarizată (Gick et al. 2006). Acest fel de a pronunța lichidul [l] este constant, fiind foarte ușor sesizabil când un *l* se află imediat după o consoană sau înainte de o consoană nazală (*staba*, *film*). Observația respectivă are de a face, fiind vorba de poziționare a unui sunet în interiorul cuvântului, și cu transferul negativ distribuțional. Acesta se prezintă, în cazul Cristinei, foarte rar și inconsistent: uneori *i*-ul final este pronunțat ca în română, adică în forma palatalizării consoanei precedente (*on^l*, *il^l*); *iako* este pronunțat ca [jako], ca și cum *i*-ul de la începutul cuvântului ar fi o semivocală într-un diftong românesc; la început pronunță *ugrao*, după care se corectează imediat și rostește *ukrao* (sonorizare; un alt exemplu – *obradi se* în loc de *obrati se*, însă sunetul precis nu este nici [d], nici [t], ci mai degrabă un [t] semisonorizat). Ambele fenomene apar și la alți participanți. Sonorizarea, care, în experiența noastră, apare în mod normal în limba română vorbită (de exemplu, i-am auzit de mai multe ori pe români pronunțând *frecvent* ca [fregvent], ceea ce probabil depinde de realizarea fonemului /v/: dacă acesta este pronunțat ca un adevărat [v] sonor – și nu un aproximant labiodental [ʋ], ca acela din majoritatea dialectelor croate –, atunci este normal ca sunetul [k] precedent să fie și el sonorizat în [g]), pare a fi mai generalizată când vorbitorii nativi de limba română vorbesc limba croată: vom reveni asupra acestui fenomen mai târziu, discutând datele culese de la participantul Fred, la care – poate din cauza graiului său natal – sonorizarea sunetelor croate este mai izbitoare.

La nivelul suprasegmental, Cristina, ca și toți ceilalți vorbitorii studiați, demonstrează o adaptare la normele de accentuare colocviale/regionale caracteristice orașului Zagreb și regiunilor învecinate. Astfel avem *dolàzi* în loc de croată standard *dòlazi*, *zaboràvila* în loc de *zabòravila*, *otjèra* în loc de *òtjera*, *tàlijanski* în loc de *talijanski*, apoi *lingvìst*, *vokabulâr*, etc.¹¹ Mai interesantă pare tendința tuturor participanților de a accentua unele cuvinte specifice într-un mod „greșit” – mai bine spus, caracteristic și care, după câte știm, nu apare în

---

¹¹ Aici, ca și în tot restul lucrării, simbolul [˘] (accentul grav) este folosit în transcrierea accentuării a participanților români într-un sens pur dinamic, adică pentru a reda locul accentului și calitatea scurtă a acestuia, și nu în sensul în care simbolul respectiv este folosit în ortografia croată (participanții nu realizează un accent scurt ascendent ștokavian pe care simbolul îl prezintă acolo).

nici unul dintre graiurile croate –, și anume unele cuvinte, de obicei trisilabice, în care silaba accentuată poartă un accent ascendent (*uzlazni*): Cristina accentuează cuvintele *telèfôn, ukráde, komáde, *podrijéklo* ca *tèlefon, ùkrade*, (inconsistent) *kòmade, pòdrijeklo*. În special cuvântul *telèfôn* (în Zagreb: *telefon*), pe care îl folosesc toți patru participanții repovestind unul dintre scurtele filme, la începutul căruia aparatul respectiv joacă un rol, este accentuat sistematic de către toți ca *tèlefon*. Hipercorectare ar putea fi o explicație, însă nu pare plauzibilă: dacă prin ea am putea să explicăm accentuarea *tèlefon* – cuvântul care, cum am notat, este pronunțat, în Zagreb, ca *telefon* și, vorbitoarea/vorbitorii știind, probabil, că în croata standard cuvintele polisilabice nu pot fi accentuate pe ultima silabă, motivul pentru care atunci mută accentul mai spre începutul cuvântului, ceea ce rezultă în *tèlefon* – teza hipercorectării nu explică formele *ùkrade, kòmade, òbitelj*. Faptul că este întotdeauna vorba de cuvinte cu accent ascendent pe a doua silabă pare a fi semnificativ.

Cristina uneori pune accentul pe forma neaccentuată a verbului *a fi* în funcție de copulă (*je*) atunci când nu există o bază semantică pentru așa ceva, de exemplu *gospođa koja jě sa bebom ne primjećuje*. Accentuarea respectivă o explicăm prin faptul că în română forma paralelă *e* are un accent propriu și nu intră în „unități accentuale” (*naglasne cjeline*) ca *je* croat.

Morfologie

Două arii privitoare la morfologie care par problematice, din când în când, pentru Cristina, sunt: distincția acuzativ-locativ cu verbele de mișcare și de stare (destinație vs. poziție; spre exemplu, *govorim na fakultet, dedu su stavili na saonicama*) și distincția între verbele perfective și cele imperfective (*oni se još dogovaraju u kući i nikako da izlaze van, Da se vraćamo natrag na ono što smo rekli*). Cristina a menționat ambele domenii în ambele interviuri, motivul pentru care am și decis să începem aici cu ele.

Cazurile, da, pot fi câteodată problematice... nu știu, poate confuzie destul de ușoară se poate face pentru că noi nu avem locativul, da, între locativ și acuzativ, da? (...) Da, da, imperfectiv și perfectiv, da, în croată, pentru că noi nu avem acest... nu sunt singură dacă trebuie să spun napisao sam poruku il' pisao sam poruku, da? Deci apare această în viteza conversației

Româna, ca nici celelalte limbi care aparțin uniunii lingvistice balcanice (neogracă, albaneză, bulgară), nu distinge morfologic între faptul de a fi într-un loc (*sunt în România*) și cel de a merge spre acest loc, de a-și schimba poziția în direcția acestui loc (*merg în România*). Această lipsă de distincție este transferată de către Cristina în croată.

Faptul că Cristina uneori nu reușește să aleagă corect între formele perfectivă și imperfectivă a verbului nu ne miră. Distincția perfectiv/imperfectiv nu există în română și nici în vreuna dintre limbile pe care le vorbește Cristina: conceptul nu este simplu (este vorba de o focalizare diferită: în timp ce verbul român, să spunem așa, în mod normal se concentrează asupra *rezultatului* unei acțiuni, în cazul verbelor slave, deci și al celor croate, accentul se pune mai degrabă pe însăși *acțiune* și desfășurarea acesteia. În plus, formele perfective/imperfective diferă uneori în moduri neprevizibile, inclusiv mutații fonetice, etc. Pavlenko (2003: 45-46) a observat către participanții ei americani studenți de limba rusă o preferință pentru formele imperfective când nu sunt siguri ce formă ar trebui folosită, care provine de la faptul că „elevii au deseori falsa impresie că formele imperfective sunt forme nemarcate și le folosesc apoi într-o gamă mai largă de contexte, inacceptabile în rusă”. Am observat – din câte greșeli există în materialele înregistrate – că Cristina folosește uneori imperfectivul (prezent) în propoziții finale unde în română ar fi folosit conjunctivul (*Da se vraćamo natrag na ono što smo rekli, nikako da izlaze van, čeka da oni dolaze*). Alte exemple din alte contexte sunt puține și izolate. Uneori Cristina optează (greșit) pentru forma perfectivă, însă acolo nu există nici o regulă sau, mai precis, o tendință generală. Datele asupra problemei aspectului verbal sunt prea puține ca să putem generaliza.

Nu am găsit, în cazul Cristinei, nici un exemplu al transferării de morfeme române prefixale, sufixale sau infixale în alcătuirea cuvintelor croate. Adevărat este că majoritatea acestor morfeme sunt fie de origine latină și astfel, într-un număr mare de cazuri, internaționalisme, fie sunt de origine slavă, ceea ce ar rezulta doar în transfer pozitiv (facilitarea achiziționării unor forme din limba croată). Eventual, transferul negativ ar rezulta în aplicări greșite ale acestor morfeme slave. În materialul înregistrat nu apare însă nici un caz de o astfel de aplicare.

Alte exemple de transfer morfologic sunt mixte: corpusul este prea mic pentru a conține mai mult de unul sau două exemple ale aceluiași fenomen. În domeniul substantivelor, sunt cazuri când Cristina greșește genul sau numărul unui substantiv și care pot fi explicate prin influența L₁. Cuvântul *glagol* pare a fi tratat, într-un moment, aproape ca și un neutru românesc (verb, -e, s. n.): *glagoli koji su statične, one koje su (...)* – substantivul având o formă „normală”, masculină de plural, iar acordul fiind ca și cum ar fi de genul feminin. În următoarea fraza Cristina nu mai repetă aceeași greșală. Forma *naočalima*, cu **naočali* ca o formă aparent masculină (pluralia tantum), în timp ce *naočale* sunt de fapt un substantiv feminin, ar putea fi influențată de rom. *ochelari* (masculin, plural). Cristina spune *novci* (bani) – în timp ce forma standard este *novac*: plural vs. singular –, *novci* fiind o formă perfect

normală în vorbirea colocvială. Aici avem un exemplu de cum o formă din L₁ poate să „întărească” folosirea unei forme din L₂₊, ceea ce prezintă un exemplu de transfer pozitiv (bineînțeles, numai dacă nu considerăm că folosirea formelor colocviale este ceva „negativ”).

În ceea ce privește pronumele, am găsit un exemplu unde Cristina folosește de două ori o formă accentuată a pronumelui feminin în acuzativ, *nju*, acolo unde neapărat ar trebui să meargă forma neaccentuată *ju/je* (*ne da razveselimo konversaciju, možda da nju učinimo više zanimljivije, mogu onda napraviti tu grešku da nju koristim na hrvatskom*): aceasta se poate explica prin faptul că pronumele românesc feminin în acuzativ are o singură formă, *o*, pentru contextele accentuate la fel ca și pentru cele neaccentuate.

În domeniul verbelor, avem enunțul *kao što vam dala prijete primjer*. Din nou, explicația o putem găsi și în vorbirea rapidă, conversațională, unde este posibil să fie omise unele părți ale vorbirii. O altă explicație este ecoul formei paralele din L₁ – *v-am dat* – care a putut influența enunțul în croată.

Considerăm că lipsa de flexiune sau flexiunea greșită a pronumelui relativ *koji* (*jedna gospođa koje prosi, gospođa koje iz druge klase koje ima u kolicima bebu, žena prosjak koji nosi bebu*) s-ar putea explica prin faptul că paralelă românească a acestui pronume, care, este – cel puțin în dacoromâna contemporană – indeclinabilă. În plus, forma *koje*, care apare de mai multe ori în exemplele citate sus, este similară fonetic cu rom. *care*. Faptul că marea majoritate de greșeli de acest fel apar la începutul repovestirii a filmului 4, adică la început de a doua sesiune cu Cristina, poate fi interpretat în favoarea studiilor care au arătat că stinghereală și tensiune declanșează transferul.

Lexic

Cristina și-a exprimat, în interviuri, părerea că între croată și română există similarități, specificând apoi că se gândește în primul rând la similarități lexicale.

bineînțeles la nivelul vocabularului avem foarte multe cuvinte care sunt asemănătoare (...) nu știu dacă am întâlnit o limbă în care să existe atâția false friends, da?, ca și în croată și în română

Totuși, la Cristina nu am găsit exemple de transfer cauzat de „falși prieteni” croato-români, care sunt în majoritatea cazurilor de origine slavă (deși există unii „falși prieteni” de gen *parolă* – *lozincă* de origine neslavă). Mai pertinent ni se pare ce a spus Cristina în al doilea interviu, referindu-se de fapt la cuvinte de origine latină care sunt în mare parte internaționalisme și în cazul cărora uneori ezită, fiind nesigură dacă un asemenea cuvânt se folosește sau nu în croată.

ponekad nisam sigurna, na primjer, koristim neku riječi koji možda se koristi, možda se ne koristi na hrvatskom, ja nisam sigurna, na primjer, da Vam dajem jedan primjer, mogu reći... „to je njegova distinkcija”, da? (...) al nisam sigurna da li postoji distinkcija ili ne.

Faptul că Cristina simte că unele cuvinte din română există, fiind internaționalisme, și în croată, este poate cauza unor transferări directe din română ale formelor neschimbate, practic necroatizate, care aproape că ar putea fi clasificate ca comutare de cod, dacă nu ni s-ar părea că vorbitoarea de fapt nu își dă seama, vorbind curent și conversațional, că a pronunțat aceste cuvinte ca și cum ar fi complet românești. Există 4 exemple clare: *konversacija*, *ekivalent* (unde [k]-ul este la fel de palatalizat ca și în rom. *echivalent*), *automatizăm*. Forma *pinguín* (cu *u* semivocalic) apare și la alți participanți. Încă un exemplu clar de transfer spre înainte este forma *ebrejski* (în loc de *hebrejski*). O explicație probabilă ar fi că vorbitorii, conștienți că aceste cuvinte sunt foarte similare în majoritatea limbilor pe care le cunosc (sau în toate), presupun că ele sunt identice, sau hazardează, știind că sensul acestor cuvinte va fi transmis oricum, indiferent dacă un sunet sau două nu vor ca în cuvântul din limba țintă. De altfel, Odlin scrie că „similaritatea formelor etimologic înrudite, spre exemplu, poate să-i îndemne pe vorbitorii să stabilească o relație de corespondență între sunete care, fonetic, diferă foarte mult” (1989: 114). În cazul de față mai trebuie să ne gândim și la faptul că participanții au știut că cercetătorul înțelege și vorbește limba română (chiar dacă nu se gândeau la această în momentul în care rosteau formele citate).

Razumjeti este folosit de Cristina acolo unde în română am găsi *a înțelege* sau *a-și da seama* în repovestire: *razumijemo zapravo da je tužna*, ca sus. În loc de *razumjeti*, în croată aici ne-am aștepta la *shvaćati*. Ceea ce este transferat este verbul, tradus direct cu cea mai apropiată (cea mai generală) traducere din cele pe care acesta le poate avea în croată.

De două ori apare adverbul *dovoljno* acolo unde contextul cere un *dosta*, *mnogo*: în una dintre aceste ori Cristina se corectează imediat și spune *dosta (s obzirom da hãrvatski ima... i rumunjski, da?, imaju zajedničko dovoljno, ovaj... i dosta riječi; jako sam došla do dovoljno dobrog nivoa, mislim, na hrvatskog)*. Ca și în cazul lui *razumjeti*, aici Cristina a folosit în croată una dintre mai multe (în principiu, două) traduceri posibile a cuvântului românesc *destul*, însă cea care nu corespunde cu contextul respectiv.

Am putea să mai menționăm și interjecția română *da?*, folosită ca sprijin în stilul conversațional și pentru a atrage atenția interlocutorului și a-i cere o anumită reacție și aport, extrem de obișnuită în română, dar care își are paralelă în croată mai degrabă într-un *ne?* sau

je l? Cristina, ca și alți participanți, când vorbește croata folosește interjecția *da?* mai mult sau mai puțin ca și în română.

În domeniul lexicului a apărut și un caz de hiperproducție, care, ca fenomen, se consideră ca fiind un exemplu de influența interlingvistică *sensu stricto* și nu chiar o formă de transfer. Anume, Cristina folosește abundant conjuncția cauzală *s obzirom da*, înlocuind prin ea alte forme frecvente a conjuncției cauzale, precum sunt *jer*, *budući da*, *imajući u vidu* (care există în formă identică și în română), *zato što* (ca ilustrație, *jer* apare în corpusul de date al Cristinei de 2 ori, pe când *s obzirom da* apare de 11 ori).

Sintaxă

În acest subcapitol enumerăm acele exemple de transfer unde mai multe cuvinte croate rostite de către participant, alcătuind o sintagmă sau o propoziție întreagă, au o formă definită de L₁, în mai puține cazuri și sintaxa – ca structura frazei – propriu-zisă:

rumunjski mi je nekako pao na drugo mjesto kao održavanje, unde *kao održavanje* reflectă construcția românească ca + infinitivul lung, cu semnificația „în ceea ce privește”;

leži pokraj bebe kao da bi spavala, unde *kao da bi spavala* redă exact structura românescului *ca și cum ar dormi*;

kužim da zapravo sam rekla – „că de fapt am spus”;

ona neće ji dati – „ea nu vreă să-i dea”;

razumijemo zapravo da je tužna – „înțelegem de fapt că e tristă”;

tako da gospodin ga slijedi – „așa că domnul îl urmărește”;

kroz gestima razumijemo da; dobije puno prizanja kroz maženje, unde construcția cu *kroz* reflectă construcția românească prin + substantiv/infinitiv lung, cu semnificația „cum, prin ce intermediu”;

sada oko detalja ne znam, ako sam sve detalje [uspjela navesti], cu *ako* în loc de *jesam li, da li sam* sau *je li sam*, ceea ce ar reda condiționarea românească prin conjuncția *dacă* (deși trebuie spus că forma respectivă se poate auzi uneori și în vorbirea colocvială a vorbitorilor nativi de croată).

Topica croată, fiind determinată nu numai de regulile care privesc ordinea subiectului, obiectului, predicatului etc., ci și de reguli prozodice (mai ales în cazul micilor părți de vorbire care nu au un accent propriu: pronume și forme neaccentuate ale verbului a fi), este foarte complexă, inclusiv pentru vorbitori nativi. De aceea unitățile *je*, *ga*, *mi*, etc. se găsesc la Cristina uneori în pozițiile lor obișnuite și acceptabile, alteori însă redă în parte topica părților de vorbire corespunzătoare din română, cum se vede și din exemplele oferite sus.

5. 1. 2. Alte forme de transfer

În privința transferului spre înapoi ($L_{2+} > L_1$), Cristina ne-a oferit un exemplu de transfer ortografic provocat de faptul că unele sunete care, fonologic, sunt identice în croată și în română, dar care se scriu diferit potrivit ortografiei fiecăreia dintre cele două limbi.

Može biti na primjer najčešće... kad pišem na rumunjskom... mogu pisati e-mail i umjesto da... pišem ț, pišem c na k, na rumunjskom, dakle ț – c, ili mogu pisati umjesto i – j, dakle... chiar scriam ieri ceva fratelui meu și în loc să... în cuvintele care sunt mai complicate, da?, deci nu vorbesc de cuvinte simple, în loc să scriu „mesajul”, da?, „mesažul”, deci în limba română am scris cu un ž croat (râde), da?

Alte exemple, găsite prin analiza datelor înregistrate, sunt foarte puține și sporadice:

să scriu un studiu în espaniolă, apare puțin după ce Cristina a vorbit câteva cuvinte în spaniolă cu a treia persoană prezentă în cabinet, chiar *español* fiind printre acestea;

este mult mai înalt decât, ăăă – este mult mai sus [pervazul], aici confuzia s-a putut produce sub influența unor dintre limbile cunoscute de Cristina în care nu există o diferență lexicală între „o ființă care este înaltă” și „un loc care se află foarte în sus”: am găsit că acestea sunt limbile italiană (*un uomo alto – un luogo alto*), spaniolă (*un hombre alto – un lugar alto*) și croată (*visok čovjek – visoko mjesto*), spre deosebire de eng. *a tall man – a high place*, fr. *un grand homme – un haut lieu*, etc. (limba ebraică nici nu am luat-o în considerare, având în vedere că vorbitoarea o cunoaște foarte puțin); ar fi greu de determinat care exact dintre aceste limbi a provocat transferul, dacă nu și imposibil, cu toate că am putea afirma că e vorba de croată, pe care Cristina o vorbește cel mai mult și cel mai frecvent din toate cele trei;

poate se face o... se poate face o confuzie, care ar putea fi un exemplu de transfer spre înapoi din croată, replicând topica croată a pronomelui reflexiv, *moći + se +* verbul reflexiv: recunoaștem că aceasta este destul de incert, mai ales că vorbitoarea s-a corectat imediat – ar putea fi vorba pur și simplu de un lapsus.

Cât despre transferul lateral, în *gospodin nosi frak iii cilinder... cilind*, forma *cilinder* nu reprezintă chiar un caz de transfer, ci mai degrabă este rezultat al unui proces de invenție, având în vedere că după ezitarea Cristinei și după expresiile ei faciale era clar că nu este sigură ce cuvânt să folosească: terminația *-er* atunci ar putea proveni din engleză sau din germană (sau – deși nu ni se pare foarte probabil – din graiul kajkavian nord-croat, unde terminațiile de acest tip au intrat din germană, adică apar în germanisme).

5. 1. 3. Comutare de cod

Cum am expus deja la începutul acestui subcapitol, Cristina consideră că există două feluri de comutare de cod, cea spontană/inconștientă și cea intenționată. Doar comutarea intenționată este acceptabilă pentru ea.

În corpusul de date, apar comutări croată > română, română > croată, croată > engleză și (?) română > engleză. Numai cel dintâi tip de comutare apare într-o cantitate mai amplă.

Cristina trece de la croată la română de două ori în cursul celui de-al doilea interviu. De amândouă ori comutarea este precedată de o pauză, în primul caz și de o prelungire a ultimei vocale din cuvântul precedent, ceea ce înseamnă ezitare. Poullisse și Bongaerts (1994) disting între comutări intenționate și neintenționate la L₁ după criteriul ezitării precedente: ezitare de regulă înseamnă și intenție. Cele două comutări ale Cristinei au fost ușor diferite, totuși. În prima, este evident că vorbitoarea renunță la croată după ce s-a gândit cum să îi transmită cercetătorului/interlocutorului o idee, un șir de evenimente care au constituit răspunsul la întrebarea relativ precisă pusă de către cercetător. Presupunem că, într-o lipsă de cuvinte potrivite în croată, Cristina a trecut la română ca să fie mai exactă și să poată oferi o descriere cât mai apropiată de experiența pe care a trăit-o. Dacă ne reamintim ce a spus Odlin despre rolurile comutării de cod – că ea are o funcție augmentativă, mai frecvent decât o funcție compensatoare – aici putem afirma cu destulă siguranță că rolul comutării în acest caz a fost în primul rând unul compensator. Cristina a revenit la croată după ce și-a terminat expunerea și după o nouă întrebare pusă de către cercetător în limba croată. În a doua comutare, mult mai scurtă (după doar câteva cuvinte Cristina se întoarce la croată, spunând „vidite da sam prešla na rumunjskom”, și repetă cele spuse, acum în „traducere” croată), în ciuda faptului că există o pauză destul de lungă înainte să înceapă să vorbească în română, se pare că Cristina a trecut la română neintenționat: argumentele în favoarea acestei afirmații sunt chiar oprirea bruscă și „scuza” Cristinei, ca și contextul mai larg („Imam ih i na drugim jezicima, ali na- nemam uprav- na, na rumunjskom, ne mogu se sjetiti... ..de exemplu, vroiam să-i explic ăă priet- ăă... na primjer, htjela sam – vidite da sam prešla na rumunjskom”). Cristina a încercat să-și aducă aminte de ceva și probabil că vorbirea ei internă în aceste momente s-a desfășurat în română; când în sfârșit își amintește de ce a vrut să spună, articulează primele cuvinte ale enunțului tot în română – după ce își dă seama, se „corectează”.

Comutarea română > croată nu s-a întâmplat decât de două ori și pe nu mai mult de un singur cuvânt monosilabic: „nu sunt singură dacă trebuie să spun ăăă napisao sam poruku il”

pisao sam poruku, da?"; „zărește, la, pe pervazul unei – ăă la pervazul, ne, pe pervazul unei ferestre o ăăă prăjitură”. Primul caz este clar: fiind activat modul lingvistic croat, între două propoziții în croată a intervenit tot un cuvânt (o conjuncție disjunctivă) în croată. În al doilea caz, Cristina, frustrată momentan din cauza îndoielii între două prepoziții românești, apelează la o metalimbă, aceasta fiind – aici – croata. Întâmplarea prezintă o momentană „ieșire din rol” și pare interesantă. Se poate presupune că alegera croatei ca metalimbă este condiționată de faptul că este limba maternă a cercetătorului, ca și limba de familie, în ultimii 7 ani, a vorbitoarei.

Cristina trece de la croată în engleză pentru un moment după ce a vorbit despre cum un anumit cuvânt sună în engleză („al nisam sigurna: aha, možda je samo... ipak samo rumunjska riječ, ili distinction, ne?, from engl- d... od engleskog”¹²). Aici avem iarăși o dovadă a importanței faptului unde se află vorbitorul în fiecare moment dat pe continuumul lui Grosjean (dacă un anumit mod lingvistic este dezactivat, activat, sau – ca aici – parțial activat). De la română în engleză trece, posibil, în următorul exemplu: „dar ăă din punct de vedere gramatical cred că este nevoie ca aceste structuri să fie din când în când reluate șiii ăăă mas-... este nevoie de exercițiu”, unde acel „mas-” ar putea fi începutul unui *must* englezesc; deși contextul permite o astfel de posibilitate, trebuie să recunoaștem că interpretarea este conjecturală.

5. 2. Fred

Fred nu se consideră nici bilingv nici multilingv, cu toate că folosește regulat două limbi (engleză și croată) pe lângă limbii sale materne, română. Afirmă că cunoașterea – cum o consideră el – limitată a acestor două limbi nu îi permite să spună că este bi- sau multilingv. Deși va spune că limba croată este pentru el o limbă străină, Fred adaugă că povestea nu este chiar așa de simplă. „În realitate”, croata este a doua lui limbă, numai că încă nu este „o parte din corpul lui”. Româna o vorbește, cum spune, 20% din timp, iar în restul timpului vorbește în primul rând croata și, mult mai puțin, engleza. Când este vorba însă despre citit, a subliniat Fred, citește 80% în limba română. În plus, cum am notat deja în secțiunea Prezentarea participanților, Fred traduce mult din croată în română și invers. Știe că frecvent i se întâmplă transferul spre înainte, dar nu poate să își aducă aminte de nici un exemplu specific. Îi este greu să spună dacă a experimentat și transferul spre înapoi, având în vedere faptul că acum

---

¹² Am scris „engl-“ cu un e mic pentru că Cristina a pronunțat acest început de cuvânt ca în croată sau română: [eŋgl], nu [iŋgl].

vorbește relativ rareori românește, așa că nici nu are prea multe ocazii să își dea seama. A observat, însă, altceva, și anume că își creează asocieri noi între cuvintele românești de origine slavă și cuvintele corespunzătoare din croată, descoperind astfel alte dimensiuni ale sensului acestora. Mai precis spus, Fred de fapt adaugă semnificațiilor românești cele croate, lărgind câmpul semantic al acestor cuvinte. Cum spune el, acum privește aceste cuvinte „într-o altă lumină”. Aici putem observa începuturile unui transfer *semantic* lexical spre înapoi (vezi Jarvis și Pavlenko 2008: 75-76): semantismelor unor cuvinte din L_1 sunt adăugate semantismele cuvintelor strâns înrudite genetic (astfel și apropiate formal: fonetic, grafic) din L_{2+} . Procesul acesta ar putea să fie treptat sau relativ brusc, constant sau epizodic, amplu sau superficial: în acest moment nu putem face prognoze despre natura lui în viitor – viitorul care va depinde de un număr imens de factori, majoritatea cărora depind de vorbitorul însuși. Lui Fred nu i-au spus prietenii și membrii de familie de acasă că româna lui să se fi schimbat; nu îi este teamă că va pierde competența în română – crede că cititul regulat în română, ca și traducerile, îl țin aproape de limba lui maternă și nu simte că o „uită”. Recunoaște numai că uneori are probleme în aducere-aminte a unor cuvinte românești (ca și ceilalți participanții din studiu) și că unele domenii lexicale – cum a spus în afara interviurilor, de exemplu domeniul argotic care se schimbă mult în puțin timp și cu care un vorbitor trebuie să fie constant „la curent” – îi sunt mai puțin „automatice” acum, adică ar avea mai multe dificultăți în căutarea unei expresii potrivite din aceste registre. În ceea ce privește comutarea de cod, Fred ne spune că la începutul vieții lui în Croația, imediat după sosire, problema care îl interesa cel mai mult era cum să comunice cât mai efectiv într-o țară a cui limba nu o cunoștea. La început, deci, comutarea de cod o făcea între engleză (ca limba internațională pe care o vorbesc și el și soția) și croată, iar doar mai târziu între română și croată; rareori comută între toate cele trei limbi, însă cum ne-a spus și în primul interviu, crede că aceasta este un pic prea mult („onda bi bilo možda malo too much”) și că poate fi zăpăcitor.

5. 2. 1. *Transfer spre înainte*

Fonetică și fonologie

Fred s-a adaptat foarte bine, în ceea ce privește accentuarea, regulilor limbii vorbite din Zagreb, tocmai ca și ceilalți participanți. Cât despre greșelile produse din cauza transferului spre înainte, în cazul lui Fred predomină greșeli distribuționale după taxonomia lui Moulton (1962). Acestea constă în elidarea unor consoane din grupurile consonantice grele de pronunțat pentru Fred ca vorbitor nativ de limba română, unde aceste grupuri fie nu există,

fie nu se află în pozițiile croate: astfel avem formele *svati* (<shvati), *vjerojano* (<vjerojatno), *dje* (<gdje), *nevjest* (<nesvjest). Tendința probabil idiomatică (nu există în acest sens la ceilalți participanți) de a sonoriza unele consoane¹³ – în formele afectate de transfer este vorba în mai toate cazurile de sonorizarea lui [s] în [z] înaintea lui [n] și [v] – este transferată și în croată, rezultând în formele precum *zve* (sve), *zvladam* (svladam), *objazni* (objasni) etc. Ca și la ceilalți participanți, [r]-ul silabic croat este deseori precedat de un [ʔ] protetic: *čvîrsto*, *hîrvatski*, *bîrzo*, etc.

Morfologie

Distincția acuzativ-locativ nu pare a fi prea problematică pentru Fred, având în vedere că face confuzia între aceste cazuri doar într-un singur exemplu: *prebaciti se na hrvatskom ili na engleskom*.

Există și un exemplu de transfer morfologic în domeniul substantivelor, provocat de similaritatea formală (și etimologia comună) a doua substantive *pravilo* (pl. *pravila*, cro.) și *pravilă* (pl. *pravile*, rom.). Fred declină subst. *pravilo* ca și cum el ar fi de gen feminin, așa cum subst. *pravilă* este în limba română (*nisam učio te pravile*).

Ultimul exemplu de citat aici ține de acordul între verb și prepoziție. Astfel Fred va spune *nekako sam se naviknuo sa moj glas na hrvatskom*, folosind verbul croat *naviknuti* (a se obișnui) cu prepoziția uzuală din română (*sa* – cu), în loc de prepoziția pe care o cere limba croată, anume *na*.

Lexic

Exemplele lexicale de transfer spre înainte sunt cele mai abundente și probabil cele mai interesante.

haljine, folosit pentru a descrie un bărbat într-o uniformă polițistă sau militară de la începutul secolului XX în repovestirea unuia dintre filme (de la rom. *haine*) – Fred și-a dat imediat seama de cuvântul pe care l-a folosit („haljine – ne, haljine je [râde] haljina koja se generalno ovoga na rumunjskom [râde] to, to je smiješno ovoga [râdem] u nekoj haljini”);

---

¹³ Potrivit dicționarului *Dicționarul limbii românești* de Scriban (1939; lema „trăsnet/trăznet“, afișată în forma digitală pe dexonline.ro), forma fără sonorizare, *trăsnet*, ar fi caracteristică pentru partea de est a României, pe când forma sonorizată – *trăznet* – s-ar găsi în vestul țării. Orașul natal al lui Fred (Curtea de Argeș) însă nu prea duce cu minte la ceea ce am numi „vestul țării”.

neke ekspresije, unde *ekspresije* este folosit în sensul românesc „construcție concisă care exprimă, de obicei în mod figurat, o idee; cuvânt” (vezi DEX), căruia în croată îi corespunde cuvântul *izraz*;

eskimoši, în loc de *Eskimi*, după rom. *eschimos*, *-oși*;

ima tu nuanse i subtilitetno, calchiat după sintagma românească *nuanțe și subtilități*, iar datorită faptului că ambele cuvinte au o largă circulație internațională, această formă arată aproape ca un exemplu de comutare de cod;

Što je bizarno, unde trebuie să ținem cont de faptul că *bizar* se folosește în vorbirea informală românească acolo unde în croată s-ar auzi un *čudno*;

Najveći sin je sretan, după rom. *fiul cel mai mare* (cel mai bătrân, cel dintâi născut);

čini se malo stranac, *kao i glas neki stranac*, unde *kao i* redă forma din română (*ca și*).

Sintaxă

În domeniul strict sintactic, nu am găsit nici o particularitate în vorbirea lui Fred care ar putea fi explicată prin transferul spre înainte.

5. 2. 2. Alte forme de transfer

o eroină, *heroină principală*, interpretarea cărei forme ar putea fi destul de complexă – este vorba de transfer din croată, din engleză, sau de cunoaștere imperfectă a formei românești? Credem că opțiunea din urmă este una foarte puțin probabilă (vorbitorul ar fi imitat forma masculină care nu are un /h/ la început). Este practic imposibil de spus dacă transferul, atunci, a luat loc dinspre croată sau dinspre engleză. Faptul că Fred s-a corectat, aparent, din *eroină* în *heroină* ar putea fi argumentul în favoarea transferului spre înapoi din limba croată; ar putea fi chiar un exemplu de transfer mai temeinic și nu doar formal, având în vedere că perceperea a corectitudinii unor forme pare a se fi schimbat în direcția normelor croate.

Celelalte exemple de transfer spre înapoi le-am cules prin observație participantă, cum am descris mai sus. Unele s-au pierdut pe diferite bucăți de hârtie unde au fost notate; ne-au rămas trei. Toate cele trei sunt în părerea noastră exemple de un transfer „superficial” formal, care a rezultat din faptul că vorbitorul, în momentul când s-a produs transferul, a avut parțial activat și modul lingvistic croat, în acord cu teoriile lui Grosjean (2001; vezi aici și Figura 2, p. 10).

turisti (pronunțat [turist¹]), după cr. *turisti* spre deosebire de ro. *turiști* (accentul, în română, se află pe același silabă a cuvântului respectiv ca și accentul în vorbirea din Zagreb);

mai gustoase, în timp ce sensul menit era „mai groase” (era vorba de dulceturi) – forma redă cr. *gust* (gros), iar vorbitorul s-a corectat puțin după ce a rostit-o;

am zaboravio, forma care ar putea fi clasificată chiar mai degrabă ca și comutare de cod: pe Fred l-a bufnit imediat râsul și s-a corectat.

5. 2. 3. Comutare de cod

Am notat deja că pentru Fred comutarea de cod (între engleză și croată) a fost foarte importantă pentru a-i facilita comunicarea în primele luni după ce s-a mutat în Croația. Se pare că pentru Fred engleza încă are rolul unei limbi de sprijin, la care el apelează atunci când în una dintre limbile pe care le-a vorbit cu cercetătorul – și în primul rând în limba croată – nu poate să își aducă aminte de vreun cuvânt specific de care are nevoie. Așa a fost în două exemple din repovestirea ultimului film, în care Fred a folosit expresiile *snoumobil* (*snowmobile*) și *kit za prvu pomoć*. În corpusul de date mai există și un exemplu de comutare de cod croată > română spontană: *ne znam daća sam ti rekao*.

5. 3. Otilia

Criteriile Otiliei de bi- și multilingvism sunt destul de stricte: ea nu se consideră ca fiind o persoană multilingvă, și nici ca una bilingvă, deoarece încă mai face câte o greșală vorbind limba croată sau nu poate să își aducă aminte de un anumit cuvânt de care are nevoie în momentul dat. Deși a studiat limba franceză și a învățat engleza, spune că a pierdut multă franceză din cauza nefolosirii, iar engleza o vorbește foarte rar: croata rămâne pentru ea singura limbă ne-maternă pe care o mai folosește în mod regulat (estimează că 60% din timp vorbește croata, iar româna 40%). Ca și pentru Cristina (parțial și pentru Fred), limba croată este pentru ea, în ciuda faptului că o vorbește în fiecare zi și o cunoaște foarte bine și – în cazul ei – de mult timp, o limbă străină, nu a doua limbă: „ipak”, spune Otilia. De când trăiește pe perioade lungi în Croația, nu crede că româna ei să se fi schimbat, și nici ai ei nu îi spun așa ceva. Uneori, recunoaște Otilia, are probleme să își aducă aminte de vreun cuvânt sau, mai ales, de o expresie românească, însă nu știe dacă nu ar fi avut, din când în când, aceleași probleme chiar dacă ar fi rămas în România: sigur este că nici vorbitorii monolingvi nu pot să găsească în orice moment dat cuvântul exact potrivit (după diferitele și variabile

criterii) situației verbale. Otilia ne-a dat un exemplu de cum limba croată a influențat alegerea ei lexicală, când, vorbind cu sora sa, a folosit cuvântul *coreografie*, care există în română ca atare, însă varianta mai obișnuită (și mai „normală” pentru sora ei – care trăiește în România și nu știe croata) este *coregrafie*. Explicația Otiliei este că a ales forma coreografie sub influența croatei (*koreografija*), poate și a italienei (*coreografia*). Cât despre comutarea de cod română > croată, Cristina schimbă limba vorbită într-o aceeași conversație în marea majoritate de cazuri intenționat – când interlocutorul este unul care cunoaște ambele limbi – fie „glumeț”, fie dacă este vorba de unii termeni care au importanță și semnificație în primul rând în limba croată (de presupus că Otilia s-a gândit la termeni legați de postul ei de muncă, administrație etc., la fel ca și participanții din studiul lui Porte (2003), care, fiind profesori universitari, în conversațiile lor înregistrate de obicei făceau transfer sau chiar comutare de cod atunci când era vorba de administrația universității unde cu toții lucrau – termenii originali în spaniolă aveau pentru ei mult mai multă semnificație decât dacă i-ar fi tradus, în cursul conversației, în L₁ al lor, engleză). Comutarea de cod neintenționată (inconștientă) apare foarte rar la Otilia, cum ne-a spus și cum am văzut din înregistrări, în care nu apare nici un singur exemplu de acest fenomen lingvistic, motivul pentru care acest capitol nu include un subcapitol destinat comutării de cod. Singurul exemplu pe care ni l-a dat Otilia este interjecția croată *mislīm* (cu semnificație de rom. *mă rog*) care i-a scăpat de două ori sau de o singură dată. În ceea ce privește comutarea inconștientă croată > română, Otilia nu poate să își amintească de nici o situație în care i s-ar fi întâmplat așa ceva. Otilia nu are probleme de exprimare când vorbește cu rudele și prietenii ei români. Nu se teme că își va pierde competența lingvistică în limba sa maternă: spune că acum vorbește chiar mai multă română decât atunci când a fost pentru prima oară în Croația. Își aduce aminte de cum atunci, după ce s-a întors în România în 2006 (ajunsese în Croația în 2000), au surprins-o noutățile lexice din domeniul tehnologic (telecomunicare și Internet); i-a trebuit ceva timp să se „adapteze” (de exemplu, verbul *a posta* i s-a părut foarte ciudat la început).

5. 3. 1. Transfer spre înainte

Transferul spre înainte română > croată apare foarte rar în producția orală a Otiliei – de fapt, am cules atât de puține exemple încât nu ni se pare necesară aici împărțirea în subcapitole după domeniu lingvistic pe care am făcut-o în cazul celorlalți participanți.

Cât am putut percepe doar cu urechea, fără instrumentele fonetice care ar fi necesare pentru o analiză mai exactă, în pronunția Otiliei există o diferență mai pronunțată între

consoanele [tʃ] și [tʃ̣]. Chiar dacă, fonetic, valorile acestor două consoane nu sunt aceleași ca la un vorbitor de graiul ștokavian, la Otilia ele sunt suficient de diferite în realizare ca aceasta să nu fie observat de către un vorbitor nativ „obișnuit” al limbii croate. De o singură dată la Otilia apare realizarea fonetică a lui *iako* ca [jako], ceea ce am întâlnit și la Cristina, când grafia *ia* este realizată ca și cum ar reprezenta diftongul românesc [ja]. În domeniul prozodiei, Otilia – ca și Cristina – din când în când accentuează forma *je* (verbul copulativ) acolo unde nu există nici o motivare semantică pentru o astfel de subliniere, tot din cauza, presupunem, a transferului din L₁. Altfel Otilia s-a adaptat fonetic foarte bine mediului vorbitor de limba croată în varianta ei urbană din Zagreb, adoptând chiar și eliziunea, prezentă în limbajul colocvial din localitatea respectivă, a unor consoane: [h] la final de cuvânt (*odma*), iar [m], [b] și [d] între vocale, mai precis între vocalele [e] și [a]: *nea, tream, gleala*.

În repovestirea unuia dintre scurtele filme, Otilia folosește numărul *jedan* de mai multe ori acolo unde într-o „versiune” în limba română a aceleiași repovestiri ne-am aștepta la articolul nehotărât. Deși ar putea fi vorba de transfer din română, faptul că și vorbitorii nativi de limba croată uneori se folosesc de același procedeu (fie din cauza transferului din limbile străine pe care aceștia le cunosc, fie din motivele intralingvistice de claritate a referirii) maschează eventualul transfer.

Singurul exemplu lexical l-am descris deja în pasajul introductiv: cuvântul croat *koreografija*, ca și cunoașterea cuvântului italian *coreografia*, l-au îndemnat pe Otilia să folosească, vorbind românește, o formă mai puțin uzuală în română, *coreografie*.

Cu toate că Otilia ne-a spus că uneori face o traducere directă (un calc) al unei expresii românești, în corpusul nostru nu am găsit nici un exemplu de așa ceva. Chiar nici topica pronumelor și a formelor scurte ale verbului *a fi* nu pare a reflecta nici o influență detectabilă a limbii române.

5. 3. 2. Alte forme de transfer

Exemplul descris în introducere în rezultate pentru acest participant este de fapt singurul exemplu de transfer spre înapoi găsit în producția orală a Otiliei. Transferul lateral nu apare în corpusul de date.

5. 4. Victoria

Victoria, ca participantul cu cea mai lungă ședere în Croația, este și singurul participant care a spus mai mult sau mai puțin fără ezitare că limba croată o consideră ca fiind cea de-a doua ei limbă: spune că deseori poate începe să vorbească limba croată fără să treacă voit la această limbă; a ajuns aproape de nivelul la care va putea și să numere automat în croată. Ea se consideră ca o persoană multilingvă, chiar dacă a recunoscut că înainte nu se gândise în acest fel despre statutul ei lingvistic. La ea acasă se folosesc trei limbi: croată, engleză și română. Crede, totuși, că limba croată predomină acum. Singura nu a observat multe influențe ale limbii române în croata sa, iar în sensul opus (croată > română) nu a putut să ne ofere nici un exemplu. Este ușor de înțeles, așadar, de ce cei de acasă (din România) nu i-au spus că româna ei s-ar fi schimbat sau că s-ar fi deteriorat; singure probleme pe care le are privesc aducerea-aminte a unor cuvinte folosite mai rar, despre care spune că oricum nu le folosește aproape niciodată. Nu îi este teamă că va pierde limba română sau că vorbirea constantă în limba croată va avea o influență negativă asupra limbii ei materne, dat fiind că are cum să își întrețină competențele lingvistice în L₁, citind ziare, vorbind cu prietenii și rudele ei, ca și cu fiul care tot știe limba română, deși uneori îi răspunde în croată; crede doar că ar putea să piardă din bogăția lexicului românesc, uitând cuvintele mai puțin frecvente. Comutarea de cod i se întâmplă – cât putem înțelege din cele spuse – în majoritatea cazurilor spontan, mai ales în contexte când știe că ambele limbi sunt cunoscute interlocutorilor (de exemplu, cu soțul sau cu fiul). Ca și Cristina, Victoria nu consideră ca un lucru bun comutarea inconștientă de cod, argumentând că aceasta îi deranjează pe interlocutorii.

5. 4. 1. *Transfer spre înainte*

Fonetică și fonologie

Ca și la ceilalți participanți, accentuarea Victoriei corespunde în cea mai mare parte accentuării caracteristice pentru limba croată vorbită în Zagreb, cu unele excepții fie corespunzătoare normei croatei standard (ceea ce se explică prin faptul că au învățat croata și formal, adică la „Croaticum” sau la facultate acasă, în cazul Otiliei), fie neobișnuite sau specifice participanților noștri (anume accentuarea pe prima silabă a unor cuvinte care în varianta standard au un accent ascendent pe a doua silabă, iar în varianta din Zagreb pe aceeași silabă sau pe ultima silabă: în cazul Victoriei, *tèlefon* și *gròmadu*). Pronunțiile consoanelor [tʃ] și [tɕ] la fel nu sunt foarte distincte, însă există o diferență ușoară – ca și în majoritatea cazurilor către ceilalți participanți – cu totul suficientă pentru a fi posibil să

spunem că vorbitoarea este conștientă de aceste două consoane similare și că aici efectiv nu putem vorbi despre transferul spre înainte. Alte particularități care pot fi atribuite influenței limbii române sunt puține și se găsesc și la alți participanți. Printre acestea sunt pronunțarea lui *iako* ca [jako], adăugarea unui [ɨ] protetic în pronunțarea cuvintelor croate cu r-ul silabic (*pîrvi put*) și i-ul final nesilabic modelat după cel românesc, mai ales după o consoană palatală (*roditeljⁱ*). Mai apare și realizarea [deʃkitɕ] al cuvântului *dečkić*; pronunția a lui [ʃk] în loc de [tʃk] am putea să o explicăm prin faptul că în română există grupul consonantic [ʃk], însă nu și grupul [tʃk], iar [tʃ] și [ʃ] sunt consoane apropiate după locul de articulare.

Morfologie

Un exemplu de transfer morfologic ni l-a oferit Victoria singură: câteodată i se întâmplă să folosească, în conjuncție cu locuțiunea verbală *biti koga sram*, dativul în loc de acuzativ. Aceasta rezultă de exemplu în forma **sram vam je*. Forma este făcută probabil după modelul locuțiunii verbale românești *a-i fi cuiva rușine*, unde pronumele este în cazul dativ.

Lexic

Cele mai interesante exemple de transfer spre înainte la Victoria le găsim în domeniul lexicului.

humaniziranih pingvina, unde adjectivul *humanizirani* ar fi o opțiune neobișnuită în croată, însă normală în română, unde *a umaniza*, potrivit definiției din DEX, are ca al doilea sens „a atribui animalelor, obiectelor, fenomenelor însușiri omenești” (forma apare în repovestirea desenului animat în care astfel de pinguini joacă toate rolurile) – de remarcat însă adaptarea formei folosite cuvintelor înrudite din croată (*human, humanizam, în fine și humanizirati* care, totuși, nu are sensul românesc despre care este vorba aici);

profitira što gospođa ne gleda, în acest caz verbul *profitirati* este folosit într-un sens specific românesc, adică „a folosi ocazia pentru a beneficia de ceva”.

Următoarele două exemple nu prezintă transferul negativ, ci un transfer – să spunem așa – neutru: formele pe care le-a ales Victoria există ca atare în limba croată, însă existența lor în limba română pare a fi fost un factor important în alegerea făcută de către vorbitoare:

dešperatna, un adjectiv care există în croată, însă este fie marcat stilistic, fie dialectal – corespunde și după formă și după conținut adjectivului românesc *disperat*;

mora u barku, substantivul folosit acolo unde *čamac* sau chiar *čun* ar fi fost o alegere mai potrivită (deși în croată, cât și în română *barka/barcă* poate fi și o ambarcație foarte mică, cu vâsle).

Este destul de plauzibilă posibilitatea că ultimele două alegeri lexicale au fost influențate (și) de faptul că soțul ei este din Dalmația, iar Victoria petrece o perioadă de an, în timpul concediului, în Dalmația la mare. În diferite graiuri dalmate sunt foarte frecvente cuvinte împrumutate din italiana modernă sau, și mai mult, din venețiană (sau chiar din dalmată, o limbă romanică astăzi dispărută). În plus, faptul că Victoria cunoaște bine limbile italiană și spaniolă ranforsează face determinarea unei singuri surse a transferului dificilă, sau mai precis inutilă: sursa transferului nu neapărat este o singură limbă, cum am văzut sus în prezentarea teoriilor lui Cook și ale altor cercetători.

Sintaxă

Nu am observat nici o particularitate sintactică în producția orală a Victoriei în limba croată care ar putea fi atribuită unei influențe din L₁.

5. 4. 2. Alte forme de transfer

Victoria nu a observat în producția ei vorbită nici scrisă transferul spre înapoi; nici noi nu am găsit nici un exemplu de acest tip de transfer în corpusul de date. Nu am detectat nici transferul lateral.

5. 4. 3. Comutare de cod

Comutarea de cod croată > română și română > croată înregistrată în cursul interviurilor și al repovestirilor făcute cu Victoria poate fi împărțită în două tipuri principale. Funcția acestui fel de comutare este fie compensatoare (pentru a rezolva un moment de tensiune în care vorbitoarea nu poate să își aducă aminte de cuvântul potrivit croat), fie se întâmplă atunci când conceptul la care vorbitoarea se referă are un semantism mai exact în limba croată sau are relevanță doar în croată (nume proprii). Pentru a exemplifica primul tip, la sfârșitul repovestirii filmului 5, când după o pauză mai lungă în care a încercat să găsească expresia potrivită, Victoria renunță și spune „Mângaie.”, aducându-și aminte însă imediat după de verbul croat *maziti*; în cursul celui de-al doilea interviu, apare încă un exemplu de comutare compensatoare: „To, to je bilo spontano i ja jednostavno... kak bi rekla?... Valda

bila sam toliko (*o pauză destul de lungă*) prinsă de situație...”. Comutarea compensatoare din croată în română este aici posibilă datorită faptului că vorbitoarea știa că cercetătorul înțelege limba română. Dacă cercetătorul nu ar fi cunoscut această limbă, comutarea nu ar fi luat loc, ci am avea – probabil – parafrazare sau comutare în limba engleză. Un exemplu al celui de-al doilea tip de comutare de cod, care a luat loc în direcția română > croată, ar fi următorul: „Da, am fost la... am avut un curs pentru studenți străini la Filozofski fakultet”, unde numele instituției care are importanță pentru vorbitoarea cât și pentru cercetătorul rămâne în forma croată (*Filozofski fakultet* este accentuat aici după normele accentuării caracteristice orașului Zagreb.)

Cât despre comutarea croată > engleză (un singur exemplu), rolul ei a fost de a facilita comunicarea, vorbitoarea nefiind în stare, momentan, să își amintească de un cuvânt croat și apelând la engleză în rolul ei de *limba franca*, unde cuvântul respectiv (*nerd*) este destul de bine cunoscut generațiilor mai tinere; în plus, Victoria știa că cercetătorul este și student de limba engleză.

6. PROBLEMELE STUDIULUI ȘI DIRECȚIILE POSIBILE ÎN VIITOR

Pe pagina 35 din Jarvis și Pavlenko (2008) sunt enumerate tipurile de dovezi necesare pentru a argumenta în favoarea existenței a IIL la un vorbitor/grup de vorbitori, așa cum le definește Jarvis (1998). Acestea sunt *omogenitatea intragrupală* (eng. *intragroup homogeneity*) – dovadă că fenomenul lingvistic respectiv nu este o întâmplare izolată, ci prezintă o tendință comună a indivizilor care vorbesc o anumită combinație de limbi, *eterogenitatea intergrupală* (eng. *intergroup heterogeneity*) – dovadă că fenomenul lingvistic nu este ceva ce orice vorbitor ar putea să facă indiferent de ce combinație de L_1 și L_{2+} cunosc, și *congruența în producție interlingvistică* (eng. *crosslinguistic performance congruity*) – dovadă că producția unui vorbitor într-o anumită limbă este într-adevăr motivată de folosirea unei alte limbi. Jarvis (1998) afirmă că un studiu prudent de IIL ar trebui să adreseze toate aceste trei tipuri de evidență și să le obțină. Nu toți cercetătorii sunt de acord cu acest grad înalt de rigurozitate în cercetarea fenomenelor IIL (de exemplu Odlin 2002). Jarvis și Pavlenko (2008) sunt de opinie că, în ciuda faptului că existența transferului poate fi susținută și fără teste riguroase și statistică, totuși toate trei tipuri de dovezi trebuie adresate fie empiric, fie implicit sau explicit prin referire la surse externe (alte studii, corpusuri lingvistice, cunoaștere generală).

Noi suntem, în general, de acord cu Jarvis că ar trebui să existe un grad destul de ridicat de rigurozitate și de control în cercetările IIL, însă pentru acest studiu – pe care îl am delimitat deja de mai multe ori în introducere ca fiind un studiu explorator – această rigurozitate nu era esențială. Totuși rămâne faptul că majoritatea studiilor de acest gen, prin urmare și studiul de față, ar putea fi îmbunătățite prin adresarea cât mai directă a criteriilor lui Jarvis.

Alte lucruri care ar fi putut să fie mai bine executate în studiul de față sunt interviurile. Am menționat deja factorul inexperienței cercetătorului în schimbarea direcției unui interviu:

o cotitură prost executată ne poate priva de o replică valoroasă sau pur și simplu reduce cantitatea materialului lingvistic produs de participant, iar acest material este important pentru un studiu de dimensiuni reduse care totuși își propune să fie explorator. O altă chestie care ar fi putut rezolvată mai corect este durata culegerii de date: ideal ar fi fost ca ele să fi culese într-o perioadă mai scurtă de timp, nu cu o pauză de mai multe luni. Credem însă că acest fapt nu a avut o influență importantă asupra caracteristicilor producției verbale a fiecărui dintre participanți.

Un pas înainte spre o validitate și mai mare a studiului ar fi fost triangularea metodelor de culegere de date (noi am întrebuințat două metode) sau a evaluatorilor (transcrisele interviurilor și ale repovestirilor de scurte filme pot fi examinate de trei evaluatori, dintre care, spre exemplu, unul vorbitor nativ de croată, iar ceilalți doi de limba română).

Însuși faptul că am făcut un studiu explorator înseamnă că unele aspecte detectate acum ar putea fi observate mai detaliat în viitor. Participanții noștri diferă considerabil între ei, la fel ca și situațiile lor lingvistice, așa că un studiu (sau mai multe studii) de caz, care s-ar concentra asupra unui singur vorbitor și în cursul căruia ar fi cules un corpus mult mai amplu de date lingvistice, ar fi o direcție firească pentru cercetare în viitor. La fel de interesant ar fi să revenim la participanții noștri după mai mulți ani și să verificăm cum s-a schimbat situația lor lingvistică și incidența de IIL, dacă s-a schimbat. Prin repetarea periodică a acestor cercetări am stabili un studiu mai amplu longitudinal, iar studii longitudinale de IIL lipsesc și sunt problematice de executat, mai ales dacă numărul participanților este mai mare (Jarvis și Pavlenko 2008). Adevărat este că participanții noștri sunt acum conștienți de scopul studiului de care au făcut parte; de aceea credem că cea mai bună abordare în viitor ar fi observația participantă, iar această metodă este puțin practică și ar fi utilă probabil numai în cazul unui studiu de caz făcute cu un vorbitor cu care cercetătorul întreține o relație cât de cât de apropiată.

În viitoarele cercetări, poate cea mai multă atenție ar trebui acordată acelor fenomene care indică un transfer mai profund (semantic și chiar conceptual). Tot așa, interesante de examinat în viitor ar fi fenomenele care apar la toți participanții din studiul de față, precum accentuarea neobișnuită a cuvintelor croate cu accentul ascendent pe silaba a doua, etc. Fiecare dintre aceste fenomene ar cere o abordare specializată (fonetică etc.).

Acest studiu prezintă o secțiune relativ puțin detaliată a situației lingvistice (sau a statutului lingvistic) a fiecăruia dintre participanți. Nici nu trebuie să subliniem faptul că acesta se va schimba și va evolua cum vorbitorii își vor dezvolta în continuare competența în limba croată, totul în strânsă legătură cu direcția în care îi va duce viața lor profesională și

privată (această evoluție va fi diferită la cei care se ocupă direct cu limbă față de cei care au o altă profesie; diferită la cei care au o familie în Croația în care se vorbește limba croată față de cei care nu sunt familiști, etc.).

7. CONCLUZII

Scopul acestui studiu a fost culegerea de date lingvistico-biografice și lingvistice de la patru participanți de origine română (cu limba română ca limba lor maternă) care sunt stabiliți în Zagreb, Croația și care vorbesc limba croată în fiecare zi. Datele, culese prin intermediul interviurilor semi-structurate și al repovestirilor de material video (producția orală a participanților fiind înregistrată cu dictafonul), au fost folosite la determinarea prezenței efectelor influenței interlingvistice (IIL) și/sau de transfer lingvistic spre înainte (română > croată) și spre înapoi (croată > română) în vorbirea participanților în limbile croată, respectiv română. Pe lângă transferului și a efectelor IIL, am observat în ce fel și în ce împrejurări apare către participanți comutarea de cod, precum și eventuala prezență a atrițiunii (pierderii) de L_1 .¹⁴

Am găsit în cazul tuturor participanților elemente care pot fi caracterizate ca influențate de transfer lingvistic, mai ales în direcția spre înainte, dar la unii dintre participanți și în direcția opusă. Transferul a fost observat în majoritatea sau în toate domeniile principale de producție lingvistică orală (fonetică/fonologie, morfologie, lexic și sintaxă), însă cel mai clar în fonetică/fonologie (pronunție) și în lexic. Am văzut că mecanismele de transferare observate pot fi încadrate în teoria multicompetenței a lui Vivian Cook (2003 și altele), iar multe dintre exemple de transfer, dar și unele de comutare de cod inconștientă, pot fi explicate prin conceptul modurilor lingvistice descris de François Grosjean (2001 și altele).

Rezultatele diferă considerabil și în funcție de participant, fiind determinate, cel puțin în parte, de fapte lingvistico-biografice și de psihotipologie (opinia unui vorbitor despre cât de

---

¹⁴ Aici trebuie spus – dacă aceasta nu este deja foarte clar – că această lucrare nu poate fi considerată în nici un caz ca având ca scop măsurarea și evaluarea, prin urmare și criticizarea, competențelor în limba croată sau română ale participanților. Abordarea, cum este evident, nu este una normativă și prescriptivă, ci este vorba exclusiv de descriție și observare de tendințe. Fără o analiză amănunțită de producție orală, însă, inclusiv toate „greșelile”, nu poate fi vorba de un studiu de IIL și de transfer.

apropiate sunt două limbi pe care acesta le cunoaște). Astfel Otilia și Victoria, cărora nu li se pare că între limbile română și croată există asemănări importante, nu ne-au oferit în producția lor vorbită multe exemple de transfer, pe când în cazul lui Fred, și mai ales în cazul Cristinei – doi participanți care cred că cele două limbi seamănă una cu alta ostensibil, cel puțin în domeniul lexicului – exemplele de transfer (lexical) sunt mai numeroase. Relația psihotipologie – transfer este subliniată și de Odlin (1989) și Cenoz (2001), ca și de mulți alți autori. Un alt criteriu care s-a dovedit important pentru incidența transferului este durata și calitatea sistematică a învățării limbii croate. Otilia și Victoria, cele două participante la care transferul spre înainte este mai puțin prezent, au o experiență mult mai lungă cu limba croată și au învățat-o formal pentru o perioadă de timp mai lungă decât Cristina și Fred. Ne-am fi putut aștepta să observăm, în schimb, mai mult transfer spre înapoi în cazul celor două participante, însă nu a fost așa. Ultima concluzie, cea despre relația competență – transfer, este în acord cu afirmarea repetată de mai multe ori în literatura de specialitate (de exemplu Cenoz 2001), anume că vorbitori mai puțin fluenți și mai puțin competenți transferează mai mult decât cei cu un nivel mai înalt de competență.

Incidența comutării de cod variază și ea de la participant la participant. Comutarea am înregistrat-o în direcțiile croată > română (cea mai obișnuită), croată > engleză, română > engleză și română > croată. Funcțiile primare ale comutării conștiente sunt compensație și apelare la o limbă comună participantului și cercetătorului (la limba engleză ca *limba franca*). Comutarea de cod care, după criteriul duratei de pauze înainte de comutare, poate fi considerată ca spontană (inconștientă), reflectă un automatism explicabil prin conceptul modurilor lingvistice al lui Grosjean sau motivat de faptul că forma rostită are o semnificație specifică pentru vorbitor chiar în limba croată (precum în cazul denumirii *Filozofski fakultet*).

Atrițiunea limbii române nu este sesizabilă în cazul producției orale a participanților noștri și nici ei nu simt că limba lor maternă ar fi în pericol din cauza faptului că o vorbesc mai puțin decât limba croată. Participanții își mențin competențele în limba maternă citind literatură și știri în română, traducând, predând limba română etc. Cu toate că ei sunt emigranți (pentru motive private și/sau economice), statutul lor este mai degrabă unul de *transmigranți* – adică „persoane care își conectează elementele importante ale vieților sale sociale și culturale peste granițe naționale” (Povrzanović Frykman 2001: 13), în sensul practic împărțindu-și existența socială și culturală de obicei între două țări, una maternă și alta în care au emigrat. Faptul că ei sunt transmigranți, și nu doar emigranți, restrânge efectele nu doar ale atrițiunii, ci și ale III.

Fiecare dintre participanții din studiul din față este un individ foarte specific și fiecare „poveste” lingvistică română-croată este diferită față de celelalte. Diferențele individuale sunt extrem de importante și în cazul transferului lingvistic (Cenoz 2001): vârsta, motivarea, erudiția, statutul social, toți acești factori se combină în nenumărate feluri, făcând ca împrejurările învățării a unei limbi să fie unice în cazul fiecărui elev (Odlin 2005). Chiar și caracterele participanților au avut un rol în determinarea rezultatelor ulterioare, unii fiind mai deschiși și mai vorbăreți, asigurându-ne astfel mai mult material pentru analize, alții mai reticenți, controlați, care ne-au oferit răspunsuri bine structurate și aparent premeditate.

„Cercetarea influențelor interlingvistice în achiziționarea unei L_3 [sau L_{2+} – n. n.] este potențial mai complexă decât cercetarea acestor influențe în achiziționarea unei L_2 pentru că ea implică toate procesele asociate cu achiziționarea unei a doua limbi [a primei limbi ne-materne – n.n.], precum și relațiile unice și, potențial, mai complexe care pot apărea între limbile cunoscute de către vorbitor sau pe care acesta le învață în momentul dat” (Cenoz 2001: 8). Nici unul dintre participanții noștri nu a avut limba croată ca a doua lui limba în ceea ce privește ordinea cronologică a achiziționării, de aceea nici în cazul nostru deseori nu ne-a fost ușor să determinăm cu siguranță sursa unor exemple aparent indicătoare de transfer/IIL (mai ales în cazul vorbitorilor, precum Cristina sau Victoria, care cunosc într-adevăr o mulțime de limbi). Credem, însă, că am reușit să argumentăm în favoarea transferului în majoritatea de exemple citate și că am dovedit existența fenomenelor legate de IIL în producția orală a participanților incluși în studiu.

8. BIBLIOGRAFIE

- Bardovi-Harlig, K. și Bergström, A. (1996). Acquisition of tense and aspect in second language and foreign language learning: learner narratives in ESL and FFL. *The Canadian Modern Language Review* 52 (2), p. 308–330.
- Bialystok E. (1999). Cognitive complexity and attentional control in the bilingual mind. *Child Development* 70 (3), p. 636–644. [doi:10.1111/1467-8624.00046](https://doi.org/10.1111/1467-8624.00046).
- Bloomfield, L. (1933). *Language*. Chicago: Chicago University Press.
- Bongaerts, T. (1999). Ultimate attainment in L2 pronunciation: the case of very advanced late learners. În: *Second Language Acquisition and the Critical Period Hypothesis*, D. Birdsong (ed.), p. 133–160. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Canagarajah, A.S. (1999). *Resisting Linguistic Imperialism in English Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Cattell, J. M. (1887). The time taken up by cerebral operations. *Mind* 11, p. 524–538.
- Cenoz, J. (2001). The effect of linguistic distance, L2 status and age on cross-linguistic influence in third language acquisition. În: Cenoz, J., Hufeisen, B. și Jessner, U. (ed.). *Cross-linguistic Influence in Third Language Acquisition: Psycholinguistic Perspectives*, p. 8–20. Tonawanda, NY: Multilingual Matters.
- Cook, V. (1991). The poverty-of-the-stimulus argument and multi-competence. *Second Language Research* 7, p. 103–117.
- Cook, V. (1999). Going beyond the native speaker in language teaching. *TESOL Quarterly* 33(2), p. 185–208.

- Cook, V. (2000). Is transfer the right word? Articolul prezentat la A 7-ea Conferința Internațională de Pragmatică, iulie 2000. Budapesta. Articolul poate fi accesat pe <http://privatewww.essex.ac.uk/~vcook/OBS8.htm>.
- Cook, V. (2003). The changing L1 in the L2 user's mind. În: Cook, V. (ed.). *Effects of the Second Language on the First*, p. 1–18. Clevedon: Multilingual Matters.
- Cook, V. (2009). Multilingual Universal Grammar as the norm. În: Leung, I. (ed.). *Third Language Acquisition and Universal Grammar*, p. 55–70. Bristol: Multilingual Matters.
- Doughty, C. J. și Long, M. H. (2000). Eliciting second language speech data. În: Menn, L. și Bernstein Ratner, N. (ed.). *Methods for Studying Language Production*, p. 149–177. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Edwards, J. (2013). Bilingualism and multilingualism: some central concepts. În: Bhatia, T. K. și Ritchie, W. C. (ed.). *The Handbook of Bilingualism and Multilingualism*, p. 5–25. Chichester: John Wiley & Sons.
- Feagin, C. (2013). Entering the community: fieldwork. În: Chambers, J. K. și Schilling-Estes, N. (ed.). *The Handbook of Language Variation and Change*, p. 19–37. Chichester: John Wiley & Sons.
- Gick, B., Campbell, F., Oh, S. și Tamburri-Watt, L. (2006). Toward universals in the gestural organization of syllables: a cross-linguistic study of liquids. *Journal of Phonetics* 34 (1), p. 49–72. [doi:10.1016/j.wocn.2005.03.005](https://doi.org/10.1016/j.wocn.2005.03.005).
- Goodenough, F. (1926). Racial differences in the intelligence of school children. *Journal of Experimental Psychology* 9, p. 388–397.
- Grosjean, F. (1982). *Life with two languages: An introduction to bilingualism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Grosjean, F. (1989). Neurolinguists, beware! The bilingual is not two monolinguals in one person. *Brain and Language* 36, p. 3–15.
- Grosjean, F. (2001). The bilingual's language modes. În: Nicol, J. (ed.). *One Mind, Two Languages*, p. 1–22. Oxford: Blackwell Publishing.

- Heidrick, I. (2006). Beyond the L2: how is transfer affected by multilingualism? *Teachers College, Columbia University Working Papers in TESOL & Applied Linguistics* 6, 1, p. 1–3.
- Herdina, Ph. și Jessner, U. (2000). Multilingualism as an ecological system: The case for language maintenance. În Kettemann, B. și Penz, H. (ed.). *ECONstructing Language, Nature and Society. The Ecolinguistic Project Revisited. Festschrift für Alwin Fill*, p. 131–144. Tübingen: Stauffenburg.
- Herdina, Ph. și Jessner, U. (2002). *A Dynamic Model of Multilingualism: Perspectives of Change in Psycholinguistics*. Clevedon/Buffalo/Toronto/Sydney: Multilingual Matters.
- Ianco-Worrall A. D. (1972). Bilingualism and cognitive development. *Child Development* 43 (4), p. 1390–1400. [doi:10.2307/1127524](https://doi.org/10.2307/1127524).
- Illich, I. și Sanders, B. (1988). *ABC: The Alphabetization of the Popular Mind*. New York: Vintage Books.
- Janse, M. (2002). Aspects of bilingualism in the history of the Greek language. În: Adams, J., Janse, M. și Swain, S. (ed.). *Bilingualism in Ancient Society: Language Contact and the Written Text*, p. 332–390. Oxford: Oxford University Press.
- Jarvis, S. (1998). *Conceptual transfer in the interlingual lexicon*. Bloomington, IN: Indiana University Linguistics Club.
- Jarvis, S. (2003). Probing the effects of the L2 on the L1: A case study. În: Cook, V. (ed.). *Effects of the Second Language on the First*, p. 81–102. Clevedon: Multilingual Matters.
- Jarvis, S. și Pavlenko, A. (2008). *Cross-linguistic influence in language and cognition*. London/New York: Routledge.
- Jeanu, I. (2013). *Interferențe lingvistice româno-spaniole*. Iași: Editura Lumen.
- Kellerman, E. și Sharwood Smith, M. (ed.) (1986). *Crosslinguistic Influence on Second Language Acquisition*. Oxford: Pergamon Press.

- Kovačec, A. (1971). *Descrierea istroromânei actuale*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România.
- Labov, W. (1972). *Sociolinguistic Patterns*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Lado, R. (1957). *Linguistics Across Cultures*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.
- Lenneberg, E. H. (1967). *Biological Foundations of Language*. New York: John Wiley & Sons.
- Li Wei (2000). Methodological questions in the study of bilingualism. În: Li Wei (ed.). *The Bilingualism Reader*, p. 475–486. London: Routledge.
- Li Wei (2013). Conceptual and methodological issues in bilingualism and multilingualism research. În: Bhatia, T. K. și Ritchie, W. C. (ed.). *The Handbook of Bilingualism and Multilingualism*, p. 26–52. Chichester: John Wiley & Sons.
- Medved Krajnović, M. (2010). *Od jednojezičnosti do višejezičnosti: Uvod u istraživanje procesa ovladavanja inim jezikom*. Zagreb: Leykam International.
- Moulton, W. (1962). Toward a classification of pronunciation errors. *Modern Language Journal* 46, p. 101–109.
- Myers-Scotton, C. (2006). *Multiple Voices: An Introduction to Bilingualism*. Malden/Oxford/Carlton: Blackwell Publishing.
- Odlin, T. (1989). *Language transfer: Cross-linguistic influence in language learning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Odlin, T. (2002). Language transfer and cross-linguistic studies: Relativism, universalism, and the native language. În: Kaplan, R. (ed.). *The Oxford Handbook of Applied linguistics*, p. 253–261. Oxford: Oxford University Press.
- Odlin, T. (2005). Cross-linguistic influence. În: Doughty, C. J. și Long, M. H. (ed.). *The Handbook of Second Language Acquisition*. Malden/Oxford/Carlton: Blackwell Publishing.
- Olariu, F.-T. (2011). Migrația ca narațiune – rolul biografiilor lingvistice în analiza fenomenului migraționist. *Philologica Jassyensia* 8, 1 (13), p. 205–214.

- Pavlenko, A. (2000). L2 influence on L1 in late bilingualism. *Issues in Applied Linguistics* 11, 2, p. 175–205.
- Pavlenko, A. (2003). „I feel clumsy speaking Russian”: L2 influence on L1 in narratives of Russian L2 users of English. În: Cook, V. (ed.). *Effects of the Second Language on the First*, p. 32–61. Clevedon: Multilingual Matters.
- Piškorec, V. (2007). Narativni identitet u jezičnobiografskim intervjuima. În: Granić, J. (ed.) *Jezič i identiteti*, p. 457–467. Zagreb/Split: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku.
- Porte, G. (2003). English from a distance: Code-mixing and blending in the L1 output of long-term resident overseas EFL teachers. În: Cook, V. (ed.). *Effects of the Second Language on the First*, p. 103–119. Clevedon: Multilingual Matters.
- Poullisse, N. și Bongaerts, T. (1994). First language use in second language production. *Applied Linguistics* 15 (1), p. 36–57.
- Povrzanović Frykman, M. (2001). Povezati mjesta, izdržati udaljenost: Iskustva i implikacije transmigrantskih putovanja. *Narodna umjetnost* 38, 2, p. 11–31.
- Radosavljević, P. (2010). *Jezič Roma Bajaša na teritoriju Republike Hrvatske*. Teză de doctorat, Universitatea din Zagreb – Facultatea de Științe Umaniste și Sociale.
- Rampton, B. (1990). Displacing the „native speaker”: expertise, affiliation and inheritance. *ELT Journal* 44 (2), p. 97–101.
- Riehl, C. M. (2004). *Sprachkontakforschung: eine Einführung*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Ringbom, H. (1987). *The Role of the First Language in Foreign Language Learning*. Clevedon/Philadelphia: Multilingual Matters.
- Ronjat, J. (1913). *Le développement du langage observé chez un enfant bilingue*. Paris: H. Champion.
- Škarić, I. (2001). Kakav pravopis (između fonetike i fonologie). *Govor* 13, 1, p. 33–64.

- Thomason, S. și Kaufman, T. (1988). *Language Contact, Creolization, and Genetic Linguistics*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Trask, R. L. (1999). *Key Concepts in Language and Linguistics*. London/New York: Routledge.
- Vildomec, V. (1963). *Multilingualism*. Leiden: A. W. Sythoff.
- Weinreich, U. (1953). *Languages in contact*. Haga: Mouton.
- Whitney, W. D. (1881). On mixture in language. *Transactions of the American Philological Association* 12, p. 5–26.
- Williams, S. și Hammarberg, B. (1998). Language switches in L3 production: Implications for a polyglot speaking model. *Applied Linguistics* 19, p. 295–333.

9. SUPLIMENTE

A. CHESTIONARE

Întrebările sunt notate aici într-o formă artificială, „ideală” și în interviuri au fost puse altfel ca formă și ca ordin. Unele nu au fost puse de loc, fie pentru că participantul a dat răspunsul (in)direct înainte ca noi să îi întrebăm, fie pentru că ni s-a părut în momentul dat al interviului că întrebarea este irelevantă.

Chestionarul pentru interviul 1

- Dacă mi-ați putea spune în ce an v-ați născut?
- Unde v-ați născut?
- Ce grad de educație aveți?
- Limba dvs. maternă este...?
- Poate acasă se mai vorbea o altă limbă...?
- Cred că ați învățat mai multe limbi străine (pe lângă limbii croate); povestiți-mi, vă rog, ceva despre asta. [în timp ce participantul povestește, cercetătorul îl îndrumă să spună: câte limbi a învățat, când a început cu fiecare dintre ele, cât de bine le cunoaște, cât de importantă este fiecare dintre ele pentru dânsul/dânsa]
- Să ne concentrăm asupra limbii croate. Aș vrea să-mi spuneți câte ceva despre când, cum și de ce ați început s-o învățați.
- Există domenii, pentru dvs., în care ați avut sau încă mai aveți probleme folosind croata?
- Cum credeți, cât de apropiate sunt limba română și limba croată? În ce domenii?
- Ce părere aveți despre croată? Vă place s-o vorbiți? De ce (nu)?
- Trăiți destul de mult timp în Croația...?
- Sunteți căsătorit(ă) cu un croat/o croată. În ce limbă vorbiți cu el/ea? (Aveți copii? În ce limbă vorbiți cu ei?)
- Petreceți mult timp cu ceilalți români din Zagreb? (Aveți mai mulți prieteni croați sau români?)
- Aveți familia în România, nu? Cum comunicați cu ei? E frecvent?
- Cât de des mergeți în România?

Chestionarul pentru interviul 2

- Smatrate li sebe jednojezičnom, dvojezičnom ili višejezičnom osobom?
- Je li za Vas hrvatski *strani* jezik ili *drugi* jezik?
- Govorite li u zadnje vrijeme (zadnjih mjeseci, godina) češće hrvatski ili rumunjski? U kojem omjeru?
- Jeste li primijetili u svom govorenju ili pisanju na hrvatskom elemente iz rumunjskog? Možete li se sjetiti primjera
- A jeste li primijetili da, kad govorite ili pišete rumunjski, koristite elemente iz hrvatskog jezika? Sjećate li se primjera?
- Otkako ste u Hrvatskoj, kažu li Vam ikad izvorni govornici rumunjskog (obitelj u Rumunjskoj, prijatelji) da je Vaš rumunjski po nečemu neobičan ili drugačiji?
- Jeste li nesigurni u korištenju nekih oblika u rumunjskom, a s kojima prije Vašeg dolaska u Hrvatsku niste imali problema?
- Čini li Vam se da ste počeli pomalo zaboravljati rumunjski? Ima li trenutaka u kojima se ne možete sjetiti neke riječi ili oblika, a da Vam je to i samima čudno?
- Bojite li se da Vaš život u Hrvatskoj i stalno korištenje hrvatskog jezika negativno utječu na Vaš rumunjski?

B. TRANSCRISE

Aici sunt incluse transcrierile tuturor înregistrărilor făcute în cursul culegerii de date, ulterior analizate. Transcrierile sunt grupate după participant.

Pentru transcrierea producției orale a participanților nu am dezvoltat un cod strict de redare a sunetelor, a pauzelor etc. În transcrierile textului (în sensul larg al termenului) vorbit în limba română, am respectat, într-o măsură, regulile ortografiei române și am folosit grafeme românești pentru redarea majorității de sunete, inclusiv fonațiunea „goală” care caracterizează ezitare sau îndoială, sau este pur și simplu un *filler* (redată cu *ă*). În cazul interviurilor/repovestirilor în croată, respectăm mai mult normele limbii croate, pe când pauzele și fonațiunile goale sunt redată prin puncte (două, trei, sau mai multe). În partea croată, toate accentuările ne-standard sunt marcate prin **bold** pe vocala accentuată.

CRISTINA

SESIUNEA 1

Interviul 1

Interviul a fost executat la locul de muncă al Cristinei, în data de 2 aprilie 2014, între orele 12:30 și 13:00. În cameră au fost prezenți cercetătorul, participantul și o a treia persoană (un lector de limba spaniolă – de origine spaniolă) care a participat în interviu cu două-trei cuvinte după ce participantul i s-a adresat direct în limba spaniolă.

Č: Deci, să vă întreb la început, dacă nu vă supărați, în ce an ați fost născută?

C: Aha, în o mie nouă sute șaptezeci și nouă.

Č: ...și, cred că la Sibiu, da?

C: Da, la Sibiu, da.

Č: ...și care este limba dumneavoastră maternă?

C: Limba mea maternă este română.

Č: Mai se vorbea o limbă acasă sau...?

C: Mmm nu... doar, ă, românește.

Č: Bine. Și, în școală, cred că mi-ați povestit o dată că ați avut mai multe prietene și prieteni care au fost de origine germană...

C: Da, da, da, așa este, da; deci, eu chiar dacă nu... ă, la noi în casă, deci noi am vorbit doar ăă românește, dar vecinii noștri, deci vecinii mei, prietenii mei ca și copiii au fost de origine germană. Deci am crescut practic în acest mediu în care s-a vorbit limba germană și am acumulat cuvinte, da? Deci la trei ani prietena mea cea mai bună, care se numea Alexandra, era nemțoaică, deci... tatăl ei, ăă, mama ei era nemțoaică și tatăl țigan.

Č: Tatăl țigan?

C: Da.

Č: Deci la o vârstă foarte... cum să spun, ăă...

C: ...fragedă.

Č: ... fragedă, ați deja înțeles limba germană, câte ceva?

C: Da da da da, deci lucrurile în general care ăăă din punct de vedere lingvistic, să spun așa, erau legate, deci toate aceste cuvinte care... – pe care un copil le aude repetate, da? Ăă de exemplu apă, Wasser, da?, schnell ăăă repede, deci toate aceste cuvinte care într-o conversație, deci mama ei vorbind doar germană cu ea, eu fiind prezentă, da? Deci toate aceste cuvinte care se repetă, deci toate aceste cuvinte le-am asimilat precum și fraze, da?, care se spuneau, care se repetau, deci...

Č: ...deci fraze întregi, da?

C: Da, fraze, și fraze întregi chiar am acumulat și știam, bineînțeles, ce înseamnă, da? Mai ales că, deci pe lângă ăăă aceasta, mai, deci un ăă încă un vecin, da?, ăăă era tot de origine germană și copiii între ei vorbeau germană... deci chiar dacă noi eram toți împreună ei vorbeau germană.

G. OK. Și ce grad de educație aveți?

C: Ăăăă... da, ăă...

Č: Aveți doctorat, da?

C: Nu sunt încă doctor (*râde puțin*)... de studii, sunt ăă am doar un master în Franța făcut pe ăăăă metodologia în traduceri.

Č: Metodologia în traduceri?

C: Aha.

Č: Bine. Deci o educație oarecum altă, ăă...

C: ...înaltă...

Č: ...înaltă!...

C: Da, să spun așa, da?, studii superioare, da.

Č: OK. Și, ce-i cu limbi străine, deci, ce limbi străine vorbiți și când ați început să le învățați și cât de, cât de bine le cunoașteți?

C: Ăăăă am început să-nvăț ăăă în timpul comunismului la noi nu se învăța engleza atât de... devreme ca și acum, dar noi am avut, eu fiind la o școală foarte bună în Sibiu, am avut această șansă că deja în clasa a doua am avut câteva ore de engleză cu un profesor, da?, ore erau bazate doar pe vocabular, da?...

Č: Da? Deci clasa a doua... este ce, opt ani?

C: ...la opt ani, da, deci la opt ani, da? Ăăă după aceea am întrerupt, deci a fost doar în acel an la opt ani și am început în clasa a cincea, deci asta înseamnă trei ani mai târziu, da?, deci la unsprezece ani...

Č: ...deci ați continuat cu limba engleză?...

C: Da, în clasa a cincea în general în școlile românești se introduce o limbă străină, în clasa a șasea se introduce a doua limbă străină, deci eu... prima mea limbă a fost engleza, a doua a fost franceza, da. Dat fiind faptul că am avut tangențe cu engleza de... timpuriu, să spun așa, mi s-a născut o dragoste și o pasiune față de engleză. Asta a și făcut ca, în momentul în care am început să învăț în clasa a cincea am fost printre cei mai buni elevi, dat fiind faptul că aveam deja o bază de cunoștințe față de ceilalți, da?

Č: ...foarte bună...

C: Nu foarte bună, dar aveam, cum să spun, un avans față de ei, știind deja cuvinte, da?, și deja având, am avut deja o tangență cu această limbă. Astăzi... deci am făcut studii de limba engleză, da, sunt traducător de limba engleză, am un nivel...

Č: ...și de limba franceză...

C: ...și limba franceză, deci am un nivel foarte bun, să spun excelent, da, aproape de excelent, bineînțeles nu se apropie probabil de nivelul celor care traduc simultan, da?, pentru aceasta trebuie o mare ăăă cum să spun, un...

Č: ...îndemânare.

C: ...ăăm foarte mult exercițiu, aș spune eu, da?, este vorba... dar, ăă cred că ăăă vorbesc foarte bine engleza și cunosc nu doar ăăă limba literară, ci și limba vorbită de americani și limba vorbită în general, am făcut niște studii de limba vorbită, deci limba engleză vorbită de către oameni de culoare, da?, deci către negri, către asiatici, deci, am posibilitate de a înțelege chiar limba pe care ei... engleza pe care ei au, cum să zic... au adus aportul lor la această limbă. În ceea ce privește franceza, am trăit în Franța zece ani de zile, deci, copiii mei acum învață franceza, deci este prima... în afară de croata învață franceza... ăăă pot să spun că am un nivel foarte bun, am scris chiar și – ... câteva studii, legat de limba franceză...

Č: ...în limba franceză...

C: ...da, în limba franceză, deci am un nivel ăăm foarte bun.

Č: Și v-am auzit acum vorbind și limba spaniolă.

C: Da, vorbesc și spaniola, pe care am învățat-o singură, da, colegul meu Antonio poate să spună că e o limbă (*râde*) învățată singură de mine, dar ăăm reușesc să mă descurc în a comunica, nu știu care este nivelul... (*se adresează lui Antonio*) ¿Como estoy hablando el español? Quiere saber...

A: Fantásticamente.

(*toții râd*)

A: Dobro, dobro.

C: Dobro. Bine, da, deci vorbesc bine spaniola, dat fiind faptul că am învățat-o singură îmi pot permite orice, să spun așa... am un nivel destul de bun la nivelul comunicații, da, deci știu să comunic ăă ceea ce mă interesează, să am o conversație normală cu cineva, deci, ăă... nu pot să spun că aș fi în stare să scriu un studiu în spaniolă, da...

Č: ...da, OK, totuși...

C: ...dar m-a ajutat în a înțelege materialele pe care, deci pot să înțeleg excelent materialele, chiar și cele ăă în limbaj de specialitate în spaniolă fără nicio problemă, fără nicio problemă pot să le citesc.

Č: Deci ăă am putea spune că vorbiți trei limbi străine?

C: Vorbesc mai multe, da?

Č: Aha, câte?

C: Vorbesc și italiana, da, vorbesc mult mai bine decât ăă spaniolă italiana ăăăm la fel nu am făcut studii de italiană, dar am învățat-o singură în mare parte, am învățat să scriu ăăm... am fost mai mult aplecată asupra italienei, dat fiind faptul că am mers din punct de vedere gramatical, da? Deci cunosc mult mai bu – mult mai bine italiana decât spaniola din acest punct de vedere. O altă limbă pe care am învățat-o este germana, vorbesc și germana, ăăă nu pot să spun că am un nivel foarte bun, dat fiind faptul că am învățat doar trei luni de zile, ăă restul...

Č: Într-o școală de limbi străine?

C: Da, într-o școală de limbi străine... ăă restul am învățat tot singură, mi-am îmbunătățit, să spun, cunoștințele, doar ăăă o să spun că am un nivel destul de slab... sunt în stare să am o conversație normală, să cer ceea ce-mi trebuie, să merg într-un magazin, să discut cu un vânzător, să discut cu un chelner, să întreb informații ăăă generale, dar nu aș putea să citesc, de exemplu, un studiu de specialitate în germană, da?, deci...

Č: ...deci, cam A2 – B1, așa ceva?

C: ăăă pf, A1.

Č: A1. A1?

C: A1, da, A1. Nu este chiar A2, mai am până la A2... A1-A2, undeva între acest nivel, da, aș spune că sînt.

Č: Și limba croată, bineînțeles.

C: Limba croată și limba ebraică...

Č: Limba ebraică?!

C: ...pe care am învățat-o la facultate în ăăă Nice, da?, unde am făcut studii, de fapt ăă...

Č: A fost un curs?

C: ...da, am trăit în Israel, deci aveam o bază, da?, da, am trăit în Israel...

Č: Cât timp?

C: ...șase luni de zile, ăăă după aceea deci am mers la Nice unde m-am înscris, chiar am vrut să învăț din punct de vedere gramatical, ăăă știu doar lucruri de bază în ebraică, ăă chiar lucruri... de bază, da, deci ăă...

Č: Și cunoașteți scrisul, da?

C: Da, cunosc și scrisul ebraic, deci deși nu sunt în stare să citesc totul pentru că alfabetul este mult mai complicat (*râde puțin*) decât alfabetul latin și este destul de greu de interpretat, dat fiind faptul căăă nu ca la noi, deci, fiecare literă nu are un anumit sunet, deci ăă de exemplu o singură linie poate fi interpretată ca un alt sunet, deci asta mi s-a părut foarte dificil... din acest punct de vedere.

Č: Bineînțeles. Și... când ați început să învățați limba croată?

C: Limba croată am început s-o învăț când am ajuns în Zagreb, da?, când am ajuns în Zagreb, asta a fost ăă acum șapte ani.

Č: Acum șapte ani?

C: Da, șapte ani, șapte ani sunt aici, da.

Č: De ce ați venit la Zagreb?

C: Am venit în Zagreb din cauza soțului meu.

Č: Aha, care este croat?

C: Da, soțul meu este croat, da.

Č: Bine, și ăă cum deci ați învățat limba croată, ăă formal sau informal, deci ăă doar cu el, cu ceilalți oameni cu care ați lucrat, sau...

C: Nu, deci, când ăă înainte de a ajunge aicea ăăă i-am spus... atunci prietenului meu ăă căă vreau să mă înscriu la un curs de limba și vreau să fie undeva într-o instituție mare, deci nu am putut să merg într-o școală de limbi străine... ăă vorbind cu prieteni am aflat că există aicea în facultate...

Č: Aha, Croaticum!

C: Da, da, la Croaticum și aicea deci am făcut ăăm ăă nu am ajuns în Croația fără nici un fel de cunoștințe, da?, din cauza ambiției mele am început să învăț singură, deci de pe un site de Internet, nu știu acuma site-ul, pot să-l găsesc, unde, de fapt, aveți propoziții întregi în limba franceză și în limba croată. Deci aceasta mi-a dat posibilitatea să descopăr alfabetul și cum se citește, da? De exemplu, deci auzeam, aveam fraza în limba franceză și fraza în limba croată, aceasta mi-a permis ca să aud, să citesc. Deci când am venit aicea nu am intrat în primul nivel, am intrat în al doilea nivel, cum ar veni ăăăă nu în A1a, A1b, da? Deci ăăă am intrat deja într-un nivel mai înalt... am făcut doar ăăă șase luni, deci am făcut nivelul acesta și nivelul următor ăăăă șiiii... pot să spun că din punct de vedere gramatical nu am prea evoluat din momentul acela (*râde*).

Č: Vi se pare așa?

C: Da, mi se pare, deși ăăăăm cum să spun, cunoștințele mele de croate ăă de cro-, de limba, da, în ceea ce privește croata sunt destul de vaste, dat fiind faptul că am un vocabular foarte larg și lucrez cu croata, lucrez aici la facultate și cu studenții, dar ăă din punct de vedere gramatical cred că este nevoie ca aceste structuri să fie din când în când reluate șiiii ăăă mas- ... este nevoie de exercițiu.

Č: Bineînțeles. Deci ăă există anumite domenii în limba croată în care mai aveți probleme, deci...?

C: Da, da, da, cu siguranță.

Č: În care, de pildă?

C: De exemplu domeniul medical, nu pot să spun că...

Č: Medical?

C: ...da, dacă [?] o ăă carte de specialitate în ăă...

Č: Aha, deci vocabularul...

C: ...da, vocabularul da, mi-ar pune o problemă, da, poate nu atât structura gramaticală... ăăă din punct de vedere...

Č: Dar la gramatică... gramatică?

C: Gramatica, pot să spun că structurile folosite în fiecare zi, cele de care mă izbesc în fiecare zi îmi sunt... foarte cunoscute, deși ăă câteodată am ezitări în ceea ce privește (*râde puțin*) ăăm ăăă, cum să spun, care este cazul în care pun ăăă, deci...

Č: Cazurile...

C: ...cazurile, da, pot fi câteodată problematice, ăăăă nu știu, poate confuzie destul de ușoară se poate face pentru că noi nu avem locativul, da, între locativ și acuzativ, da?, poate se face o... se poate face o confuzie, sau ăăă...

Č: U Grčkoj și u Grčku, da?

C: ...da... aceste verbe care sunt ăă ăăă finite și nefinite, da, deci verbele...

Č: Aha, perfective și imperfective.

C: ...da, da, imperfectiv și perfectiv, da, în croată pentru că ăă noi nu avem acest- deși eu cunosc din alte limbi străine, deci ăă sunt și alte limbi care au acesta ăă încă nu sunt sigură care este cel care ar fi treb-... ar trebui folosit deci în viteza conversației atunci apare puțin... oo problemă, da?, nu sunt singură dacă trebuie să spun ăăă napisao sam poruku ilⁱ pisao sam poruku, da?... Deci apare această ăă în viteza conversației, bineînțeles că dacă te gândești după aceea, da?...

Č: Îți dai seama, da...

C: ...dar nu ai tot timpul ăă timp să te gândești la asta.

Č: Ar trebui atins un anumit nivel de automatizare, da?

C: Da, da, așa este, un anumit nivel de automatizare și ne întoarcem la... eu sunt de părere că orice limbă, deci... o limbă ca s-o înveți foarte bine trebuie ăăă foarte mult ăă să fie... deci, din punct de vedere gramatical ăă trebuie să faci sute și sute de exerciții, asta e părerea mea, pe care eu nu le-am făcut în croată, da?, deci vorbesc croata după ureche, spun eu.

Č: Deci, vi se pare căă v-ar trebui mai multee educare-... educație formală, în limba croată, da?

C: Da... da, da.

Č: Am înțeles. Și ce credeți, cum vi se pare, ăă limba română și limba croată – sunt asemănătoare și în ce domenii... dacă sunt.

C: ăăă pot să spun că sunt asemănătoare, nu știam absolut nimic despre limba croată înainte de a ajunge aicea și mm o... marea mea surprindere există ăăm bineînțeles la nivelul vocabularului avem foarte multe cuvinte care sunt asemănătoare...

Č: Da. Slavisme.

C: ...dar și sunt foarte multe care sunt ăă prieteni falși, cum s-ar spune, da? Deci există foarte multe cuvinte, chiar mă gândesc să scriu o lucrare despre asta, numai că nu am timp, da?, despre acești prieteni falși, da? ăăm, poate introduceți dumneavoastră un capitol despre asta... care există între română și-n croată, ăăăă ăăm nu știu dacă am întâlnit o limbă în care să existe atâția ăă false friends, da?, ca și în croată și în română.

Č: Da...

C: Deci în celelalte limbi încă nu am...

Č: Poate între limbile slave, dar...

C: Poate între limbile slave, dar este destul de ciudat că există în limba română, adică... de fapt nu este ciudat, poate este un fenomen natural, că de aici până au ajuns acolo, deci, s-au mai schimbat, da?

Č: Bine... și, deci, mi-ați spus că sunteți căsătorită cu un croat, și, ce limbă vorbiți acasă?

C: Croată, deci, de la început, da, am vorbit croată –...

Č: Și soțul dumneavoastră știe limba română?

C: Nu.

Č: Nu? Nu știe...

C: Nu știe. Doar câteva lucruri esențiale. (*râde puțin*)

Č: Și cu copiii vorbiți limba croată?

C: Cu copiii, da, vorbesc limba croată și franceză, eu vorbesc franceză cu copiii.

Č: Și... vorbesc bine franceză?

C: Da, vorbesc bine franceză și vorbesc românește pentru că părinții mei vorbesc românește cu ei, deci ăă... au învățat și românește de la... fiul meu, fetița mea este mică, deci ea încă nu vorbește foarte bine, dar fiul meu știe toate cântecele care l-a învățat bunica, știe trei-patru cântece complete în limba română... ăă știe să întrebe ce faci? bine, cum te cheamă?, cine ești? și toate cuvintele pe care bunică, care nu vorbește o altă limbă decât... când vine aicea română, deci a... ăă... le-a acumulat, deci cuvinte ca albastru, șezi, vino aici (*râdem puțin*), mâncăm, deci știe aceste cuvinte, deși le-a auzit de foarte puține ori, le știe.

Č: Și părinții dumneavoastră trăiesc acolo și vin... în Croația?

C: Da, vin aicea din când în când, da.

Č: Și... aici, când sunteți în Croația, petreceți mult timp cu ceilalți români din Zagreb, sau?

C: Ăă nu.

Č: Nu. Deci...

C: Nu. Poate cu... nu petrec mult timp pentru că nuuu, nu am timp. În general, dacă am timp, ăă particip la întrunirile care se organizează, care sunt organizate de ambasadă sau la evenimentele organizate de ambasadă, dar...

Č: Cu ceilalți profesori?

C: Ăă cu ceilalți profesori...

Č: ...români.

C: Nu.

Č: Nu?

C: Nu, cred că ăăă am... ăăă... din când în când mă întâlnesc cu doamna [Otilia] (*râde puțin*) aicea în birou, dar, mai schimbăm o vorbă, dar... altfel, nu. Deci nu am relații cu... am avut o prietenă, dar a plecat. Deci o prietenă româncă cu care petreceam foarte mult timp, dar a plecat de aici, deci nu...

Č: OK. Și limba croată, deci vă place s-o vorbiți? Ce părere aveți despre limba croată?

C: Ăăă da, îmi place sa vorbesc limba croată... cred că este o limbă destul de accesibilă, da?... pentru a fi învățată... Ăăăm ceea ce este bizar, ceea ce a fost pentru mine bizar când am învățat-o a fost sonoritatea cuvintelor.

Č: Aha. De ce?

C: Da? Există cuvinte care... pentru că probabil există această asociere: prea multe consoane într-un singur cuvânt pe care noi nu o avem, da? De exemplu cuvinte ca *gdje*, da? Sau ăăă ăăăm ce eu știu, acuma nu-mi vin... Există anumite cuvinte care au o sonoritate foarte ciudată pentru mine, deci asta am putea spune... da, dar îmi place, bineînțeles, să vorbesc limba croată...

Č: Și vă simțiți... deci, simțiți că vă puteți exprima deplin în limba croată?

C: Da, da, da, deci mă pot exprima în deplin... asta [*neclar*] constă în faptul de a exprima cu cuvinte puține gânduri complexe, spun eu.

(*O și Č râd*)

Č: OK. Ce să vă mai întreb... ăăă aha: cum vi se pare... deci fiindcă sunteți o vorbitoare de foarte multe limbi străine... ăă vă ajută unele limbi la învățarea altora, sau...?

C: Da. Da, da. Deci aceasta este baza... ăă în general cei care învață o limbă străină automat, din punctul meu de vedere, este mult mai ușor ca să învețe o a doua limbă străină... De ce? Pentru că, în general, eu cred că în creier există această fuziune între ceea ce știți, deci, o dată ce aveți o bază de cunoștințe ăă este foarte ușor să o transpuneți într-o altă... limbă, să spun așa. Deci, prin... în general, în creierul, și cred că metoda cea mai ușoară de învățare este asocierea. Și dacă știți, de exemplu, da?... Deci dacă... Cu cât aveți mai multă limbă – limbi străine, cu atât aveți posibilitatea ca să regăsiți în... de exemplu, vocabularul, da?, vorbesc mai ales la nivelul vocabularului, deci puteți regăsi ăă cuvinte care le puteți asocia cu cuvintele noi pe care trebuie să le învățați. Și asta vă dă o ăăă cum să spun, o rapiditate de învățare. Pe de altă parte, bineînțeles, eu sunt lingvist, da?, dar cred că în momentul în care știți o limbă și știți gramatica unei limbi, tot prin asociere, deși nu pot exista întotdeauna explicații ca în celelalte limbi, se poate învăța o structură gramaticală, deci de exemplu între croată și română există foarte multe asemănă... asemănări, de exemplu la nivelul numerelor:

și noi citim numere în același fel, de aceea eu nu înțeleg când este foarte greu pentru studenții mei să citească numere, da?, pentru că îl citim în același fel. Există diferențe, bineînțeles, dintre limbi, da?, de exemplu articolul, pe care mie mi-este ușor să-l folosesc, dar tot atât mi-a fost și ușor să nu-l folosesc în croată, deci nu mi-a pus niciun fel de problemă, articolul... în limba română...

Č: Deci nu v-ați simțit... ciudat când ați... vorbind o limbă fără articol.

C: Nu, nu, deloc... Nu, nu, chiar deloc. Deci asta a fost un aăm aă cum să spun aă aă un aspect care nu mi-a pus nicio problemă.

Č: OK. Să-mi mai spuneți cât de des vorbiți cu familia dumneavoastră din România?

C: Aăă păi pot să spun că vorbesc aă...

Č: Sunteți frecvent în contact?

C: Da, sunt în contact cu frații mei, cu părinții mei, dar nu pot să vor-... să spun, poate o dată pe săptămână... da? Deci nu mai... o dată pe săptămână, deși aăă aă scriu, deci am prieteni cărora le scriu e-mail-uri, deci și asta poate fi considerat o formă de comunicare, da?

Č: Bineînțeles în limba română, da?

C: În limba română, da, deci scriu e-mail-uri prietenilor mei în limba română aăă dar, de vorbit, vorbesc limba română o dată pe săptămână, să spun așa.

Č: Și cât de des vă întoarceți în România?

C: Aăă ph o dată pe an.

Č: O dată pe an?

C: Da, o dată pe an, aș zice eu...

Č: În timpul verii?

C: Da, în timpul verii, da.

Č: OK. Vă mulțumesc frumos pentru interviu.

C: Cu plăcere. Nicio problemă.

Repovestirea filmului 1

Č: Pofțiți.

C: Aă este vorba despre aă un domn care aă ajunge aă într-o parcare unde își caută mașina...

Č: M-hm.

C: ...ăăă și aă în momentul în care vrea să deschidă aă mașina, aă din mașina aă opusă – sau de lângă mașina aăă dânsului, un câine începe să latre aă acesta se sperie și aă îi cad aă aăăm cumpărăturile sau pungile cu cumpărături aăă îi cad a pe jos. Aăă după ce își revine puțin, aă încearcă săă pretindă că pleacă nepăsător, apoi se întoarce din nou a către aăăăă câine, pe care încerce să – încercă să-l sperie. Aăă apoi aă din nou se ascunde sub ușa mașinii aă paralele cu mașina sa, și aă sare în sus încercând din nou să-l spere – sperie pe aăă acest câine care merge aă pe – scaunul din spate, apoi se întoarce și mai departe aăă latră, acesta îi scoate limba și începe să danseze, deci domnul îi scoate limba și aă aăă începe să danseze. Apoi, câinele aă încet aă începe să a deschidă automat fereastra aă mașinii – geamul mașinii, de fapt, nu este fereastra – acesta se sperie foarte tare și în aăă această panică nu-și dă seama, de fapt, apăsând pe aăăă cheia a cu telecomanda a mașinii, nu-și dă seama că nu este mașina dânsului, că este o altă mașină, sparge geamul, sare în mașină șii foarte aă panicat pornește mașina, aăăă care nu este a dânsului, aăă se auud roțile mașinii cum pleacă a scârțâind de pe loc, aă aăă pleacă în dreapta, aă face un mic tur și se întoarce aă apoi, oprește în dreptul

mașinii unde este câinele, ăă îi scoate câinelui limba, și în acest moment ăăă din ăă de pe scaunul din spate a mașinii vedem un alt câine enorm, fioros care este în spatele ă dânsului.

Č: OK. Foarte bine, v-ați amintit de toate (*râde*) detaliile...

C: Da, să sper, da?...

Repovestirea filmului 2

C: [*neclar*]un desen animat în caree ăăă oo domnișoară ăă în ăăă faza de început...

Č: M-hm.

c: ...se uită la fotografia soțului sau iubitului ăăăăm care este ă plecat undeva ăă nu înțelegem la început unde... ăăăm ea este ăm (*înghite*) croitoreasă pentru că ține un ac enorm în mână – cu care coase o- ă un material... În scena următoaree, ăă se deschide ușa a casei și ăă – soțul sau prietenul ăăă domnișoarei cade ăăă pe jos, el este rănit, se vede d-din expresia tragică pe care ăă aceasta ăă o are pe față. ăăăă ea este disperată, nu știe ce să facă, ăăă într-un moment pune mâna pe ac, și se vede căă ăăă, deci ăăm, în această scenă doar fereastra și – perdeaua de la fereastră (*scurtă pauză*) ăăă și vedem doar mișcarea ăăă acului ăă deci care merge în sus și în jos. Putem ăă înțelege din această imagine că – coase, de fapt, ăă da?, rănile sau îl coase – ăă la loc pe soțul ei, da? ăăă în scena următoaree, ea pune mâna pe, ă, foarfecă, și ăăăă taiee, deci ultimul ăă fir, da?, care a rămas legat de ac. ăăăă (*scurtă pauză*) domnul este ă, deci îl duce pe acesta ă cu ăăm (*o pauză și mai scurtă*) el este atârnat de gâtul ei, da?, cu un braț, ăă – acesta încearcă din nou să pună mâna pe pușca, pe o pușcă care este în acest cadru... ăă ea nu-i dă voie, ăă ies afară și ăă ăăă preponderează sentimentul de – fericire generală, în scene oameni care se îmbrățișează – simbol al, ă terminării războiului...

Č: M-hm.

C: ...ăăăm – ieșind afară ea vede că ooo oo clădire foarte mare care – probabil a fost bombardată și este pe jumătate, ia acul și la fel cu ăă, aplică același tratament pe care l-a aplicat soțului, ia acest ac și coase această clădire... Ea soțului dă ăăăm îi dă ă foarfeca. ăă acesta vrea săă taie ultimul ăăă – vrea să taie ultimul ă fir, legat de ac, dar ăăm, ceva, deci ca – din interiorul lui ca și cum o pasăre ar vrea să iasă la iveală... Încearcă să taie nu poate, ea ia din nou foarfeca, ă taie acest ultim nod și îi dă înapoi foarfeca... În acest moment, el ăăăm își ăăă ăă taie firele de la ăă mână, unde-a fost cusută mâna și o aripă a unei păsări apare în locul mâinii... ăăă ea merge fericită mai departe, ăă și coase tot ceea ce este stricat și ceea ce întâlnește în – în cale, sunt niște roțițe, asemănătoare roțițelor unui ceas vechi... caree ăăm se învârt, probabil sunt simbol al mișcării și al ă continuității vieții... ăăă coase aceste roțițe, pe care ei coboară mai jos înspre ăm – ă alte orizonturi, să punem așa. În scena următoaree, apare – ăă – cum de pe aceste roțițe – ă – cade pe un fel de bandă rulantă, pâine, da?, probabil simbol al ăă continuității... vieții și – hrana, da?, hrana este simbol al vieții, al continuității vieții. Apoi, ăăă ajunge(?m) la un pod, care – ăă este destrămat între două ăăă părți de pământ. ăă ea coase și acest pod și oamenii fericiți se pot, se pot întâlni ăăăm (*scurtă pauză*) pe acest pod... ăăă el ăăăănnainte de ace(a)stă scenă am uitat să spun că din nou taiee ă firele de la mâna dreaptă și o altă aripă iese afară... În momentul în care, ăăăă – trece ăă înainte să treacă podul, el își taie firele de la picioare și apar ă ghearele unei păsări, da?, enorme, mari și negre... Când ă trece peste pod, ăăăă cu foarfeca taie ă acest pod...

Č: M-hm.

C: ...probabil un simbol al destrămării, ceea ce acul coase foarfeca poate să – distrugă... Ță ea merge mai departe și coase toate ță – apar ca două părți de material, da’ și de pământ pe care ea le coase... țăă sărind fericită și jubilând... Țăăă coase în continuare, deci... toate aceste bucăți mici de material care într-un sfârșit arată ca glob, da?...

Ț: M-hm.

C: ...ca globul întreg și ca și cum ar coase toate țările împreună și le-ar pune la loc, dar țăăm – în acest timp, în acest răstimp deci când ea face această acțiune, el țăăă – își taie ultimele fire care sunt țăă legate de țăă față, și în locul feței apare o foarfecă... țăăă... ca și cum ar fi țăă ciocul unui , unei păsări... Țăăă (*scurtă pauză*) episodul se încheie înăă modul în care țăă acest țăă această pasăre enormă și neagră cu cap în formă de foarfecă țăăăă destramă tot ceea ce țăăă femeia, sau domnișoara a cusut... Șii țăă învăluiește tot pământul – probabil simbol al distrugerii, țăă și chiar și pe ea...

Ț: M-hm.

C: ...deci o ia în țăă într-o îmbrățișare mortală, să spunem așa, deci se presupune că o, a omorât-o.

Ț: M-hm, OK, mulțumesc.

Repovestirea filmului 3

C: În acest desen animat țăă, avem țăă oo – în prim plan o clădire... Clădirea este filmată deem țăă – jos în sus țăă... În colțul clădirii este – țăă apare un cuib, apoi imaginea se focalizează către ă cuibul de țăă păsări, în care avem trei puișori, da? Nuu – pot decide despre ce fel de pui este vorba, sunt desenați țăă foarte haios, țăă-m... partea care ocupă un loc – cel important în țăăm țăă descrierea puilor sunt ochii care sunt țăă extrem de mari și corpul, da?, care este preponderent țăăm – rotund aripile și membrele inferioare sunt foarte mici, în țăăm... țăă vârful capului au doar o singură pană... Țăăă puiul din țăăă stânga țăă întinde țăă un picior, semn că – s-a trezit ă, s-au trezit că este dimineată și că s-au – trezit, ab- de-abia s-au trezit... Apoi, ă ei se privesc țăă reciproc și încep foarte țăă vivace săă țăă... ă piuiască, țăă dă semn că sunt țăă înfomețați, țăă – piuiala lor devine din ce în ce – mai slabă – probabil că nu au forță, da?, nu au mâncat și nu au formă-forță să piuiască mai – țăă departe, pe aici și pe acolo se aude câte un piuit... Țăăm – apoi, țăă sunt într-oo starea de foame țăă extraordinară... Într-un moment, puiul din stânga – țăă zărește, la, pe pervazul unei – ă la pervazul, ne, pe pervazul unei ferestre o țăăăă prăjitură țăă rotundă cu cremă albă, în forma unu-unui, unui mafin, da?... Țăăămm ăă ochii lui se dilatează când vede această prăjitură și pui coboară din cuib și se îndreaptă spre țăăăă pervazul unde este ă prăjitura... Acesta e- țăă este mai țăă mult mai înalt decât țăă – este mult mai sus decât țăă ei țăă... pot să ajungă, așa căă – ei încearcă, toți trei încearcă să sară, dar nu ajung la prăjitură... Țăă ultimul pui care coboară din cuib țăă – are o idee țăă, ne dăm seama din privirea – șireată a acestuia c-are o idee... Țăă aici ă urmează oo scurtă secvență care – această secvență se încheie – următoarea secvență care se deschide – în următoarea secvență(-n) care se deschide vedem țăă îi vedem pe cei trei pui țăăm... unul stând pe ă umerii ă ăă ceiluialt ăă, astfel alcătuind un mic ăă turn... Țăă încercăm, deci vedem doar, în prima scenă vedem doar ă capul ultimului pui, deci care este ăă pe ultima poziție... Țăă totuși, ei sunt sub pervaz, deci nu reușesc să ajungă la – ăă prăjitura... Apoi, în următoarea scenă ei formează un fel de catapultă... Țăăm unul din pui ă va rămâne pe partea țăăă în care acesta va fi aruncat și ăă unul dintre pui sare, dar nu se mișcă, atunci sare și al doilea pui, șii

acesta care a fost catapultat ă cade drept în cap [*accentuat:*]pe] pervaz lângă prăjitură, dar, tot nu ajunge la prăjitură... Ăă în ultima scenă, ă care se deschide ăă cei trei pui sunt în ăă din nou ăă înapoi în cuibul lor – și se aude un ăăă ăăă piuit de ăăă – pasăre și o umbră, vedem o umbră care zboară, da?, înțelegem prin asta că asta este mama lor care le aduce mâncare, vedem și expresia ă de pe fețele lor, ei stau toți trei cu ciocurile deschise și așteaptă ca ăă această mâncare să ajungă la ei... Ăă – de sus cade un ăă vierme lung și roz, caree ăă – cade în fața lor, ăă – ăămm în mod surprinzător, cei trei pui sunt dezamăgiți de ceea ce primesc (*tușește*) pentru micul dejun.

Č: M-hm, OK, mulțumesc.

C: (*tușește*) Sper că – am r

SESIUNEA 2

Interviul 2

Executat în aceeași încăpere ca și primul interviu, în data de 12 ianuarie 2015, între orele 10:45 și 11:00. Cercetătorul și participantul au fost singuri în cameră.

Č: Evo, da Vas pitam na početku... Znam da znate što je jednojezičnost, dvojezičnost i višejezičnost. Pa, jeste li ikad razmišljali.. kako Vi sebe smatrate, jeste li Vi jednojezična, dvojezična ili višejezična osoba?

C: Pa ja mislim da sam višejezična osoba s obzirom da... .. studirala sam engleski i francuski

Č: M-hm.

C: treći – [posebno je] ako sam tu na treći jezik je rumunjski – ne? ... Četvrti jezik bi bio hrvatski.. isto tako sam sama naučila talijanski i španjolski... isto osnove njemačkog jezika i osnovne.. ebrejskog, tako da – smatram se da.. ovaj sam – pričam više jezika.

Č: M-hm. Dobro. Aa, što se hrvatskog tiče, ...znači Vi sad živite već.. dosta dugo u hrvatskoj... Smatrate li da je hrvatski Vaš strani jezik ili Vaš drugi jezik? Ako možete osjetiti koja je razlika, je l...

C: ...Da, ja mislim ipak daa.. s- i s obzirom da živim tu da ipak je.. ovaj.. hrvatski moj strani jezik

Č: Strani?

C: ne drugi jezik, s obzirom daa... prije hrvatsko[m/g].. jako s[ă/a]m došla do... dovoljno dobrog nivoa mislim na hrvatskog... iako živim tu... moji prvi jezici su ipak bili engleski.. i francuski, dakle, donekle smatram da drugi mi je jezik poo.. znanju, i po vladanju, i po načinu na koji se izrazim ipak mi je engleski, s obzirom da on mi je isto bio drugi jezik koji sam učila kao dijete.

Č: Znači Vi biste rekli zapravo daa je onaj jezik koji ste.. ranije ii možda bolje savladali da vam je to drugi jezik, a ne ovaj koji možda češće govorite.

C: Tako je.

Č: Da. Dobro. A u zadnjim godinama ili mjesecima koliko otprilike često govorite hrvatski, a koliko rumunjski, znači ono, neki postotak ili nešto?

C: Pa, dosta rijetko govorim rîm- rumunjski, s obzirom da se ne.. čujem... pha ne, govorim na fakultet, da?, rumunjski. Mm ne znam, rekla bi možda trideset posto rumunjskog, a četrdeset posto – ovaj, pardon.... sedamdeset posto hrvatskog.

Č: M-hm. A to kad govorite na fakultetu to je zapravo redovito, je l?

C: Je, to je redovito, dakle

Č: Svaki tjedan.

C: svaki tjedan, da, govorim, ali ovako da.. govorim, da imam te... razgovore na.. drugi nivo, mogu reći da mislim sa- samo sa- sa obitelj, ne?

Č: M-hm, dobro. Sad jedno malo opširnije pitanje: znači kad govorite ili pišete na hrvatskom

C: M-hm?

Č: ... primjećujete li.. u tom Vašem hrvatskom, koji Vi pišete i govorite, utjecaje iz rumunjskog, neke elemente iz rumunjskog?

C: (*scurtă pauză*)..... ne, možda da, možda ne... ipak zapravo... što se tiče... vokabulara,

Č: M-hm.

C: dakle... s obzirom daaa.. hãrvatski ima... i rumunjski, da?, imaju zajedničko dovoljno, ovaj... .. i dosta.. riječi, da?, koje su.. slavenskog podrijetla, onda... ponekad nisam sigurna, na primjer, koristim neku riječi koji... možda se koristi, možda se ne koristi na hrvatskom, ja nisam... sigurna, na primjer, da Vam dajem jedan primjer, mogu reći... ...(*scurtă pauză*) pt „to je njegova distinkcija“,

Č: M-hm.

C: da? Deci-... može doći do toga da napravim.... .. tu grešku da jedna riječ koja je zapravo rumunjska, da?, koji postoji na drugim jezicima koji znam da postoji mogu onda napraviti tu grešku da nju.. koristim.. na.. hrvatskom, al nisam sigurna da li postoji distinkcija ili ne.

Č: Postoji.

C: Kao da mi se čuji, da?, da je o-kej, al nisam sigurna: aha, možda je samo.. ipak.. samo rumunjska riječ, ili distinction, ne?, from Engl¹⁵- d.. od engleskog.

Č: Nekakvi možda gramatički utjecaji, nešto?

C: ... Što se tiče gramatičkog utjecaja.... .. tamo gdje ja smatram možda je problematično.... .. jé u pravilo ovaj.... najteži dio bi ja rekla, s obzirom da imamo pet padeža, vi imate sedam, da?, na hrvatskom.. jé ta razlika između... lokativ i akuzativ.

Č: M-hm.

C: Dakle uvijek dolazi do... iako ja sada.. ne?, kao jezičarka razumijem da su to – te, glagoli koji su statične, one koje su.. glagole koji.. dokazuju nekakvi pokret da bi trebao biti akuzativ s njima, kao što vam dala prije primjer, ne?,... .. „gdje ćemo složiti tanjur?“, složimo ga „u kuhinji“ ili „u kuhinju“

Č: M-hm.

C: da li je to.. glagol kojii.. je ovakav ili onakav, složiti, složiti ipak, ne?.. znači bi.. rekao neko... složiti implicira nekakovu akciju, ne? A sada ja ponekad.. kad nabrzaka onda ne mislim je l akuzativ ili lokativ mislim to je... ..dosta... kao dosta zbunjujuće, bi ja rekla, ovaj, što se tiče gramatike. Za mene.

Č: OK. A obrnut slučaj, znači jeste li ikad primijetili da kad pišete ili govorite rumunjski, da se u tom rumunjskom pojavljuju možda neki elementi iz hrvatskog?

---

¹⁵ Pronunțat ca [eŋgl], nu [iŋgl].

C: (*scurtă pauză*) ...Može biti na primjer najčešće... kad pišem na rumunjskom... mogu pisati e-mail e-iii umjesto da... pišem Ț pišem C na K, na rumunjskom, dakle Ț-C, ili mogu pisati umjesto I J, dakleee .... .. chiar scriam ieri ceva fratelui meu și în loc săăă... în cuvintele care sunt mai complicate, da?, deci nu vorbesc de cuvintee simple, în loc să scriu äăă „mesajul“, da?, „mesajul“, deci, în- în limba română am scris cu un Ț croat (*râde*), da? Mesaj –aha, de fapt nu, deci äăm poate, d-deci din cauza faptului că există aceleași sunete și în română și în croată, da, ajung deodată la äăm äăă acest tip de äăă greșeală, bineînțeles că îmi dau seama foarte repede, dar câteodată scriu și äă nu-mi dau seama că am scris – în unele cuvinte nu-mi dau seama ä că scriu în loc de Ț-ul românesc C de fapt croat

Č: M-hm...

C: deci asta poatee ä [*neclar*] de scris, în scrisul românesc, sub influența croată.

Č: Aaa otkako ste u Hrvatskoj, otkako živite ovdje, ... kažu li Vam Vaši u rumunjskoj: roditelji, prijatelji, da je Vaš rumunjski po nečem drugačiji? Na neki način...

C: ...Da, može biti, ja primjećujem na primjer kad... ..kad govorim.. na primjer sa mojom prijateljicom sam govorila neki dan.. skoro.. sat vremena i govore smo u- nešto.. vrlo bitno

Č: M-hm.

C: da ne mogu ja... nije naglasak... nije naglasak, jer naglasak mi kao jezičari vrlo lijepo kopiramo kad čujemo.. druge ljude kako pričaju, međutim.... ja samu sebe, dakle, u-konverzaciju ponekad (*râde puțin*) ili kažem neku hrvatsku riječ..

Č: M-hm.

C: koji ide.. sam od sebe, mislim... sm- nakon toga tek (*râde*) ...kužim da zapravo sam rekla neku hrvatsku riječ, to je automatizam, vjerujem, aa- alii druga stvar je ponekad ne mogu naći riječ na rumunjskom, koji ipak mi je materinski jezik.. ii, koji ne bi trebala

Č: M-hm, znači, događa Vam se daa se ne možete sjetiti

C: Tako je.

Č: rumunjske riječi. M-hm.

C: Da. ... Imam ih na drugim jezicima, aa alii na- nemam uprav- na, na rumunjskom, ne mogu se sjetiti... .. de exemplu, vroiam să[-i?] explic äă priet- äăă... na primjer, htjela sam – vidite da sam prešla na rumunjskom – htjela sam objasniti mojoj prijatelici daaaa dijete ide na neke radionice i nisam se mogla sjetiti, niti sam mogla nekako.. rumunjske riječi asociirati sa radionicom, kako bi to rekla na rumunjskom, dakle.

Č: Jasno, da.

C: Koji mi je toliko jasan pojam na hrvatskom, „radionica“, razumijete

Č: M-hm.

C: ali.. nije mi jasan na rumunjskom, sada.. kako ću reć to radionice, kako oni će to razumjeti , kao daa... ta riječ na rumunjskom, iako sam nakonn.. objasnila nekako, nije kao štimala.. nema istu – to isto je, učite neke riječ na – učila sam neka.. na hrvatskom, koja ima nekakvu određenu težinu koju nemaju na hrvatskom – na rumunjskom, da?

Č: Da. Da. Mislim, radionica recimo je riječ koja se vrlo često pojavljuje u hrvatskom, a možda u rumunjskom taj pojam općenito

C: Da.

Č: nije toliko čest ,u medijimaa, uu... da.

C: Nije toliko često, tako, u medijima iii... našla sam neki echivalent, zapravo, sa [Otilijom] sam razgovarala

Č: M-hm.

C: pa onda sam – ona mi je rekla neki echivalent na rumunjskom koji nema istu težinu

Č: M-hm.

C: za mene, na rumunjskom nema istu težinu.

Č: Da. Jasno. Dobro... da li.. se bojite da bi Vaš život u Hrvatskoj i govorenje hrvatskog svaki dan mogli loše utjecat na Vaš rumunjski, na znanje rumunjskog?

C: (*scurtă pauză*) ... Zapravo, to je dokazano i ja mogu Vam reći kao jezičarka da.. jezik koji ne koristi-te je kao noga ili ruka koju ne koristite, dakle, izgubite ga, iako Vam j- i materinski jezik i nemoguće izgubiti

Č: M-hm.

C: međutim... može se... s obzirom da ja vrlo malo čitam... mislim, ne r- ne čitam.. romane i to dakle preferiram druge jezike, ne?.. onda možete se [*neclar*] do toga da... vokabular Vam se smanjuje, vokabular Vam se smanjuje, ne znanje gramatičkog, ja sam ipak jezičarka pa neću izgubiti tu gramatiku, međutim znanje... mislim vokabulara Vam se smanjuje sa vremenom, to sam ja primijetila. Dakle, može se Vam, s obzirom da imate drugi jezik koji Vam dolazi, koji česte ko- češće koristite, imate taj vokabular koji vježbate svaki dan, može da – možete vokabular.

Č: Dobro, kak se osjećate u vezi toga, je l Vam žao zbog toga što –

C: ... Paa ne mogu reći da mi je žao, jer mislim da ii to bi se moglo održavati ako bi ja se.. tome.. posvetila, međutim... ..smatram da sada, ovaaj... još sam... ipak mi je hrvatski loš što mi je rumunjski (*râde*) dakle, smatram da, ovaaj... nemam te potrebe možda kasnije u životu ću probati ipak... ponovno čitati te.. romane i sve što me zanima na rumunjskom, dakle da... zasad sam više orijentirana na francusko[g/m], dakle imam taj... ja obožavam taj jezik, dakle više sam na to i želim čitati na francuskom i rumunjski mi je nekako pao na drugo mjesto

Č: M-m.

C: kao održavanje bi ja rekla, dakle odlučila sam održavati samo.. engleski.. uvijek ću ga održavati, uvijek ga ima, međutim francuski osjećam da tu s obzirom da nemam s kim.. pričati, vrlo malo ga koristim tu na fakultet, daklee, da počnem ga gubiti. I tooo jako, jako sam počela ga gubiti, dakle, sam se odlučila taj jezik održavati, a ne rumunjski.

Č: OK. I zadnje pitanje: što mislite o miješanju jezika dok govorite, i općenito, dok netko govori, znači... miješanju dva jezika ili više jezika... u istom razgovoru, ono, prebacivanje sa jednog na drugi.

C: Mislitee... što se događa spon-ta-ŋo

Č: Mislim što, što misli-.. da,

C: iliii što.. ljudi.. tako namjerno..

Č: što mislite Vi, je li to dobro ili –

C: naprave, to jee, z[n]ate, to su dva različita pojmvva

Č: Da.

C: mogu ljudi govoriti i namjerno ubacivati neke riječ

Č: Jasno.

C: ali mogu ljudi govoriti, kao i meni što događa i prebaciti se na drugom jeziku

Č: Vi ste sad recimo spontano prebacili,

C: Da.

Č: mislite da je to dobroo, ili ne?

C: .... Ne, svakako mislim da nije dobro s obzirom da to je neki automatizam koji Vi ne možete kontrolirati.

Č: M-hm.

C: Dakle to ne smatram. A ono što se pojavljuje u riječima.. mislim, što, na primjer, kad ja govorim sa mojom prijateljicom koja je ona živjela tu, ona ima neke pojmove hrvatskog, mogu spontano.. zbog... kako da kažem..... ... da malo, ne da razveselimo konversaciju, možda da nju učinimo više.. zanimljivije mogu koju riječ na hrvatskom njoj prebaciti, ja znam da će ona mene razumjeti,

Č: M-hm.

C: dakle namjerno to idem u toj konversaciji

Č: Dobro.

C: Da. Ali ovo ne, automatizam dakle... smatram da je savršen lingvist taj koji može savladati.. ovaajj... jezik kako treba i nema taj automatizam,

Č: M-hm.

C: ja sam tu upoznala jednu gospođu koja je učila.. hrvatski koji, naravno, nije bila jezičarka, radila je u nekoj restoran iiii strašno me, mee... smetalo taj njezin način pričanja, ona je pričala sve miješano, hrvatski sa rumunjskom, i ii u oz-.. ona nije mogla kontrolirati svoj mozak da kad meni se obrati da se obrati samo na rumunjskom.... znala je da ja razumijem i hrvatski, ali nije u tome poanta, ona nije mogla tu kontrolirati, dakle nije mogla kontrolirati, ona je jednostavno tako pričala.

Č: Znači po Vama je zapravo.. najvažnije naučit.. steć tu kontrolu i svjesno razdvojiti.. jedan od drugog jezika

C: Tako je.

Č: kad je to potrebno.

C: Tako je. To jeee, mislim da je vrlo bitno, mislim to jee za Vas bitno kao osoba,

Č: M-hm.

C: a nakon toga je bitno za jezik. Dakle ako Vi ne možete se staviti.. to je kao kad uzimate neku ulogu, Vi se morate staviti u tu ulogu potpuno ii.. da, ako hoćete biti Hamlet onda morate biti Hamlet po svemu, razumijete, ii od gestikulacije do to tako ja smatram da kad se stavite u jednom jeziku morate biti po svemu i se prilagoditi osobi s kojom [Vi] govorite – dakle ja često, kad idem u Dalmaciju, mogu dalmatinski govoriti

Č: M-hm.

C: zbog toga što se želim prilagoditi ii poštivati osoba s kojom pričam po... drugo, sebi pokazati da mogu to napraviti ii i svjesno to napravim, a treći, mislim da mora biti sve to lijepo globalno, datkle morate ući u tu ulogu, ući u taj jezik, zapravo.

Č: Dobro. Super, hvala lijepo.. na razgovoru.

C: Ništa, molim lijepo. Evo moram i ja otići polako

Repovestirea filmului 4

C: ... Dakle u filmu... vidimo... prvo na... cesti, jedna gospođa.. koje.. prosi, da?, prosjak iiii druga gospođa koje iz.. druge klase... koje... ima.. u kolicima bebu... gospođa, koja je prosjak, zapravo, prosjak ne? se kaže... pita ju... za novce, međutim ona... neće ji dati i... krene dalje. .... Film je da, crno-bijel, naravno... stari film... glazba prati cijelo vreme... taj..

kratki dio filma ili, vjerojatno, cijeli film. Da se vraćamo natrag na ono što smo rekli..... nakon toga, ... se pojavljuje jedan vojnik, gosōđa njemu ponudi cigaretu, da? .... i traži šibice da mu upali cigaretu. U međuvremenu... gosōđa koja je prosjak... izlazi iz..... izlazi iz... sad se ne mogu ja sjećati... nije iz šume nego izlazi iz..... iza stabla, da kažemo, iza stabla... bush je sad ne mogu se sjećat na hrvatskom.. i... ukrade bebu iz kolica... gosōđa koja je sa bebom ne primjećuje s obzirom da ona se zagrlila sretna sa vojnikom i krene.. dalje.. vozeći.. kolica s..... leđima prema kolicima. .... Tek u... kasnije.. kužimo da zapravo.. to je vjerojatno dadilja, nije mama, s obzirom da ona stiže... doma i kroz gestima razumijemo zapravo da..... je tužna i plače i žali se da je neko ugrao – ukrao bebu i izgubila bebu. U tom trenutku vidimo... pas... koji.. je... nekakvi tip ovčara, ne znam sada koji... koji skroči kroz prozora i... ide tražiti bebu, razumijemo da ide tražiti bebu... ide na... jednu cestu, nakon toga prijeđe jednu rijeku i.. stiže u siromašnom četvrtu... tamo nanju... nanjuši na... svaka vrata i kasnije.. naide.. dakle uđe u.. jednu kuću, gdje gore... uuu nekoj prostoriji koja je zapuštena... vidimo zapravo... prije nego što.. pas stiže tamo ženu koji.. – taj žena prosjak koji.. nosi.. bebu i zapravo ju svlači i stavi ju.. dolje na pod, vjerojatno na neki namješteni krevet, a istodobno ona... pije nekakva, vjerojatno nekakvi alkohol... obra[t/d]i se bebi.. i nakon toga leži pokraj bebe kao da bi spavala. ... Pas uuu... dolazi... po-, naravno da prepozna bebu i... liže bebu na lice i žena.. ga.... otjera. ... Pas se vraća natrag.. istim putem, dakle.. vidimo taj... siromašni četvrt nakon toga ponovno prijeđe rijeku natrag nakon toga vidimo ponovno cestu te.. kuća sa... gdje... ljudi koji su izgubili bebu žive. ... Vidimo.. zapravo muškarac koji se pretpostavlja da je otac.. u... koji razumijemo da je tužan i zabrinut zbog bebe. ... Pas dolazi, on misli da – i skače na.. njega, on misli da hoće zapravo se igrati s njim, međutim.. pas.. proba... njega... zapravo proba njemu... reći da.. ga slijedi. ... Iiii... ide prema vratima, tako da gospodin ga slijedi i idu istim putem kao što je pas išao prije, dakle na cesti.. gospodin nosi frak iiii cilindar..... .. cilindar... ponovno.. smjesti, kao.. na glavu, da?, dakle malo ga.. uredi.. kad hoda... slijedi pas koji stiže na.. rijeku... naravno da on proba – pas proba objasniti da on mora uzeti.. čamac... ide pas u vodu tako da gospodin ga slijedi, on.. u.. čamcu, međutim ne vidimo tu sliku nego vidimo – taj prijelaz ne vidi se nego vidimo tek kad... stižu ponovno u taj siromašni četvrt, a pas ide.. ravno na.. tim vratima gdje je bio prije i gdje zna da se ne nalazi beba. Iii gospodin.. malo.. zbunjen ipak ga slijedi gore gdje našu... .. gosōđu, ili ženu prosjak i.... beba koji sjedi.. pokraj nje... .. gospodin uzima svoju bebu a žena, naravno, prosjak proba se.. suprotstaviti... međutim on nju gurme i.. vrati natrag.. kući.. bebu. Dakle, zadnju.. sliku koji vidimo je... sretna..... obitelj.. dakle gospodin koji se vraća sa bebom u naručju, koji.. daje bebu svojoj mami iiii svi su sretni i zadovoljni i naravno da pas.. dobije... puno zahvalna kroz – ili priznanja kroz... maženje.

Č: Hvala.

Repovestirea filmului 5

Č: Evo izvolite.

C: ... Vidimo na početku... jedan iglu... nakon toga... otvara se scenu gdje vidimo... jedan pingwin koji.. čita zapravo neki časopis... .. Na stolu.. tata.. pingwin čita novine, a mama.. nešto štrika. ... Sestra se igra... doktora.... ima.. malog.. medeka koji zapravo... .. nogica kao da je... slomila – medo je slomio nogicu i... ona se igra s tim... Oni pričaju.. njihov jezik,

telefon zvoni i.. deda pingwin zove, da?, to razumijemo po naočalima (*surâde*)... daa... nešto nije u redu z – redu sa nogom, daa ne može stati na nogama. Iiii pretpostavljamo da.. je slomio nogu... da?, vidi se da noga je... zapravo... ..m (*oftează*).. uu... mmm ne stoji više ravna. ... Sada pričaju na telefon..... Mali pingwin dolazi iii... tata mu prenese poruku da zapravo.. deda je slomio nogu i mora otići kod dede.. pingwina da... ga spasi – Ii.. sada se oni... .. mali pingwin, dakle Pingu, da?, dečko... odmah izađe van i skoči na auto, da?, njihov auto koji ih čeka ispred. ...On tra- čeka čeka da oni dolaze međutim.. oni se još dogovaraju u kući i nikako da izlaze van... tako da on čeka, on njih zove, oni ne dolaze, on.. side dolje s auta i odluči.. otići sam, da, zapravo kro zeze i krene na put. U međuvremenu.. obitelj se.. – drugi dio obitelj se sprema za... isto odlazak kod dede.... pîrvo dolazi.. mama – ne, prvo izlazi tata, pingwin, nakon to[g] mama, mama se vraća natrag zato što.. je zaboravila šešir.. a.. onda.. seka... sestra pingwin, da?, seka Pingu, možemo je zvati... vraća se isto natrag zato što je zaboravila torbu za hitnu pomoć... na-naravno... za.. to je igračka, nije prava torba. ...Onda.. on¹ čekaju da krenu, međutim... tata.. ne može pokrenuti auto s obzirom da je nešto zaboravio, vraća se natrag, zaboravio je ključeve... ide po ključeva... tako da... vrati se natrag i konačno krenu. U međuvremenu.. Pingu već... polako stiže... kroz dede, gdje nađe dedu koji.. sjedi dolje na pod i naravno n-noga koja je slomljena. ... On misli šta će napraviti i vidi okolo... neki komad.. đîrveta, tako da.. uzima taj... uzima te.. komade koje nađe ii misli, misli što će napraviti.... ne znamo koje je to rješenje, s obzirom da.. u međuvremenu stiže cijela obitelj pingwin i tek kad ulaze unutra vidimo da zapravo deda stoji na nogama, on.. je njemu zavezao... .. te komade đîrveta oko nogu iii, sa nekom krpom, i napravio mu je štap isto da se može držati... (*râde puşin*) U iduću sliku vidimo zapravo.. da... dedu.. su... stavili na.. saonicama, dakle svi se voze prema bolnici... Tata vozi auto, aaa deda i Pingu su na saonicama... ii naravno.. auto vuče.. te.. saonice, ne?, dakle, saonice su vezane za auto. I svi se voze do.. bolnice gdje... osoblje, medicinsko osoblje, da... pingwin medicinsko osoblje.. čeka. .... Deda.. uđe unutra sa.. doktorom ili sa... medicinskom bratom ne znamo što je to, ili medicinskom sestrom pingwin.. iii Pingu, naravno, mali Pingu... koji... pušta suzu za dedu. ... Svi čekaju van... i nakon određenog vremena... deda izlazi uuu kolicama. ... Ima naravno nogu koja je stavljena u gipsu – ne?

Č: M-hm.

C: Ii... od tih... medicinsko osoblje mu je kao napravilo od tih.. drveta... dva štapa, ne?, a Pingu ih uzima sretan iii hoda na njima kao.. što hodaju... te, klauni na štapama ii, sav sretan, trubi.

Č: Super.

C: Mislim da je to to, sada oko detalja ne znam, ako sam sve detalje

FRED

SESIUNEA 1

Interviul 1

Interviul a fost executat în apartamentul participantului, unde dânsul locuiește cu soția. Data: 10 aprilie 2014, între orele 14:30 și 15:00. Atmosfera destul de relaxată, cu ceai, cafea, țigări și biscuiți. Camera: bucătărie. Soția n-a fost acasă. Pisica se juca undeva în hol.

Č: Bun... deci la început te-aș ruga să-mi spui unde te-ai născut ăă... câți ani ai, și... unde ai mers în școală.

F: În limba română?

Č: Da da, în limba română.

F: OK, m-am născut în Curtea de Argeș...

Č: M-hm.

F: Anii am... trei-și-trei...

Č: ...trei-și-trei.

F: ...*(râde puțin)* cred. Ăăăă unde am mers la școală... școala... liceul am făcut în Curtea de Argeș...

Č: ...da...

F: ...apoi facultatea la București, Facultatea de Filozofie.

Č: ...de filozofie. Și ăă... pe ce ai dat diploma? Pe...?

F: Lucrarea de diplomă am făcut-o pe... peee, of, pe Mihai Eminescu, de fapt pe Luceafărul...

Č: Aha.

F: ...dar ăăă... ăă... privit dintr-o perspectivă kierkegaardiană... ăăm da. Cam asta.

Č: Deci ai un nivel de educație... înalt. Studii superioare.

F: *(ezită)* Ăăm... oficial așa se spune...

Č: Da.

F: ...acum nu știu...

Č: Deci este un master sau diplomă?

F: Diploma... plus master...

Č: ...plus master, aha.

F: ...deci am făcut diploma pe Eminescu și apoi masterul am continuat cum ar veni aceeași temă, dar am mai introdus niște elemente noi ăă... cred căă... ăăă *(scurtă pauză)* Puțin mai complicat, despre Avram... despre lege și... iubire? *(râde puțin)*

Č: Înțeleg... și... ce-i cu limbi străine, deci, ce limbi străine ai învățat și când ai început să le înveți?

F: Ăăă (*ezită*)...

Č: Care a fost prima?

F: Prima, contactul cu prima limbă... nici nu mai știu dacă a fost franceza sau engleza, sincer...

Č: M-hm.

F: ...prima limba cu care am luat contact... ăăă era prin opt... optzeci nouăăă... (*o pauză scurtă*) Nu mai știu. În școala generală nu se face limbă, sau dacă se face, se face ceva așa...

Č: M-hm. OK.

F: Dar nici nu cred că se făcea pe vremea aia – în generală, deci nu în liceu.

Č: Poate acum, dar pe... pe vremea asta...

F: ...pe vremea a-aia nu cred că se făcea – Și apoi, în liceu, am făcut franceză și engleză.

Č: M-hm.

F: Ăăă... șiii...

Č: Deci, când ai început cu engleză, înn... (*o pauză scurtă*) Ai spus în optzeci nouă?

F: Nu, în optzeci nouă mă gândeam eu ce-o...c... ce o fi fost prin școala generală...

Č: Aha.

F: ...când am intrat, dar nu-mi mai... Ăăăm liceul nu știu... calcul... deci, m-am născut în optzeci... la liceu ajungi pe la optișpe ani...

Č: M-hm.

F: ...deci nouă și opt... cam așa, am intrat la liceu... ăăăm da, engleză și franceză... Ăă am folosit și franceză o vreme chiar până la facultate apoi n-am mai folosit, am folosit numai engleză.

Č: M-hm.

F: Deci, ai învățat engleza și franceza formal, deci într-o școală, da...

F: M-hm, m-hm, m-hm.

Č: ...deci nu într-o școală de limbi străine?

F: Nu într-o școală de limbi străine.

Č: M-hm, OK. Și...

F: Dar eu am fost... modulul ăă la liceu... existau diferite module sau nu mai știu cum se numeau, catedre...

Č: Da.

F: ...ăăă ș-... modulul meu era deee umanist, adică aveam mai multe ore de literatură, de limbi străine și așa mai departe, și mai puține de matematică și altele...

Č: Am înțeles... Asta e ca jezična gimnazija la noi.

F: M-hm.

Č: Ăă... deci două limbi străine – plus... limba croată...

F: Două limbi străine, plus că am o limbă croată... dar franceza n-am mai folosit-o...

Č: Aha.

F: ...deci franceza e... pasivă...

Č: Aha!

F: ...pot să înțeleg, dar...

Č: Da, asta am vrut ăă...să te întreb: cât de des folosești limbile tale străine...

F: M-hm.

Č: ...și pentru ce?

F: Aha. Bun, engleza și croata le folosesc... constant...

Č: Da. OK.

F: ...constant, deci, engleza și croata le folosesc în casă, chiar și...

Č: M-hm.

F: ...acum mai mult croata, da... (*scurtă pauză*)

Č: Aha, deci la început ați vorbit și limba engleză.

F: ...la început am mai-... engleza, de fapt... când am mai învățat câte ceva, apoi am început să le combinăm... juma-juma (*râde puțin*)...

Č: OK... Bine.

F: ...și acuma vorbim, de fapt... ăăm cred că optzeci la sută vorbim în croată...

Č: ...optzeci la sută, m-hm...

Č: Și [soția] știe limba română?

F: Înțelege. Dar nu vorbim... ar fi un pic cam mult să amestecăm prea multe limbi...

Č: Da da da. Știu... OK, și când ai început deci să înveți limba croată?

F: (*scurtă pauză*) Acum, acum patru ani, cred.

Č: Patru ani...

F: Sînt cinci ani, cam cinci ani de când am venit aici...

Č: M-hm.

F: ...în primul an... n-am prea învățat... ăăm am vorbit mai mult engleză și... ieșeam în oraș.. iar vorbeam engleza... așa, și ușor, deci... daa... cam patru.

Č: Deci, de cinci ani sun-... ești aici?

F: De cinci ani sunt aici, cam de patru ani, să zic, m-am apucat ceva mai activ de a învăța limba croată... acuma practic nu mai învăț gramatică, învăț mai mult prin traduceri și așa..

Č: M-hm.

F: ... ceea ce nu-i bine (*râde puțin*)...

Č: De ce?

F: ... adică ar trebui să m-mai învăț gramatică, trebuie să știu mai multă gramatică...

Č: Aha, să fie mai... structurat.

F: M-hm.

Č: Da. Deci ai învățat-o într-un context informal, deci doar cu oamenii care te conj-... înconjurau.

F: Ăăă nu, am fost ăăă am fost... și asta, acasă... dar am fost ăă la – trei, cred că trei semestre ăă... Croaticum, la Croaticum...

Č: A da, în Croaticum...

F: M-hm.

Č: OK... ăă și ce... părere ai de limba croată, este asemănătoare cu limba română și în ce domenii, dacă este?

F: (*scurtă pauză*) Ha... ăăăm... este.

Č: Da?

F: Este, pentru mine, ăă... Bun, ambele limbi folosesc cazuri, chiar dacă croată are probabil un caz mai mult, de cât..

Č: Mmm șapte.

F: (*scurtă pauză*) Și româna are cinci.

Č: Mm nu chiar. Are doar două forme, dar să spunem patru, da, da...

F: Patru, da. Ăăăm (*scurtă pauză*) Oricum, deci, pot să... față de cei, de exemplu, când am fost la... la curs la Croaticum, erau – nu știu, alți străini ăă ale căror limbi n-aveau cazuri...

Č: Da.

F: ...lor li se părea *total* ciudat, și total, foarte greu a fost pentru ei. Pentru mine a fost mai ușor, înțelegeam conceptul de cazuri...

Č: Da, și aveai deci conșeptul.

F: Da. Ăăă OK, din punctul ăsta de vedere – asemănătoare, apoi... ăăăm (*scurtă pauză*) apoi ăă lexic.

Č: M-hm.

F: Sunt multe cuvinte care acum îmi dau seama că au rădăcine comune... ăăă... înainte...

Č: Mai ales slave, da?

F: Da, da. Cele slave – și sunt multe, adică... nu știu exact cât e... cât ăă... se spune oficial în ăă gramatica limbii române că este procentajul... cuvintelor slave în limba română...

Č: Pe la douăzeci la sută, mi se pare.

F: La douăzeci la sută... dar citind așa, găsești multe – bun[ă], probabil că unele sunt chiar din latină care sînt în croată...

Č: Da.

F: (*râde puțin*) ...deci nu știu exact la fiecare...

Č: Nu multe, dar unele da.

F: M-hm.

Č: Deci, acum ăă, ce crezi cu... ce, deci, structuri în limba croată mai ai probleme, vorbind limba croată?

F: Ăă...

Č: ...cele mai multe probleme.

(*Se aude cineva strigând pe scara blocului; dat fiind că se aude destul de tare, ni se pare că ușa de la apartament este deschisă: mă ridic și mă duc să verific. Mă întorc puțin după.*)

Č: Mi s-a părut că e deschisă ușa.

F: Și mie la fel, s-a auzit foarte tare.

Č: OK, deci...

F: Da... cu ce structuri... (*pauză*)... pe mine,...

Č: Dacă sunt lucruri care...

F: Ăăăm... mi-e greu cumva să spun pentru că nu am, cum să zic, nu am activ în minte ăăm ăăă... limba croată ca și legi și...

Č: M-hm.

F: ...și, deci, ăă... sînt ăă... uneori nu fac diferența între cazuri...

Č: M-hm.

F: Deci nu-mi dau seama dacă-i cazu' ăsta sau cazu' ăsta... Poate din context, dar nu în...

Č: Aha, deci când citești...

F: Da, când citesc.

Č: ...da' când vorbești?

F: Ăăă... când vorbesc, iarăși, cazurile le-am învățat, dar acuma... sigur că fac și greșeli... și uneori vin ăăă mai mult după, cum să zic, natural să zic, după sunet, nu știu... (*râde puțin*)

Č: M-hm. (*râde puțin*)

F: Dar deci nu sunt conștient când vorbesc... în croată, nu sunt conștient ce caz folosesc. Nu-i automat în mintea mea, aha – urmează cazul ' cutare, sau...

Č: Știu, da. OK. Și ce părere ai de limba croată, oo... îți place s-o vorbești?

F: Hh, da! La început mi s-a părut dific... dificil...

Č: M-hm.

F: ...sau, datorită sunetului în principal și consoanelor.

Č: M-hm.

F: Cuvintele... nu știu, patru... patru consoane într-un cuvânt sau chiar cinci, există cinci?

Č: Da, mi se pare că da.

F: Da, mi se pare că există...

Č: Poate cu r-ul silabic, care de fapt este o vocală, să zicem...

F: Da, bine, că de fapt când ai și – chiar și patru consoane, noi avem acea semivocală care...

Č: Da.

F: ...noi o scriem și se aude, nu știu... kârh-ko, krhko...

Č: M-hm.

F: ...și apoi e k-î, nu? Î, care e semivocala în limba română, deci, practic ai trei consoane, plus o... semivocală...

Č: M-hm.

F: Dar... cinci sau așa – sunt unele cuvinte foarte dificile care au multe consoane, mai departe... sau au fost, cel puțin la început.

Č: Deci asta e la nivelul fonologiei, da?

F: Da. Pentru că și încercam să le pronunț ca și consoane... total, adică nu mi-am dat seama că de fapt undeva... există... există o semivocală, știi...? (*râde puțin*) Și așa fi zis „krko“, kk... Da? Ai înțeles... nu puteam. (*râdem puțin*)

Č: Pentru că nu... nu scrie, da?, arată ca o consoană...

F: Da, da... Deci asta, asta... nici nu mai știu care a fost întrebarea, dar, mă rog, cred că asta... (*râde puțin*)

Č: Ăă dacă-ți place să... vorbești limba croată.

F: Aha, aha... da, acuma da, din ce în ce mai mult îmi place să vorbesc și... își, cuuu... cum să zic, vorbesc cu mine însumi în croată – ceea ce e destul de ciudat, da?

Č: Da. (*râdem puțin*)

F: ... ăă vorbesc cu mo-motanul (*râdem*) în croată... ăă dar faptul că glasul interior uneori este în croată eee... chiar surprinzător pentru mine, că mă așteptam să păstrez foarte clară diferențaaa... ă glasul interior în română și glasul exterior în croată. Dar nu înseamnă asta, că... bineînțeles, gândesc și în română.

Č: Este un semn al... cum să spun, al unui nivel destul de avansat de învățare... a unei limbi.

F: Cred că da, sau... pur și simplu... faptu' că nu mai e o piedică [*neclar*]...

Č: Da.

F: Da...

Č: Ești înconjurat de limba croată acum, în fiecare zi... Șiii... cum este cu româna... deci ă, când o vorbești și... cu cine?

F: Aha, ăă...

Č: La serviciu, da?

F: Bun, la serviciu, în primu rând ăăă... dar la serviciu doar când am legătură cuu... partea română, deci în interior... se vorbește croată. La serviciu se mai vorbește engleză, depinde cu cine, așa... Și română da, cu clienții sau cu, mă rog, partea tehnică din România... ăăăm... Nu pot să spun că e... cum să zic... ține activ limba română chestia asta... asta se întâmplă de vorbești cu românii... hai să zic, într-o noapte poate vorbești o dată, sau... (*râde puțin*)

Č: Da.

F: Ăăă... scrii uneori niște mail-uri... ăăăn... vorbesc în casă, dar rar, da?... Nu știu, după ce lege sau când schimb și de ce schimb... ăăăm, bun, și acuma mai sunt câteva evenimente rare, mai mergi pe la ambasadă o dată, nu știu când...

Č: Da.

F: ... bun, eram când am fost la facultate...

Č: Cu studenți...

F: ... cu studenții... ăăăm, șiii... ce mai e... aham, cu Luca [*neclar*], mă întâlnesc cu Luca (*râde puțin*)...

Č: Aha.

F: ... la o cafea, deci foarte –... să zicem, cuu... ăăm, cum se numește? Mă rog, diaspora, sau...

Č: Da da da da, ceilalți români din Zagreb...

F: Ceilalți români din Zagreb, da, rar, atât de rar mă întâlnesc cu ei.

Č: Deci rar, da?

F: M-hm.

Č: Deci ai mai mulți prieteni croați chiar, acum?

F: (*scurtă pauză*) Păi cam toți, exc – exceptând unul, să zic... (*râde puțin*)

Č: M-hm. Și cum este cu familia, ei sînt în România, da?

F: Ăăm da, da, toată familia e în România... toată – mama, că tata nu mai e, ăăă... și fratele.

Č: Și te auzi des cu ei, sau?

F: Da, da, destul de des pee... Skype, pe telefon, chiar pe fix... cu maica mea, cred că vorbesc constant cu ea. (*râde puțin*)

Č: Și când... cât de frecvent te - te întorci în România?

F: (*scurtă pauză*) Cred că o dată la an, o dată pe an, da... Aș vrea mai mult, dar nu se poate mai mult – nu, poate uneori chiar mai puțin...

Č: M-hm.

F: ... dacă sînt... alte lucruri, să zic, trebuie să plec în altă parte, mă trimit afara... Croației, atunci să (*tușește*) să merg în două... ăăă, nu știu... țări, e deja dificil, pe un an.

Č: M-hm. Și mai mult în timpu' verii, da?

F: Nu, în România n-am o... oo regulă că mă duc vară sau nu... ăăm, am o regulă... mai largă, în sensul sărbători...

Č: Da.

F: ...Paște, sau Crăciun, sau Anul Nou... sau vara... da. Încerc să le combin, uneori să merg de Paște, alteori să merg de Crăciun... alteori vară...

Č: OK. Și... cum te simți, te poți exprima în limba croată pe deplin... sau uneori îți lipse – îți lipsește ceva?

F: Mai lipsesc...

Č: M-hm.

F: ... mai lipsesc, deși mă – aș putea să, să nu fac apel la altă limbă, dar trebuie să fac ocoluri foar-... mari, da?, când îmi lipsește ceva... să încerc să-i explic, un cuvânt, cum ar veni, să găsesc sau... ăă frază... mai sînt, sînt... Sunt lucruri caree... nu sunt ușor de transpus...

Č: M-hm.

F: ... și automat îți vin alte soluții, îți vin în engleză, sau în română, sau... depinde.

Č: Bun, șiii... fiindcă lucrezi la traduceri, da?, tot timpul'...

F: Da.

Č: ... ăă în general tot timpul', ă... cum ți se pare, ăăă... deci, dacă înveți prin traduceri alea limba croată, șiii... cât de activ o folosești pe limba română, care este limba ta maternă, da?

F: M-hm, m-hm.

Č: Deci, ăă cât de mult crezi că ești în contact cu, cuu... limba română prin traduceri alea?

F: Ăăă, OK, ăă... În primul rând ăă... sunt în contact cu limba română când traduc din română...

Č: Da.

F: ...așa, și până să traduc, citesc foarte mult ca să aleg, deci în contact cu limba română sunt cel mai mult prin lectură...

Č: M-hm.

F: Ăăm... prin traducere înveți nu numai limba... croată... înveți, oarecum – e, totuși activ, adică înveți activ dar fără... ți-am zis, fără... ăăm gramatică, cât – gramatica cumva implicit o înveți – cât înveți – dar înveți și limba română. Înveți și limba română, mai ales când traduci din ăăă din croată în română...

Č: M-hm.

F: Dar și invers pentru că ai un text, iar tu când citești un text literar, de multe ori, să zic, nu știu, îl citești pur și simplu, nu întotdeauna te ridici să cauți un cuvânt pe care nu-l știi... Când traduci, n-ai opțiune (*râde pușin*) – deci trebuie să...

Č: Trebuie să cauți fiecare cuvânt, da.

F: Da, fiecare cuvânt, și atunci înveți și limba română

Č: Da...

F: Da.

Č: Bun. Asta-i mai tot, de fapt... așa că îți mulțumesc frumos pentru interviu.

F: Și eu îți mulțumesc. (*râde pușin*)

Repovestirea filmului 1

F: Începem, da? OK, deci un, un tip merge prin parcare, ăă probabil iese dintr-un supermarket sau ceva de genu' ăsta e o zi așa – cețoasă, ... ăăă... șiiiă găsește mașina și în mașina de, de vizaviii e un câine, care... câinele latră și îl sperie probabil inițial – sperie pe tipul respectiv... ăăă ăăm... după care începee ăă... un joc foarte haios în sensul căăă... tipu' ăsta încearcă el să-l sperie pee, pe câine... ăă și reușește de multe ori, prin mai multe... strategii (*râde*)... ăăă ăămmm nu știu dacă are sens să le număr, apoi nici nu le mai țin minte ceee, ce exact face...? poate se... pune sub portiera mașinii... și așa – oricum, deci, câinele se sperie de câteva ori... ăăăă într-un final eeee, într-un final, câinele, ăă... nu știu cum – nu știu cum [*neclar*] se ajunge la chestia asta, cât câinele apasă un buton de laa... de la mașină și se lasă geamu', momentul în care tipu' ăsta se panichează complet... și nici nu știu dacă intră în(t) mașina lui sau în altă mașină, cred că-n mașina lui intră spărgând geamurile (*râde*)... când nu mai

găsește... probabil de frică nu mai... nu se mai controlează, (s)nu mai găsește cheile... ăă și fuge cu mașinaaa, nu înainte de a mai scoate limba o dată la câine, că la păcălit, deci scoru' ar fi, cum ar veni... în favoarea, în favoarea tipului... (*scurtă pauză*) aparent, pentru că în mașina lui există o fiară.

Č: OK, mersi.

Repovestirea filmului 2

F: OK. (*o pauză*) Bun, ăă... o eroină, heroina principală, să zicem, un fel de Penelopa, așa? P-ăăă... soțul ei, sau iubitul ei este probabil plecat la război, dacă am văzut bine în poză, este poza unui militar... pe care îl așteaptă deci foarte multă vremee... ăăă... La un moment dat vine cineva – nu mi-am dat seama dacă este chiar el... ăăă mm... dar – ăm modul cum intră în casă și așa, se pare că vine, într-adevăr de undeva... din război sau din ceva deci e... eeee... la capătul puterilor... ăăă... șii atunci ea, pentru a-l ăă face bine... ăă... îl coase... ăăăm (*râde puțin*) (*scurtă pauză*) Bun, asta mă, mă duce cu gând un pic la Frankenstein toată povestea asta... ăăăm bun ăă... îl coase, dar se pare căăă... omu' respectiv de unde a venit, s-aaaa, s-a întors cu foarte multeeee... altfel, s-a întors schimbat, de fapt. Și, iubirea ei, ăă sau, grija față, față de el ăă... nu o să-l, nu o să-l, izbăvească... într-un final, dar ea se bucură, de această întoarcere foarte mult șiiii lumea ei... până ca el să vină/e este o lume – fragmentată... ămm... (*scurtă pauză*) și din ăă... ăăă... cum să zic... ăă fericirea ei ăă... începe să –refacă cumva lumea, să o – s-o așeze ?în loc, s-o întoarcă în temei ei normal... numai că, încetu' cu încetu' din el... ăăă, să zic ăăă din el ăăă... ăă răsar vechile răni sau, ce știu, traumele, probabil, trăite care au forma de, de pasăre neagră, nu?, ă de corb sau așa... și în timp ce ea trece ă de exemplu face un pod ăă... de ăță, nu?... oamenii trec, veselie mare, pare cam orbită de toată chestia asta – de propria bucurie și nu-și dă seama că în spatele ei de fapt el ăăă traumele lui eccetera ies din ce în ce mai mult la iveală sau... demonul lui – până la urmă ăăă șiiii... ea mai ajunge – coase... coase asta... continentele și așa mai departe, deci reface toată lumea, așa, ca și cum ar fi dinn... ar crea-o din nou, numai că, el transformându-se complet, devine o – la urmă – capul lui, deci... cum să zic, vî- ăăă... (*scurtă pauză*) punctul culminant al transformării este – capul lui se transformă într-o foarfecă care va tăia to-t... și va înghiți lumea și pe ea, și așa mai departe.

Repovestirea filmului 3

F: OK... Bun, deci trei pui de pasăre într-un, într-un cuib pe.. care se află pe o clădire, nu știu, pe nișă, pe horn, nu e nici horn, nu e, nu știu cum se numește chestia aia... năăă... (*o pauză*) singuri, deci mama lor eee, e plecată... încearcă să se anime, știi?, să... (să) se anime, da, și [*neclar*]tează-i ceva pe acolo, nu știu ce, săă – se bucură foarte tare, dar scurt... ăăă, deci... bucuria lor se epuizează repede și caută ămm încep să cautee, apoi devin foarte apatici... încep să cautee un... motiv să devină mai curioși, unul dintre ei devine, devine curios să exploreze ș' lumea dinafară cuibului... ăăă șiiii... ies, pleacă din cuib, iese din cuib și ăăă și acolo, pe unde merge, pe bucata aia de, de la clădire... ăăă este... nu știu, o hârtie ă o cutie de Coca-Cola și asa mai departe deci vede... vedee... ăă pe veranda, veranda unui geam ăăă o tartă. Cred că e tarta, prăjitură – tartă. Șii bun, vin și ceilalți, șii, acum încearcă să ajungă, s-o, s-o ia [*neclar*], să ia tarta respectivă – încearcă... încearcă de două ori, de fapt, cred... încearcă de două ori, o dată se suie unul, unui deasupra altora... ăă dar nu ajunge, deci cel din vârf nu

ajunge la tartă... ăă apoi ăă, folosesc – nu știu cum se numește dumnezeul ăla... ă un sistem de catapultă, nu știu (*râdem*) un fel de catapultă ăăm... aa... făcută din – nu știu, ceva rotund, deci, pe care se punee o blană, dar blana respectivă cred că era unul din ăsteaaa... (*plescăie din limbă și arată spre un tocător din bucătărie, apoi râde un pic*) unul din ăstea. Ămm...

Č: A, deci, în bucătărie...

F: Da, tocăto- tocător cred că se...

Č: M-hm.

F: ...da, era un tocător... Ăă bun, s- sar doi într-o parte, celălalt al treilea, în cealaltă parte când sar cei doi, celălalt se... mă rog (*râde puțin*)... se proiectează... da' nu reușește s-o prindă, da, să ajungă sau s-o prindă... iaaa... și apoi see.. vor nevoie să se întoarcă înn – cuib... și iarăși plictisiți, căă nu au ce face, laaa un moment dat văd... ăăă, o văd pee mama lor că.. cum... zboară deasupra cuibului și așa, se bucură foarte tare, ies din nou din apatie și din plictiseală, dar pentru scurt timp pentru că le aruncă – ăă mama le aruncă un vierme și ei sînt nemulțumiți de chestia asta.

Č: OK, mulțumesc.

SESIUNEA 2

Interviul 2

Interviul a fost executat în data de 24 februarie 2015, acasă la participant, între orele 13:00 și 14:00. Atmosfera relativ relaxată, ca și pe durata primului interviu cu același participant.

F: Samo da.. [*neclar*] ovoga.

Č: M-hm.

[*pauză 40 de secunde*]

F: Aha, și cum se numesc ăstea íglu sau... nu e íglu

Č: Iglú, da.

F: Iglú, da? [*neclar*] și în croată tot la fel.

Č: M-m.

[*pauză 14 secunde*]

F: OK...

Č: Možemo počet?

F: Može.

Č: Prvo sam te htio pitat, s obzirom da znam da koristiš više jezika.. i znaš više jezika.. osim rumunjskog, naravno... smatraš li sebe višejezičnom, dvojezičnom ili jednojezičnom osobom?

F: Ff... to je teško pitanje zapravo. Jer, jer jer.. koristim, daklee.. osim materinski jezik koristim dva jez[i]ka...

Č: M-hm.

F: Bi mogao razumjeti prilično dobro ovoga.. mm razumio, razumijem *malo* čak i francuski, ali ne koristim... ali ne smatram se ovogaaa.. višejezično

Č: M-hm.

F: moždaa... ovoga dvojezično, možda, ali.. čak.. ne. Jerr.. sjetim daa.. što se tiče hrvatski jezik.. zapravoo, njega koristim.. i učio sam.. nekog vremena aktivno, a onda je slijedio neki pasivni.. u-učenje i ne, ne-nemam osjećaj da.. zvladam to jezik.

Č: M-hm.

F: ... tako dda, još ne.. bih htio.

Č: Znači nisi zapravo dovoljno zadovoljan sa svojim znanjem hrvatskog da bi se smatrao dvojezičnim, je l'?

F: Da, i i.. zapravo je istā priča i sa engleskom,

Č: M-hm.

F: koji učio sam aktivno u nekom dobu, pa ondaa [?na šta] učenjee je.. je bila pasivna, kroz čitanje možda u fakultetuu.. Recimo pasivno u smislu da nisam učio te pravile, gramatiku i to...

Č: M-hm, da.

F: Ii, naravno, puno učiš k- naa engleskom kroz glazbu, sve te komunikacije koji su na engleskom... Na hrvatskom... ovak, govoreći, jednostavnoo prijateljima i – dobro, kroz-oz, kroz prevođenje, ali to još je pasivni.. bar po meni

Č: M-hm.

F: Još je to pasivni.. učenje jezika.

Č: Dobro... Hrvatski je.. za tebe.. po tvom mišljenju strani jezik ili drugi jezik? (*o pauzā scurtā*) Ako možeš.. naslutiti koja bi bila razlika.

F: Aha. Znam.. znam koja je razlika... Ali zapravo tu, nekako.. smo čak i odgovorili

Č: Da. Da.

F: na prvom pitanju, dakle... nekako još mi je dru- ... ..strani jezik

Č: M-hm.

F: nego drugi jezik... ..Ali dobro, tu ima, ima ovoga nuanse i subtilitetno, mm... kako, kako da kažem... u stvarnosti, u realnosti to mi jé drugi jezik.

Č: M-hm.

F: Jer ga koristim više, zapravo, nego rumunjski.

Č: M-hm.

F: ... I živim u Hrvatskoj, dakle, to mi je.. drugi jezik, ali nije miii... ..još nije, nije mi ovoga... hm, neka, nekakva apstraktna [?reč] – nije dio moji tijelo

Č: OK.

F: ... da

Č: Shvaćam.

F: Još to nije. Da.

Č: Znači sad si reko da zapravo koristiš više hrvatski nego rumunjski...

F: Pa zapravo da.

Č: Koliko ih znači otprilike, ono, u zadnjih par mjeseci, recimo, godina, zadnje vrijeme.. koristiš rumunjski a koliko hrvatski? U nekom omjeru.

F: [*neclar*] izdvojiti n-nešto?

Č: Da.

F: Koliko ko- koristim u govoru

Č: Aha!

F: jer tu je, tu je riječ.

Č: Da.

F: U govoru koristim... rumunjski... dvadeset posto.

Č: M-hm.

F: Vjeroja[t]no, ii hrvatski osamdeset recimo, da? ... Negdje tu ima engleski koji se malo može jušulja- ušuljati ovdje, ali to je malo, ne? Jer too.. kad sam došao tu, bilo je više engleski, paa onda jus-.. i bilo je neka.. pola-pola engleski-hîrvatski, pa malo rumunjski, a sada je više hîrvatski... ii engleski i rumunjski jako malo...

Č: M-hm.

F: u govoru. Aaa... što se tiče čitanju, je nasuprot. Dakle, osamdeset posto čitam na rumunjskom

Č: Na rumunjskom, da.

F: M-hm. I dvadeset posto na hrvatskom.

Č: Da? Dobro. A kad govoriš.. hrvatski, primjećuješ li ikad da se u taj hrvatski... uvlače elementi rumunjskog, znači da u tom hrvatskom koji govoriš.. ima nekih konstrukcija, bilo čega

F: Da, da,

Č: iz rumunjskog?

F: to stalno se događa, a a nekako nažalost ne mogu ovogaa... zapamtiti zve te pri-.. primjerke o ovo, ali smo imali sada jednu koji koji zapravo se često događa kad sam rekao *haljine*,

Č: M-hm.

F: ne?, jer ni – *haine* na rumunskom to je.. generalno, generalni ter-, a na hrvatskom je (*surâde*)

Č: Nešto drugo...

F: [*neclar*] suknja (*râde pușin*)

Č: Da znači slične su riječi koje znače različite stvari.

F: Da. Ali i kroz neke.. kaoo nek-neke stvari koji dolazi iz... neke ekspresije oh jo[j], ne mogu se sjetiti (*râde pușin*), da-da bi znao bi-bi se zve napisao

Č: Mhm.

F: ... neke ekspresije koje hoću ih.. pre-prevagnuti na drugom jeziku, ali koji ne (*râde*) ne rade, i ja kažem to prirodno, pa recimo [*soșia*] mi kaže „Pa što je, što ti znači to?”

Č: M-hm.

F: Recimoo.. čekaj... nee, što je to.. ah, sori, ne mogu se sjetit...

Č: Sve OK.

F: M-hm.

Č: A događa ti li se ikad suprotno, znači da kad govoriš rumunjski.. da primijetiš u tom rumunjskom nešto iz hrvatskog? Neki utjecaj iz hrvatskog.

F: To je teško reći više.

Č: M-hm.

F: Jer, rumunjski nékoristim toliko puno

Č: Da.

F: ovdje, dakle.. nije mi, nije mi lako to primijetiti...

Č: Da. Nemaš prilike, zapravo.

F: ...da. ... (*o pauză*) Ali možda nešto drugo se događa tu, u smislu daaa.. otkrivam, o rumunjskoj ovogaaa.. vokabular

Č: M-hm.

F: riječ koji prije nisam imao pojma da dolazi iz nekih slavenskih [*neclar*]

Č: Aha.

F: I sada su mi jasnijee.. te asocijacije, ne? Ii pãã... puno riječi nekako – na rumunjskom – imam neku drugu, kako-.. gledam ih u drugom zvjetlu, ne?

Č: M-hm.

F: Zbog toga da.. više znam što znači zapravo, ne? Jer, jer mogu znači od kuda, ne?, dolazi... Čak ako u-.. nije uvijek iste, značenje. Iii sve više ot-.. otkrivam tak-takve riječi, na rumunjskom. (*o pauzã scurtã*) A koje je bilo pitanje? (*rãde puřin*)

Č: Uglavnom to.

F: OK.

Č: ... Jesu li ti ikad rekli.. tvoji doma, znači obitelj, prijatelji iz Rumunjske, da govoriš rumunjski drugačije nego prije nego što si došao u Hrvatsku? Da se nešto promijenilo.

F: Ne, oni nisu mi rekli, ali.. ja uistinu... by the way

Č: M-hm.

F: ... blokirao sam se ponekad. I dolazi me.. riječ na hrvatskom

Č: M-hm.

F: a ne mogu se sjetit na rumunjskom – daklee, [?prije no ta-..] ta mi se često događa. Iii sad mi s-.. sebi se-see, malo ovogaa... iznenadim (*surãde*)

Č: M-m.

F: u tom slučaju.

[*o pauzã scurtã*]

Č: Je l' se bojiš onda možda daa ćeš, zato što živiš u Hrvatskoj i govoriš hrvatski toliko puno, da ćeš možda zaboraviti.. rumunjski, barem dijelom?

F: ... (*o pauzã scurtã*) Da i ne...

Č: M-hm.

F: ... Važni je stvar da ja čitam na rumunjskom.

Č: M-hm.

F: Dosta.

Č: Da.

F: Iii s time imam, imam... ..nisam se raz-.. razdvajao? (*ofteazã*) razdvajao, despãrți...

Č: Da.

F: ...nisam se razdvajao toliko puno.. od rumunjski jezik.

Č: M-hm.

F: Plus da, da ovoga prevodim, ne?

Č: Tak da zapravo održavaš onda to znanje.

F: Dakle održavam to, to znanje...

Č: M-hm.

F: Ali istina je da, da, daa mogu se.. izbrišu se nekoliko stvari

Č: M-hm.

F: Neka znanja iz jezika za koji – naravno, da bi bio u Rumunjskoj, zve to bi bilo automatsko, sada ponekad trebam razmišljati.

Č: Da.

F: To je dosta čudno. ...Trebaš nekako gledati odozgora svoj materinski jezik... kao da je.. nešto drugo...

Č: Da. Razumijem.

F: Tu i tamo, tu i tamo. ...Hm... mislim da bi, bi dosta zvari [*neclar*] mogli ovdje... dodati?

Č: M-hm.

F: ... Pardon, hajde reci onda sljedeće...

Č: U biti imam još samo jedno pitanje, a to je što se tiče.. miješanja jezika, odnosno korištenje.. više jezika, dva jezika naprimjer, u istom razgovoru. ... Događa li ti se ti.. to, da prebacuješ jezike, i što misliš o tome, je li to dobro ili nije?

[o pauzã scurtã]

F: [?To je izãm dobro i za] (*rãde*)... Zapravoo... Dakle, kad sam došao tu,

Č: M-hm.

F: najvažniji cilj je da s- mogu komunicirati, na bilo koji način...

Č: Da.

F: I u kući, i izvan kuće. Ta-ko daa... bilo što je mogao pomoći- po-pomagati tu, je bilo OK.

Č: M-hm.

F: ... Kad sam... puno sam menjao hrvatski i engleski, ne hrvatski i rumunjski.

Č: Da.

F: ... Ponekad, možda, rj- rijetko zve (*rãde*) zve troje jezike... ali... htio sam reći nešto tu... (o pauzã scurtã)... hm, hm, čekaj da se sjetim, imao sam nešto na glavi...

Č: Mhm.

F: Da, htio sam ti reći da.. zapravo.. to je jedan razlog zbog koje ne govorim puno rumunjski, u kući, dakle, kad bi bilo moguće, zapravo, jer [sořia] razumije, to ne, sasvim, to [*neclar*] razumije –

Č: M-hm.

F: ali zbog toga da smo krenuli sa engleskim, pa onda je došao hrvatski...

Č: M-hm.

F: pa onda ako bi bacio još.. jednu

Č: Još jedan jezik, da.

F: jezik u kući.. ... onda bi bilo možda.. malo too much.

Č: M-hm.

F: Iii.. zbog toga nekako čak sam malo odustao, što – ne znam ako je dobro (*rãde puřin*), ali, to je činjenica – malo sam odustao od govorenje rumunjski jezik, samo ponekad kad [sořia] ono, ima tu potrebu,

Č: M-hm.

F: kao, i hoće.. govoriti na rumunjskom... I čak sam si zadavao da govorim na rumunjskom,

Č: M-hm.

F: s njom, alii... vidio sam da, da bîrzo trebam se prebaciti ili na hrvatskom ili na engleskom. Jer.. oboje ne znamo tako dobro, toliko dobro drugi-... drugi jezik pa treba-.. trebamo se nam... ovoga, treba da se pomazemo sa...

Č: Neka sredina da se

F: Da.

Č: nađe.

F: I onda malo sam.. odustao, jer mi je bilo čudno – mislim da sam ti rekao već prije u tom prvom intervjuu, ne znam [?dacã] sam ti rekao – ponekad, kad négovoriš puno.. kad govoriš... vlastiti jezik – to je zanimljivo, zapravo – sa netkom koji znaš da ne razumije.. potpuno dobro taj jezik, ti paziš

Č: Da.

F: pre puno na riječ koji će- koristiš i nećeš koristiti prirodno,

Č: Mhm.

F: kužiš? Jer hoćeš izabrati te riječi

Č: [*neclar*] jednostavnije

F: da, malo pojednostaviti, i onda.. možeš se čak blokirati,

Č: M-hm.

F: znaš? Recimo, kad govorim s tobom, jer ti si dobra, ti me tuu ovogaaa.. priču, jer ti imaš.. već puno bolje razumiješ nego [*soția*], ne?, rumunjski jezik, [*on*]da ne pazim tolko naa, dakle, recimo s tobom.. više prirodno govorim nego s [*soția*], i to je čud-.. što sam još htio dodat tu, jer kad paziš tolko na zvoj jezik

Č: M-hm.

F: i ono što kaziš, nekako glas, tvoj glas koji ti je u materinski jezik čini se malo.. stranac, kao i glas neki, neki.. stranac

Č: M-m.

F: Što je bizarno.

Č: Da.

F: Jer zapravo nekako sam see.. naviknuo sa moj glas na hrvatskom, ali može se mi se činiti čudno moj glas na rumunskom, u nekim situacijama.

Č: To misliš na unutarnji glas.

F: Unutarnji, glas, da.

Č: M-hm.

F: Da.

Č: OK. Hvala ti lijepo.. na razgovoru.

F: Ništa, hvala i tebi.

Repovestirea filmului 4

F: M-hm.

Č: Engleski.

F: Engleski.

Č: Da, izvoli.

F: OK... [*neclar*], na početku... žena... koji vjerojatno – ne vjerojatno, sigurno pripadna.. kao bogate klas, bogatih ljudi.. ...šeta se ovoga sa kolicom sa bebom... ii... sus- sus-re-će se sa.. s... ovoga.. jedna pros-, prosin-, prosincia-, prosinjak- (*râdem*) dobro.. ova kao... ova š- hoće novac, aa žena kojoj, kojoj šeta sa bebom... čvîrsto ju odbija, malo č-čak i grubo ii hoda dalje paa dok se nee vidi sa nekim čovjekom... koji je u vojski, mislim, ovoga

Č: M-hm.

F: ... (pauza) u vojski [*neclar*] je, ovoga, haljine – ne, haljine je r- (*râde*) haljina koja se generalno ovoga na rumunjskom (*râde*)

Č: Odjeća.

F: to, to je smiješno ovoga (*râdem*) u nekoj haljini.

Č: Da...

F: Dobro... obuća, i ovoga, on- oni su se kaoo ovogaa (*pauza*) ma šta ja znam.. čini se da su sretni, da su see našli, ne znamo jer je to... njezin muž ili ne, vjerojatno nije... neki drugo. Ii, budući da oni ovogaaa.. ona izgubi pažnju nad djecu

Č: M-hm.

F: Onda, ondaa ova žena... dolazi i ukrade... bebu. OK, oni neprimećuju i idu dalje, da? Onda, sljedeća scena je u kući ta žena.. kad ona i svati.. i svatila je prije da.. nema beba

Č: M-hm.

F: i ondaa.. tatii ovoga.. plaća ii skoro da padne u nevjest, iii.. tamo ima nekii ovoga... vjerojatno neka sluga, jer su oni bogati, i još jedan pas

Č: M-hm.

F: ne?, u tom sceni.. a onda vidimo taj pas kako izađe iz, iz kuće ii šeta po ulicama i ovogaa, dakle, šeta po ulicama, onda vidimo njega kako prolazii [veget-] ovoga kroz... neki potok, možda je i rijeka, možda je i mali jezero.. i.. ono, ovo pli- pliva. Vidimo još jed-jedna drvena lađa, i ovag- on, on ide dalje, pa dok neki siromašnii.. četvrt, vjerojano, dje, dje ljudi, gdje živi ljudi ovog klasu, kao,

Č: M-hm.

F: siromašni klasu. I tamoo.. ovogaa.. ulazi na zva vrata koji može, iii na kraju, ova, na zadnji vratu... tamoo... ..tamo vidimo – zapravo, vidimo prije da on ulazi u zadnju vratu, mislim da vidim ova prosin- prosinka, ah, ne znam, nema veze sada... kako ovogaaa.. obuče djecu, ii priprema djecu za spavanje, pa malo pijee (*râde*) ...ovoga, idu zajedno.. i spavaju... Dobro, onda pas ulazi u tom zadnju vratu, pa nađi djecu, ii vrati se ovoga istim putom, dakle ovogaa prema istim ulice, ista voda i tako dalje... ii stigne kući, ne? Kući.. je.. ovaj ss- – vjerojano bi trebao biti muž/š, muž, muž žene koja je izgubila deca iii pas pokušava dati njega znak daa daa da p- da ga prati... Dobro, ta- taj.. čovjek, muškarac, ovaaj, na kraju se odluči da prati pas.. daaa.. naravno, isti put... premaa siromašni četvrt... Pass.. jako ovoga pametan, i pokaže njega da ima leđa – lađa (*râde puțin*), da ima lađa... i dobro, stignu do too, do taj, do taj mjesto... zajedno, paa.. ovogaa.. čovjek vidi djeca, pa uzima djeca, pa i ovogaa.. uzme, uzme... Sad razmišljam: mislio sam da što će on napraviti kad-kad vidi ovogaa

Č: M-hm.

F: ...čini se da ništa, samo (*râde*) samoo.. uzme djecu. Ovogaa, žena koja jee djeca krala – koja je krala djecu... (*o pauză scurtă*) ovogaa (*surâde*) vidi da više nema djeca pa opet pije. ... I to, onda se vrati.. čovjek i pas i djeca, zvi se vrata kući ii, ovoga, tamo žena još čeka i plakala, i plače i.. ovoga... tako. Pa, naravno, zadnja slika je.. sretna obiteljska (*surâdem*) gdje pas ima o-.. već – najveći ulog (*râde puțin*)... I tako, ne znam da bi imao još nešto dodati –

Č: Dobro. Hvala.

Repovestirea filmului 5

F: Riječ je o, ovoga...

G: Aha.

F: Riječ je o obitel... ne znam sad kako se kaže, pingwina (*râdem puțin*) Riječ je o obitel pingwina... Oni, dakle, muž/š, i supruga i dva djeca... iii.. ovoga, oni su tamo u kući, u kući uu.. u kući od s/znijega (*surâde*) koji ima neki ime

G: M-hm.

F: kao žive ovi eskimoši... Dobro, dakle, tamo živi paa zvoni telefon... prije vidimo da ovaj mali, najmanji pe- pingwin igra see... ..igra se saa... ovoga neki medvjedić, mali medvjedić, dakle on se pravi da je liječnik iii.. onda zove taj telefon ovogaa... na zidu.. i tamoo.. na

drugu stranu, dakle, žica.. jee.. vjerojatno.. deda – njihova deda, koji.. tijekom nekom radu u kući se ozlijedio ovoga

G: M-hm.

F: šapu, se ozlijedio šapu, pa treba pomoć... Ondaaa.. dakle drugi sin.. najveći, objazni obitel, zvoju obitel o čemu je priča iii... hoće trčiti daa, ovoga, pomaže deda, ne? Iiii... prije hoće on sam krenuti na snoumobil (*surâde*)... a ne-ne zna zašto zapravo nee.. oni ne slijedi.. roditelj njega ne slijedi odmah

G: M-hm.

F: ...i on odluči da idee (*oftează*) pješice...

G: Da.

F: da ide pješice. Me-međuvremenu ovoga obitel se odluči da idu i oni sa.. snoumobil, sa snoumobilom... pripremaju se ovoga žena si stavi šeširić, za putovanje to je smiješan šeširić [*neclar*] sviđa, ovako mis.. ispletene ne znam ovoga (*G rade puțin*) ispletene neke... iii.. ii dobro, oni se pripremaju, onda dolazi ovaj mali... zapravo, mali je zaboravio zvoje, zvoj.. hm, kit za prvi pomoć... pa se vrati po kit za prvi pomoć, i onda hoću ići.. znoumobil ne krene... Onda otac skuži da zapravo je zaboravio ključ, ključ.. pa see vrati po ključ... Onda krenu... ii stignu, stignuu ovoga.. već i djeca... kojii hoda prema, prema tom kući i kući deda, ii.. – al sam sad zaboravio njega uzmu na s/znoumobil, vjerojatno da – i stignu, zapravo – nema veze – stignu doo, do kuće deda ii tamo njega.. nađi, nađi ga, on leži na podu, pa on pokaže daa ovoga si jee ozlijedio šapu... zapravo je radio nešto sa, sa đîrvom, neki police, tko zna što je to

G: M-hm.

F: on htio raditi... Ii.. uzmu ga, ii.. ..vodi u bolnici. U bolnicii.. ga čekajuuu.. ovoga – ne čekaju, nego neki lije-lijek čeka... Iii... tamo ovogaa naprave – e, sada ne znam kako se zovu ovega, ove đîrvene (*râde puțin*) zvari, koje ti pomažu, kad si ozlijedio noge,

G: Aha, da.

F: da hodaš... ii.. stavi njega na.. kolici, mislim da je to isto kolica, kolica za...

G: Mm.

F: ljude koji ne mogu hodati. (*râde*)

G: Da. (*surâde*)

F: ...Ovako... Najveći sin je.. je sretan jer je dobio te štapove, vjerojatno su štapove, koji pomažu, koji pomažu za hodanje.. i nekako se igra, i hoda na njima, s njima... dok deda je u kolici – e, zapravo sam zaboravio kako se sve završilo, vjerojatno tako nešto.. Je l se tu još nešto dogodilo?

G: Ništa,

F: Ništa, zapravo...

G: hepiend.

F: Da, hepiend. (*surâde*)

G: Hvala.

F: OK.

OTILIA

SESIUNEA 1

Interviul 1

Interviul s-a desfășurat la locul de muncă al Otiliei, în data de 15 aprilie 2014. În birou a fost prezentă încă o persoană, care nu a comunicat cu noi. Atmosfera destul de formală; participantul nu a fost prea relaxat, iar eu m-am ținut poate prea strict de întrebările prevăzute în chestionar.

Č: OK, vă rog la început să-mi spuneți în ce an v-ați născut și unde?

O: Ăă m-am născut în o mie nouă sute șaptezeci la București.

Č: ...București. Șii care este limba dumneavoastră maternă?

O: Ro – româna, da.

Č: Se mai vorbea o limbă acasă, sau?

O: Nu, nu, doar română.

Č: OK, și ăă... când ați început să învățați prima limba străină?

O: Ăăă prima limbă străină a fost engleză – am început în clasa a doua în școala generală, deci laa șapte-opt ani.

Č: M-hm, la șapte-opt ani...

O: Da.

Č: Și după asta ați mai învățat... o limbă...?

O: Franceza, din clasa a cincea... aveam... ze – zece, unsprezece ani...?

Č: M-hm.

O: (*scurtă pauză*) Și atât, a doua limbă.

Č: OK, ăăă și... cum, deci care este nivel[ul] dumneavoastră de – de cunoaștere a acestor... limbi

O: (*scurtă pauză*) Ăăm (*scurtă pauză*)... la englezăăă... nu știu să spun exact... înțeleg pentru că engleză am făcut în liceu, dar ăă pe urmă nu am mai continuat, nici în facultate, n-am mai citit, n-am mai scris nimic în engleză... înțeleg, dar năă...

Č: Și franceza ați continuat în liceu?

O: Franceza am făcut facultatea, dar ăăm... n-am mai vorbit demult, n-am mai studiat deloc franceza.

Č: Deci la facultate ați studiat limba franceza și...?

O: Da, și sârbo-croata de atunci.

Č: La București, da?

O: La București, da.

Č: Ăăă deci cum folosiți azi... limba engleză și limba franceză? Dacă folosiți...

O: Engleza... nu, doar dacă, eu știu, plec undeva și e nevoie să înțeleg ăă niște informații minime...

Č: M-hm, într-o țară străină...

O: ...într-o țară străină, sau... Iar franceza deloc nu folosesc.

Č: Și, mai vorbiți o limbă?

O: Croata (*râde puțin*), dacă se...

Č: M-hm. Deci când ați învățat... început să învățați limba sârbo-croata... de – optzeci ani?

O: Ăm ă... Nu, mai înainte am început... în ăăăă... la cincisprezece sau la șaisprezece ani, da. Singura.

Č: Din interesul dumneavoastră...?

O: Da. Singura am început să învăț, eu.

Č: M-hm. Și care a fost motivarea, deci, de ce v-ați decis să învățați?

O: Ăă pentru căă... Eu am rude laa... am și acum, da, am rude la Drobeta-Turnu Severin...

Č: Aha.

O: ... și care este foarte aproape de granița cu Serbia acum, dar atunci, în anii optzeci era Iugoslavia...

Č: Da.

O: ... și aveam prieteni acolo, toată lumea se uita la televiziunea iugoslavă, asculta muzică... și mi s-a părut interesant, am început să învăț singură.

Č: Deci, în copilăria dumneavoastră, ați auzit cândva vorbindu-se limba sârbă?

O: Ăm nu, înainte de – nu-mi amintesc – înainte de... cinspe-șaișpe ani, când am început să învăț, n-am fost foarte atentă la...

Č: Da. Deci nu, nu ați avut prea mult contact.

O: Nu, nu pentru că ei veneau, ăă... eu de fapt la Severin acolo nu aveam televizor, nu cred că verișorii mei aveau televizor... Iar sârbii erau doar în piață, dacă te duci să cumperi ceva, vorbeau, dar n-am avut contact... direct cu ei.

Č: Ei vorbeau cu voi... limba română.

O: Da, în principiu cred că știau și româna, da. Da.

Č: E zona de graniță, așa că...

O: Da.

Č: Șii... Cum a fost, deci, la facultate, experiența dumneavoastră cu, cu învățarea limbii sârbo-croate?

O: (*scurtă pauză*) Ăăă... Experiența... ăă... pentru mine a fost foarte bine că am știut ceva dinainte, învățasem și atunci ăă m-am descurcat în... în primul...

Č: Ați avut un avantaj.

O: Da, da. Dar am învățat din ăăăm... cum am învățat, am mers la bibliotecă, mergeam la bibliotecă, am găsit o carte, o gramatică a lui Martinet, cred, din o mie nouă sute treisprezece, cincisprezece, nu știu... am învățat după acea gramatică și aveam o... colegă, mai târziu o colegă de liceu care intrase la facultate, la rusă, și ea mi-a... împrumutat de la biblioteca facultății un curs de limba sârbă... și-am învățat după el. Deci am... și am copiat un dicționar.

Č: Copiat?

O: Da. L-am copiat la... nu am reușit să ajung până la capăt... dar primele litere, pentru că era un dicționar de buzunar, de la bibliotecă, nu se putea împrumuta acasă, și mergeam în fiecare... aproape în fiecare...

Č: Și nu se putea fotocopia, da...

O: Nu. În anii optzeci nu exista așa ceva.

Č: ... pe vremea aia.

O: Da.

Č: Ați studiat deci și literatura, presupun, da?

O: În facultate da... da, da.

Č: Și când ați... deci, decis să veniți în Croația și cum ați venit în Croația?

O: În Croația, de fapt, am venit prima dată [...] cu o... bursă la cursurile de vară... (*scurtă pauză*) Trebuia inițial să mergem la Dubrovnik, dar, din cauza... războiului s-a ținut numai la Zagreb... două săptămâni, atuncea am venit prima dată, iar apoi am venit în ooo... nouăzeci și opt, când eram deja la facultate, rămăsesem ca...

Č: Aici?

O: Ăă la București!

Č: A, la București...

O: După ce am terminat facultate, am rămas să predau, da, da...

Č: Ca lector?

O: Da, ca... la început preparator, apoi asistent, apoi lector, da... Și am venit cu bursă...

Č: Și ați ăă fost și în Serbia înainte de asta?

O: Da.

Č: M-hm.

O: Am fost ăăăm... în Serbia, nouăzeci și doi, cred că... da, nouăzeci și doi... și nouăzeci – da, da!, am fost de două ori, și nouăzeci și șase sau nouă-șapte am fost în Serbia, da...

Č: Pentru mult timp, sau?

O: Nu, două săptămâni, tot așa, la cursuri de vară, la cursuri de vară.

Č: Deci, cât de lung acum trăiți în Croația?

O: ăăă acum din două mii zece...

Č: ... două mii zece...

O: ... deci sunt trei ani jumate, da? Da, cam trei ani jumate.

Č: Și... ce credeți despre limba croată, este asemănătoare într-un fel cu limba română? Și în ce domeniu, dacă este?

O: (*scurtă pauză*) Asemănătoare doar în măsură în careee... ăăm se regăsește acea influența slavă pe care are româna... unele cuvintee... puțin morfologie, dar ăă...

Č: Nu prea?

O: Nu prea. (*râdem puțin*)

Č: OK. Și dumneavoastră vă place să vorbiți limba croată?

O: Da, da...

Č: Da.

O: Atât când pot, când am ocazia. (*râde puțin*) Da.

Č: Mai aveți probleme, poate, cu anumite aspecte ale limbii croate?

O: Da, da. Mai am probleme.

Č: Ce, ce aspecte?

O: Prim... prima problema care rămâne este aspectul verbal...

Č: Aha...

O: ... pe care nu... reușesc să-l înțeleg întotdeauna, nu cred că există niște reguli foarte stricte... aspectul verbal...

Č: Da. Chiar nu sunt...

O: Da. (*scurtă pauză*) Sau, sînt... da, e g-... mai greu de explicat regulile, da...

Č: Nu există așa ceva în limba română.

O: Nu da, s-ar putea... de fapt, el trebuie conștientizat pentru că se folosește în unele situații în care româna... de exemplu, când se folosește adverbul često, da?... pentru... sau dugo. Pentru mine în română este o acțiune care durează, dar se încheie la un moment dat, totuși, nu? „Am scris mult timp“ – am s-... am scris, dar la un moment dat am terminat (*râde pușin*) de scris, da?

Č: Da, am înțeles, da...

O: Pe când în croată se pune mai mult accent pe durată...

Č: Pisao sam...

O: Da, da...

Č: (*scurtă pauză*) Să spunem că... ăăă este diferit, deci, focarul... nu se, cum să spun, nu se dă atenție la ace-... aceleași lucruri, da?

O: Da, da.

Č: Ăă... și, aici, când sunteți în Croația, cât de mult timp petreceți cu ceilalți români stabiliți în Zagreb?

O: Mmm nu prea... nu prea, nu nu... Nu am... cu cine poa-... practic, rar mă văd cu ceilalți români care sunt...

Č: Cu ceilalți profesori...?

O: (*scurtă pauză*) Doar aici, la facultate, când ne întâlnim întâmplător între ore...

Č: Deci ăă aveți mai mulți prieteni, să spunem, croați, decât români?

O: Mm... Nu foarte mulți, dar... nu am foarte mulți prieteni croați.

Č: M-hm. Și nu sunteți căsătorită cu un croat, nu?

O: Nu, nu.

Č: OK. Ăă cât de des vă întoarceți în România?

O: Ăăăm... o dată sau de două ori... pe an – nu, de două ori sau de trei ori pe an, dacă merg eventual la un simpozion, atunci de trei ori... dar în general de două ori pe an.

Č: Da.

O: Da...

Č: OK. Și cum vorbiți cu familia dumneavoastră acolo în România?

O: La telefon.

Č: A, la telefon.

O: Da.

Č: Des... frecvent?

O: Săptămânal, în fie-... cu sora mea în fiecare săptămână, cu fratele meu mai rar, la două-trei săptămâni... și o-... cu prietenele... săptămânal.

Č: OK...

O: ... în general...

Č: Vă mulțumesc.

O: Cu plăcere. (*râde pușin*)

Č: Ar fi mai tot...

O: Da? Doar atât, astăzi...?

Repovestirea filmului 1

Č: Pofțiți.

O: În film este vorba despre un bărbat, caree ăăă vine de la cumpărături și vrea să se urce în mașina, dar îl sperie un câine care este în mașina alăturată. Ăă bărbatului îi cad cumpărăturile, apoi încearcă și el să-l sperie pe câine, se amuză, ăăm (*scurtă pauză*) la un moment dat bărbatul se s-... nu am înțeles de ce se sperie de ceva și u-.. urcă în – sparge geamul de la mașina a- de lângă el, u... care nu era mașina lui... șii pleacă cu acea mașină, iar în spate, p- de pe bancheta din spate apare un.. c- un animal.. foarte mare și fioros.

Č: Mulțumesc.

Repovestirea filmului 2

O: ... În acest desen animat es-tee, în scena de în-ce-put... probabil că este sfârșitul unui război... în caree.. un personaj feminin îi vindecă rănilee unui bărbat.. careee (*scurtă pauză*) ajunge la ea după terminarea războiului, cu un fir, cu acest fir ea, de fapt.... acest fir este un simbol – cred, nu am reușit să înțeleg de ce – prin care ea reface construcțiile, casele, distruse după război, podurile... ..El se transformă într-o pasăreee.. dar finalul mi-e neclar, deci n-nu știu care estee (*pauză*)

Č: OK. Vă mulțumesc.

Repovestirea filmului 3

Č: Pofțiți.

O: În acest desen animat sînt trei pui.. de pasăre, nu știu ce pasăre într-un cuib care sss-... ies din cuib, la un moment dat, toți trei, și văd o – ceea ce pare a fi o prăjitură, undeva, sus pe.... pervazul unui geam și vor să ajungă la ea. Se urcă unul peste celălalt, dar nu ajung, apoi fac o trambulină, dar nu reușesc să ajungă și se întorc în cuib obosiți. ... Mai târziu, probabil pe seară, apare o umbră, probabil pasărea mamă și le aruncă un vierme.. el le cad-cade în cuib... și par a fi dezamăgiți că e doar un vierme și nu e prăjitura.

Č: OK, mulțumesc.

SESIUNEA 2

Interviul 2

Conversația a fost înregistrată la locul de muncă al Otiliei, în data de 27 ianuarie 2015, între orele 17:30 și 17:40. Deși în timpul repovestirii a scurtelor filme a intrat în cameră de mai multe ori o a treia persoană, pe durata interviului cercetătorul și participantul au fost singuri în încăpere.

Č: Dobro (*pauză*) Budući daa.. znam da govoree.. više.. stranih jezika.. pored rumunjskog... htio sam Vas pitati.. da li Vi sebe smatrate.. jednojezičnom, dvojezičnom ili višejezičnom osobom?

O: (*pauză*) Hm.. ustvari, ne znam, jer ja, recimo, uglavnom govorim hrvatski ovdje

Č: M-hm.

O: mislim rumunjski o-.. a o- ... ove druge jezike ne govorim tako često da mogu reći da sam.. dvojezična ili višejezična, a hrvatski opet, ne znam, to mi je strani jezik, meni je dvojezi-..čan dvojeziča je jedna osoba koja.. recimoo.. koja zna jako dobro jedan i drugi jezik, jedan jeee..

Č: Da, iako ja smatram, mislim, da Vi odlično znate hrvatski, što se toga tiče.

O: Da, znam dosta dobro ali opet.. ne... mmm nee jako jako dobro

Č: M-hm,

O: tako da...

Č: znači imatee dosta visoke kriterije. Zapravo.

O: Da, jer vidim da ja ponekad imam poteškoće i ne mogu naći neke riječi, griješim tu i tamo, zato kažem

Č: M-hm.

O: daa su neke.. sitne greške koje ustvari ne.. bih trebala, ne bi se očekivalo da.. ih napravim, alii, mm... ne bih rekla da sam više-jezič- mislim znam, alii, engleski govorim jako malo, francuski isto sam zaboravila tako da mi je.. ustvari jedino, j- jedini hrvatski ostaje koji govorim zato što sam ovdje

Č: Da.

O: a u Bukureštu.. naravno manje.

Č: Koliko otprilike u.. zadnje vrijeme, sad to može bit zadnjih mjeseci ili zadnjih godina, ... u nekakvom odnosu, koliko govorite rumunjski, koliko hrvatski?

O: (*scurtă pauză*) Ha, rumunjski možda.. četrdeset postoo

Č: M-hm.

O: hrvatski šezdeset posto, da?

Č: Aaa.. taj hrvatski.. smatrate li on da je Vaš strani jezik ili.. drugi jezik, ako možete

O: Strani,

Č: osjetiti razliku.

O: strani jezik,

Č: Vaš strani jezik

O: ipak da, da da da.

Č: Dobro. Znači, s obzirom da.. puno govorite hrvatski, primjećujete li ikad.. da se u tom hrvatskom ipak pojavljuju i elementi iz rumunjskog? Bilo u pismu, bilo u govoru, znači, događa li Vam se ikad daa prepoznate.. nakon što ste nešto rekli ili napisali, daa je ovdje neki utjecaj iz rumunjskog?

O: ... Da, to da. Recimo – sad ne znam je l bih- tream dati primjer ili-?

Č: Da, dapače.

O: ... Ne znam oću li se s-.. sjetiti.. baš, ali.. to jee.. hm... Koristim možda, u hrvatskom.. m, ne znam.. ... (*scurtă pauză*) možda i kalk nekog izraza

Č: M-hm.

O: ili možda riječ... u rumunjskom se kaže ovako, a onda kažem ja na hrvatskom isto, iste to je kalk ustvari, ne?, jer iako se u hrvatskom kaže drugačije,

Č: Da, znači ako, zapravo, doslovno prevedete rumunjski izraz onda je to kalk, da.

O: Da, da. Ilii.. da. Znam da, sad se, nisam zapamtila te situacije, mislim ne mogu sad reći konkretno, alii znam da sam.. sebi.. rekla to- ilii, toj osobi, ne?, tako se kaže u rumunjskom pa sam prema tome ja ili.. bio redos- ne, redosljed riječi ne, alii.. i struktura nekog izraza možda

Č: M-hm.

O: ili nešto je bilo u rumunjskom, da.

Č: A obrnut slučaj, znači, događa li Vam se ikad daa.. u rumunjskom, kad ga govorite ili pišete, primijetite neki utjecaj iz hrvatskog?

O: Jako rijetko.

Č: Rijetko?

O: Joj jako rijetko, da.

Č: Pretpostavljam da se onda ne možete sjetiti nekakvog konkretnog primjera, je l'?

O: Ne. Ne, ne.

Č: Dobro. ... A otkako ste u Hrvatskoj – što je sad već nekoliko godina – kažu li Vam ikad Vaši doma, znači iz Rumunjske, daa se Vaš rumunjski promijenio, da.. drugačije govorite ili nešto?

O: Nne, samo ponekad (*râde puțin*) ne mogu se sjetiti možda nekih riječi

Č: M-hm.

O: ili jedne riječi, ne više, ali uglavnom, na primjer rekla sam.. sestri.. (*răspicat*) coreografie

Č: M-hm.

O: na primjer, ne?, ja mislim da je i u talijanskom isto coreografia, u hrvatskom isto, koreografija

Č: Da.

O: ali u rumunjskom je coreografie.

Č: M-hm.

O: Meni bolje zvuči koreografija, postoji i taj oblik u rumunjskom, ali, eto, budući [d/j]a sam ga čula uu.. hrvatskom, i u talijanskom, bilo mi je jednostavnije reći coreografie

Č: Da, jasno.

O: a ona me ispravlja kao coreografie, nije joj zvučno... njoj je čudno zvučalo to.

Č: M-m. Dobro. ... Da l Vam se ikad znači – zapravo se to veže na ovo što ste već rekli – događa da imate problema sa.. rumunjskim otkako ste u Hrvatskoj, znači da se.. bilo sa gramatikom, bilo sa riječima.

O: (*scură pauză*) ... Ne m- možda ne mogu... ne mogu uvijek naćii.. ne, ovako netko pit kako se to kaže na rumunjskom,

Č: M-hm.

O: kako je to na rumunjskom, možda se... ne mogu uvijek odmah sjetiti kako se to kaže, ne mislim na neke riječi nego možda na nekakve izraze, uglavnom, ne riječi,

Č: M-hm.

O: riječi znam ali, izraze ili frazeme ili nn... neke riječi u žargonu možda, toga see.. ne mogu odmah sjetiti, nisam sigurna kako se u rumunjskom kaže. Sad ne znam je li zbog toga što sam ja u Hrvatskoj, ili zbog toga što.. s-tvarno... i da s- kad, kad bih bila u Rumunjskoj

Č: M-hm.

O: možda ni tamo ne bih znala kako se

Č: Jasno.

O: kaže.

Č: Ali kad komuniciratee... ss rođacima, prijateljima

O: M-hm.

Č: iz Rumunjske.. imate li.. ikakvih problema.. u izražavanju?

O: Ne.

Č: Ne... dobro.

O: ... Ne, ne.

Č: ... Da li se bojite daa... to što živite u Hrvatskoj

O: M-m.

Č: i što govorite toliko često i puno hrvatski, može loše utjecati na Vaše znanje rumunjskog?

O: (*scurtă pauză*) Ne.

Č: Ne? M-hm.

O: Ne, ne brinem se ne, ne, to seee.. ne-nemam taj osjećaj da mi rumunjski nestaje,

Č: M-hm.

O: kao daa više ne znam govoriti rumunjski, nee... Sad više govorim rumunjski nego prvi put kad sam bila u Hrvatskoj, tada sam više govorila hrvatski a rumunjski manje. Samo sam imala dojam

Č: Prvi put – mislitee

O: ... Kad sam [radila na fakultetu]...

Č: M-hm. Dobro.

O: Samo, kad sam se vratila, možda su mi neke.. riječi bile nepoznate, na primjer uu.. ovo š- .. vezano za Internet, za kompjutoree, nisam baš mogla pratiti... na primjer a posta, znam da mi je ta riječ bila čudna na početku,

Č: M-hm.

O: nisam nala točno što zna-či... I onda kad sam se vratila domaa.. [...] gleala sam neku seriju na televiziji... primijetila sam neke izraze koj- kao da, ponekad sam imala dojam da mi je rumunjski strani jezik (*surâde*)

Č: M-hm.

O: neki izrazi su mi.. noviji, ne- novi, ne baš.. potpuno nepoznati, alii.. malo su mi o-, kao da sam ih ot-, ponovno otkrila.

Č: M-hm.

O: Dakle to.. osjećam.

Č: [*neclar*] što Vas dugo nije bilo,

O: Da.

Č: pa naravno neke, neke nove riječi su zapravo ušle u upotrebu u međuvremenu.

O: ... To,

Č: Da,

O: što se tiče Interneta,

Č: da.

O: ali i ovi, ovi drugi izrazi iz te serije ne, to su bili

Č: Da. Normalno.

O: uobičajeni nekakvi frazemi kolokvijalni koje sam ja zaboravila, ka- mislim..

Č: Samo ovaj, zapravo, specijalistički ajmo reći rječnik.

O: Da.

Č: Da. ... Aa kakvo je Vaše mišljenje o miješanju više jezika u govoru i.. da li Vam se to ikad.. događa, znači daa govorite pa da.. mijenjate jezik, tijekom razgovora.

O: ... Mijenjam jezik samo ako znam – o u šali ovako

Č: M-hm.

O: naravno, ako znam da me ta.. druga.. osoba razumije, akoo – to se događa samo s hrvatskim i s rumunjskim,

Č: Da.

O: naravno. Mogu ako.. govorim rumunjski, a druga osoba razumije hrvatski, moguu.. reći nešto i na hrvatskom, ali.. u šali ili ako je na primjer.. ta riječ... ako mi je jednostavnije reći, govoriti nešto na hrvatskom, ne znam, neki izraz ili neki termin koji jee.. koji nea baš dobar ekvivalent u rumunjskom.

Č: M-hm. Ali spontanoo.. to.. se ne događa?

O: ...Mm.. spontanooo... da, recimo govorim pa da ubacim nekuu

Č: Ili obrnuto..

O: hrvatsku riječ

Č: da.

O: ... dogo- (*râde puțin*) mis-, krenem, ali odma.. kažem neštoo kao „mislim“, na primjer,

Č: M-hm.

O: govorim rumunjski, kažem „mislim“, to mi se ja mislim jednom ili dva puta dogodilo, ili nešto.. Ali jako rijetko ii.. odmah.. shvaćam da sam..

Č: M-hm, i onda promijenite..

O: Da,

Č: korigirate se.

O: da, da. Al to nije... nije više riječi nego.. jedna riječ ili..

Č: M-hm.

O: Ali jako rijetko. Uu hrvatskom... kad govorim hrvatski (*scurtă pauză*) ne, riječi iz rumunjski ipak ne, mislim da, ne sjećam se.. da sam koristila.

Č: Dobro. OK, još samo.. jedno pitanje

O: M-hm.

Č: koje se zapravo tiče nečeg.. ranijeg, iz prvog intervjuja: ... [...] godine ste rekli da ste bili, sa stipendijom, u Hrvatskoj

O: M-hm, m-hm.

Č: ... koliko ste.. ostali ovdje tada, koliko dugo?

O: ... Mislim četiri mje-se-ca,

Č: M-hm.

O: od trećeg doo če-.. do šestog valjda..

Č: M-hm.

O: ili do sedmog, tako. Al četiri,

Č: Četiri mjeseca.

O: četiri mjeseca, da.

Č: OK. Hvala lijepo.

O: Molim.

Repovestirea filmului 4

Č: Izvolite.

O: Mhm. (*scurtă pauză*) ... Na početku filma vidimo jednu ženu koja prosi, prolazi druga žena koja.. ima dijete u kolicima. Iii... ova žena koja prosi naravno traži novac.. ova gospođa joj daje i onda ide dalje... Gospođa s djetetom razgovara ss.. jednim gospodinom, dakle, policajac ako sam dobro vidjela, moguće, iii ne vidi kad... ova druga žena krade dijete. Onaa.. g- ta gospođa stiže doma, zabrinuta, shvat-shvatila je da, shvaća da... ne zna gdje joj je dijete... Ima psa kojii.. ide.. tražiti to dijete, nađe ga negdje uu... negdje, preko rijeke ide –

prepliva tu rijeku i... onda se vraća kući, pas se vraća kući i kaže svojem vlasnik- ne kaže, nego.. daje na neki način do znanja svojem vlasniku

Č: Mhm.

O: daa... ide za njim. I onda ga vodi, vodi svojeg vlasnika do tog mjesta gdje je našao.. dijete. I onda se svi vraćaju doma, sretni.. što su našli dijete.

Č: OK, hvala.

Repovestirea filmului 5

O: ... (*scurtă pauză*) Na početku vidimo obitelj.. pingvina... u sobi je mali pingvin koji čitaa.. časopis, novine i onda mama.. pingvin kojaa (*scurtă pauză*) plete nešto i tata pingvin koji čita novine i- (*scurtă pauză*) još manji pingvin, beba ko- ne nije beba, nego još mali koji se igraa doktora.

Č: M-hm.

O: U jednom trenutku zove te- zvoni telefon iii.... (*scurtă pauză*) to je drugi pingvin, vjerojatno iz obitelji, koji ka-že daaa.. je udario čekićem po nooo-.. da je nog-, da je.. po nogu udario ii.. da ne može hodati

Č: M-hm.

O: i traži pomoć. Ovi.. pingvini idu k njemu, prvo ide mali pingvin, a ovi drugi dolaze (*scurtă pauză*)... sanj-ka-ma, mogu- može se tako reći, koji imaj^u motor, ne? Prvo.... mama pingvin zaboravlja šešir, onda mali pingvin ide po.. liječničku torbu, onda.. tata pingvin... išao je po.. ključeve od.. tog.. auta, takozvanog auta.. ii... stižu dooo.. onog drugog pingvina.. iii.. Da, dobro, prvo stiže taj mali pingvin, onda i on-.. zatim i oni ii.. na kraju su ga.. odvezli u bolnicu ii gdje su mu stavili nogu.. gips

Č: Mhm.

O: iii (*scurtă pauză*) na kraju ga vidimo kako izlazi iz bolnice sa.. ima šta-ke sa strane, mislim sa.. pokraj kolica.

Č: OK.

O: Ii mali pingvin i.. pokušava hodati na.. tako (*râde puțin*)

G: Hvala.

VICTORIA

SESIUNEA 1

Interviul 1

Locul de muncă al Victoriei. Fereastra spre stradă era deschisă și se auzea cam tare traficul și strigătele școlărilor din curte, ceea ce face uneori înregistrarea destul de grea de deslușit. În cameră au fost prezenți cercetătorul, participantul și o a treia persoană care nu a interacționat cu noi în cursul interviului. Data: 21 mai 2014, între orele 14:30 și 15:00.

Č: La început aa... v-aș întreba, dacă nu vă supărați, în ce an v-ați născut?

V: În o mie nouă sute șaiszeci și nouă.

Č: M-hm. Și unde?

V: La București.

Č: Și limba dumneavoastră maternă... este?

V: Limba română.

Č: Limba română, OK, deci nu se vorbea nicio altă limbă acasă...

V: Nu, nu.

Č: Și ce ăă grad de educație aveți, deci ce școli ați terminat?

V: Deci ăăăă aț- am terminat Facultatea de Istorie șiiii... mi-am luat doctoratul, în istorie de asemenea.

Č: Înainte de asta ați fost la liceu, da?

V: Înainte de facultate da.

Č: Da. OK. Și ce alte limbi ați învățat?

(*scurtă pauză*)

V: ...

Č: ... Care a fost prima...

V: Prima mea limba străină a fost italiana...

Č: Aha...

V: ... În clasa a doua... Prima deci, după aceeaaa engleza în clasa a cincea...

Č: Și în clasa a doua ați avut câți ani?

V: Opt.

Č: Opt ani. Și apoi?

V: Și apoi engleza de la... zece ani, deci din clasa... am avut unsprezece ani la... în clasa a cincea.

Č: M-hm, OK. Și... mai ați învățat... alte limbi străin^e?

V: Da, am învățat ăă... de fapt am făcut și latina, în clasa a opta aa... ăă... a școlii generale...

Č: Era obligatoriu la școală, da?

V: Era obligatoriu la școală latina și după aceea, făcând Liceul de Filosofie și Istorie am făcut încă patru ani de latină în ăă deci, în liceu... ăăăă am învățat ăă (*scurtă pauză*) singură, franceza, nu o... vorbesc foarte foarte bine da'... [*neclar*]

Č: Deci, ca autodidact...

V: ... ca autodidact. ăă un pic de germană, o pot citi cu dicționarul...

Č: M-hm.

V: ... sau cu Google-ul. (*scurtă pauză*) ăăă... pot citi în spaniolă, înțeleg spaniola, nu o vorbesc...

Č: M-hm, deci acestea sunt limbile care le folosiți pentruuu cum să spun ăă lucrări științifice, da?, să citiți literatura în...

V: Da.

Č: ... da, da, în celelalte limbi, da... Și care este deci ăă gradul dumneavoastră de cunoștință a acestor limbi? Engleza, italiana, cum ați...

V: Păi în ceea ce privește ăă italiana... deci, citesc foarte bine...

Č: M-hm.

V: ... ăăăm (*scurtă pauză*) Scriu... (*scurtă pauză*) hai să zicem foarte bine (*o pauză*) Deci, vorbesc, scriu, înțeleg foarte bine... ăăă... Engleza de asemenea, franceza... înțeleg foarte bine... scriu... vorbesc bine... Germana nu o vorbesc, doar o citesc...

Č: M-hm.

V: ... și latina tot așa... mă pot descurca...

Č: ...deci o...

V: ...pot citi. Germa- ăă germana am zis, spaniolaaa doar – citit. Și înțeles, pot să înțeleg destul de bine.

Č: Bine deci o... Cum s-ar spune oo... cunoaștere pasivă, da?

V: Da, mai mult o cunoaștere pasivă, da...

Č: M-hm.

V: ... În privința germanei și a spaniolei, special a spaniolei, deci, totuși, în spaniolă [*neclar*]mai bine decât germana.

Č: Și în prezent, cu ce limbi vă folosiți, deci ăă...

V: Păi, mă folosesc în g- în general de engleză, deci asta...

Č: ... Cel mai mult, da?

V: Bine, ăă n-am menționat aicea croata...

Č: ...Da...

V: ...pentru că, de fapt, acum...

Č: Da, da, o să vorbim și, și despre croată, da... da.

V: ... prima mea e – limba străină acum e [*neclar*]croata, nu? (*scurtă pauză*) Ăă... ce spuneți ăă... apropo de...?

Č: O să vorbim și despre croată mai, mai, mai...

V: Aha. Deci acum mă folosesc înnn... general de engleză.

Č: M-hm.

V: ?Dacă ține ceva [*neclar*]... Citesc normal înn... și în alte limbi străine, dar – în ceea ce privește munca mea științifică [*neclar*] germana, franceza sînt... îmi sînt mai puțin ăă... (s)importante, da... italiana...

Č: Da, OK. Și când ați început cu limba croată?

V: Cu limba croată am început când am venit în Croația, deci în o mie nouă sute nouăzeci și patru.

Č: M-hm, deci sunteți în Croația de...

V: Aproape douăzeci de ani.

Č: Da, aproape douăzeci de ani. OK. Ăăă... deci cum ați început să, să o învățați, ă într-o școală de, de limbi, sau...?

V: Da, am fost laa... am avut un curs ăăă pentruu studenți(i) străini laa Fílozofski fakultét...

Č: M-hm.

V: ...de un an, un an academic.

Č: La Croaticum?

V: Da. Da...

Č: ...Dacă se numea așa, pe atunci.

V: Și, puțin câte puțin, și cu ajutorul soțului meu...

Č: M-hm.

V: ...am reușit, ăă cam doi ani ăă, chiar soțul meu mi-a spus că... după... doi ani ă, stăpâneam destul de bine limba.

Č: M-hm. Deci, ați venit după soțul dumneavoastră, da?, în Croația...

V: Da.

Č: OK. Și, despre limba croată și limba română, cât credeți că sînt asemănătoare, și în ce fel, dacă sînt, în ce domenii?

V: Păi, cum să zic, dat fiind că eu nu sînt ăă... filolog dee.. profesie mi-e mai greu, probabil, să... explic.

Č: Mm nu, cum vi se pare, dumneavoastră?...

V: La început mi s-a părut destul de grea...

Č: M-hm.

V: ... pentru că... Mai bine zis, foarte grea, croata. Ăăă... nu puteam să... înțeleg nimic din ziare – aproape nimic. (*scurtă pauză*) Încetu' cu încetu', învățând-oo... mm... cum să zic, mi-a... m... mi se – pare, mi s-a părut mai... mai puțin grea decât am crezut că a fost... că este... dar ăăă... asemănări [*neclar*] în lexic. Nu?... Este ăă... destule cuvinte slave în limba română...

Č: M-hm.

V: (*scurtă pauză*) Și bine, presupun că... in-ternaționalismele... sînt, deci, ceva care nu există numai între... croată și română...

Č: Da, bineînțeles.

V: Ca gramatică sînt destul de diferite. Se pare că sînt... chiar foarte diferite.

Č: Ăăă acum, ăă când vorbiți limba croată, mai aveți ăă domenii problematice?, deci în care știți că faceți greșeli sau care sunt complicate pentru dumneavoastră?

V: (*scurtă pauză*) Da, probabil căăă mai există încă totuși ăă... ă cuvinte sau expresii, foarte puține, dar ă mă mai întîlnesc din când în când căăă... - cu câte un cuvânt pe care nu-l știu...

Č: M-hm, deci, este pe nivelul lexicului, da?

V: Da. Și... uneori îmi mai dau seama că am greșit, dar știu că... știu care ar fi... regula care ar fi trebuit să fie aplicată în situația respectivă, numai că, pur și simplu, vorbind repede, în stilul meu, uneori ăăă... pur și simplu trec peste regula respectivă și îmi dau seama ea, de fapt că... am greșit. Dar, mai fac, greșelute mai fac.

Č: OK. În gramatică sînt... domenii în care, cum să spun, care încă nu sunt... prea... (*Č și V rostesc simultan următorul cuvânt:*) clare pentru dumneavoastră?

V: Nu, cred că... (*scurtă pauză*) nu mai există, deci... sunt totuși de atîția ani în Croația și...

Č: ...Da. Înțeleg.

V: Am ă... învățat croata și sistematic, deci am făcut un curs de croată atunci până încât (*scurtă pauză*) nu mai există domenii... (*o pauză destul de lungă*) deci, în ceea ce privește gramatica pe care nu le știu, nu le stăpînesc.

Č: Și, deci, limba dumneavoastră de casă, care o vorbiți acasă, este limba croată, sau...?

V: Păi, noi, de fapt, vorbim ăă...

Č: ...Ambele limbi?...

V: ...trei limbi.

Č: Trei limbi? A...

V: Da, vorbim în ăăă... croată, în română și în engleză...

Č: Aha, și-n engleză.

V: ... încă mai... comunicăm și în engleză... Da, soțul meu și cu mine...

Č: Deci aveți copii, da?

V: Un băiat. De treisprezece ani.

Č: M-hm. Și ăă, ce limbă vorbiți – v-am auzit, de fapt, vorbind și limba română cu el [*neclar*]...

V: Cu el vorbesc mai mult în română pentru că, ăă... mi se pare normal să știe șiii...

Č: Da da da.

V: Și vorbeșteee... deci, el vorbește foarte bine românește.

Č: OK. Și soțul dumneavoastră?

V: Dacă a învățat româna?

Č: Da.

V: Da! A învățat româna, n-a învățat-o [*neclar*]sistematic, n-a fost la nici un curs...

Č: Dar cu dumneavoastră, da...

V: ...dar o vorbește și el foarte bine... (*scurtă pauză*) Normal, mai face greșeli pe ici-pe colo, dar...

Č: M-hm. E bine... da.

V: E OK.

Č: Și când sînteți aici, în Zagreb, văă... socializați cu ceilalți români, da?, deci, care sînt stabiliți în Zagreb?...

V: Da, cât de cât...

Č: ... Petreceți mult timp cu ei, da?...

V: Nu foarte mult...

Č: Nu foarte mult...

V: ... dar am câteva... prietene mai degrabă.

Č: Aha.

V: Românce.

Č: De la facultate sau?

V: Păi și de la facultate și dinafară facultății am... câteva... cunoștințe.

Č: M-hm. Cât de frecvent, aproximativ?

V: (*scurtă pauză*) Cât de frecvent... Păi nu foarte frecvent, ce știu... Poate la o săptămână...

Č: Aha. OK.

V: ... cam așa.

Č: Și...

V: Și, bine, mai... mai vorbesc și cu profesorii.. croați care predau româna, mai vorbim.. normal.

Č: Da? Aha. Iar acasă, deci, cât de frecvent ă v-auziți cu...

V: Zi de zi.

Č: ... cei de acasă?

V: A, cu cei de acasă. Păii...

Č: Din România, da?

V: ... tot cam la săptămână.

Č: M-hm. (*scurtă pauză*) Vă întoarceți în România?

V: Da! Deee... cel-cel puțin o dată pe an mă duc ă la București... În general cam de două ori pe an.

Č: M-hm, de două ori. OK. Vă mulțumesc. Deci, partea.. asta se termină aici...

Repovestirea filmului 1

Č: Poftiți.

V: Deci, un domn, mi se pare că în ăă... ăăăm parcare a unui ăă... mall...

Č: M-hm.

V: ... vine cu sacoșele... la mașina lui și din mașina alăturată se aude un... lătrat, apare un câine care latră la el... Domnul se pare căăă cum să zic ăă... îi face plăcere să... îl ăă... [neclar] pe câine să-l facă să latre și mai tare... și pe urmăăă... dintr-o dată i se face frică de câinele respectiv, deși câinele – așa se pare – căă a încetat să latre... și încearcă să își deschidă ușa la mașina cu... telecomandaa – nu reușise pentru că-i... - totuși aia e... - se sugerează cum că nu era mașina lui respectiva... se aprind luminile unei alte mașini din spate, dar el nu...

Č: ...M-hm...

V: ...sesizează chestia, sparge mașina, ăă... sparge geamul mașinii undee... încercase să intre... încerce să plece cu mașina, dar în mașina era un câine și mai mare și mai – oribil decât cel care lătrase [neclar]... la el.

Č: OK, vă mulțumesc.

Repovestirea filmului 2

V: În al doilea filmuleț ăă... (*scurtă pauză*) avem două... personaje, nu?, principale – unnn o... (*o pauză destul de lungă*) doamnă?, cum s-o numesc?... caree ăă... crede că poate săăă... (*o pauză destul de lungă*) cum să zic, să repare lucrurile cu acu' și așa și... (*scurtă pauză*) încearcă să-l repare pe... soțul ei...

Č: ...m-hm...

V: ...care se pare că veni- a venit acasă – nu știu, bătut, sau ce-i se întâmplase... și plin de răni ăăm îl... repară, în ghilimele, cu acu' și așa... (*scurtă pauză*) aceia pleacă la drum împreunăăă, repară o casă cu acu' și așa... ăă, ce mai au... o mașinărie... în drumul lor... (*o pauză destul de lungă*) un pod... (*o pauză destul de lungă*) ăă... pe la urmă, parcă (*surâzând*:) întregul glob ă.. pământesc încearcă să-l repare...

Č: ...m-hm...

V: ...cu acu' și așa și nu observă că, de fapt, soțul, sau... ce-i aa al ei... se transformă într-unnn ăă... (*scurtă pauză*) ...într-un monstru. Care, de fapt ăă, taie tot ce reparase ea. Deci, cumva [neclar] forțele binelui, forțele răului...

Č: ...m-hm...

V: Cam asta ar fi simbolica...

Č: Ați vrea să mai adăugați ceva, sau.. asta e tot?

V: Cam... atât.

Č: OK, vă mulțumesc.

Repovestirea filmului 3

G: Mmm să începeți acum, [neclar]

V: Aha... Trei păsările, trei... (*scurtă pauză*) pui, într-un cuib pe acoperișul unei case (*scurtă pauză*) se trezesc dimineața, înfometati... Chiar lângă... cuibul lor se află o fereastră și pe fereastră – pe... pervazul ferestrei este... ceva, un tort, cupcake mare, ceva de genu' asta încearcă să ajungă la... (*scurtă pauză*) prăjitura respectivăăă... se urcă unu' pe altu' cei trei... nu reușesc, deci... încearcă cu un balansoar, unu' (*scurtă pauză*) ... se așază pe balansoar, celeilalți doi... îl ridică în aer, nu reușesc nici în felul ăsta și... se întorc, epuizați, în cuibul lor, și... o altă pasăre, poate una din părinți le... aruncă o rămă (*scurtă pauză*) în cuib, deci

ca să mănânce, în mod evident, cei trei șii ei sînt, pîn' la urmă prea... ăă epuizați ca să mai ajungă să mai... să mai mănânce...

G: M-hm, OK. Mulțumesc.

SESIUNEA 2

Interviul 2

Interviul executat în data de 3 februarie 2015, în aceeași încăpere ca și primul interviu. În cameră a fost prezentă încă o colegă a Victoriei, care lucra liniștit pe calculatorul său.

Č: S obzirom da znam da.. se služite sa više.. stranih jezika, ... htio sam Vas pitati da li Vi sebe smatrate jednojezičnom, dvojezičnom ili višejezičnom osobom? Ako ste ikad o tome razmišljali.

V: (o pauză destul de lungă) Paa nisam.. na taj način o sebi... ssamu se.. sebe tako ovaaj.. ... kak bi rekla.. smatrala alii

Č: M-hm.

V: kad bolje razmislím, da.. ja jesam višejezična osoba.

Č: M-hm. (scurtă pauză) ... Kako onda hrvatski jezik koji zapravo sad.. prepostavljám najviše govorite od.. barem od svih stranih jezika

V: M-hm.

Č: ... da li Vi njega smatrate Vašim drugim jezikom ili Vašim stranim jezikom? Ako možete.. naslutiti u čemu bi bila razlika.

V: Mhm.. shvaćám u čemu je razlikaa...

Č: M-hm.

V: (o pauză destul de lungă) Pa mojim drugim jezikom.

Č: M-hm.

V: Budući daa.. zaistaa.. tako dugo i.. tako govörím hr-hrvatski i onda.. mi se čini daa.. ponekad čak bez... razmišljanja počínjem... govöriti

Č: Govorit hrvatski.

V: hrvatski, ili

Č: M-hm.

V: da. Nisam došla do te razine kad... počínjem brojati.. ono

Č: M-hm, m-hm.

V: automatski na hrvatski, aliii... mislim da sam tu.. negdje.

Č: Da, to je inače ovoga i.. bila su.. istraživanja na tu temu ovoga da brojanje uvijek

V: M-hm.

Č: zapravo najduže ostane, je l? Pa kad trea nešto brzo prebrojit onda se ljudi ipak vrte materinjem jeziku.

V: Mhm.

Č: Koliko sad otprilike u zadnje vrijeme, zadnjih mjeseci, godina,... u nekakvom omjeru govorite rumunjski, a koliko hrvatski?

V: Mmm.. teško mi je reći.

Č: M-hm.

V: Teško mi je reći... jer mii, zapravo... govörimo i engleski doma.

Č: M-hm. Da.

V: Ali mislim daa.. ipak, hrvatskii.. je prevladao.

Č: Mhm. Znači, vjerojatno više nego rumunjski, je l?

V: Ja mislim da da.

Č: Dobro. A kad... govorite hrvatski... u tom.. hrvatskom, primjećujete li ikakve elemente iz rumunjskog jezika?

V: ...

Č: Ono da nešto kažete, ili napišete, pa da onda... shvatite da je to nešto preuzeto ili, ili.. kao u rumunjskom.

V: Pa, nnn... Ponekad to svjesno radim zbog toga štoo.. znam da[m] i moj sin i moj suprug razumiju, ovaj..

Č: M-hm.

V: ono što želim reći i tako da se služim i rumunjskim riječima ponekad kad.. ne znam baš..

Č: M-hm.

V: kad mislim možda da je bolje da.. koristim baš.. rumunjsku riječ.

Č: Znači tu.. se referirate zapravo prvenstveno na.. čitave... rumunjske riječi koje su – ili dijelove rečenica – koji su

V: Da.

Č: uneseni u hrvatski. M-hm. Aaa, što se tiče –

V: Mislite, tako da ih ja unesem, ne? U tom smislu..

Č: Da da, namjerno.

V: Namjerno, da.

Č: Aa primjećujete li nekakve možda gramatičke ili slične utjecaje, znači kad se izražavate na hrvatskom

V: Da,

Č: a koji su možda iz hrvatskog?

V: imaam... jedan problemčić koji očito nisam uspjela prev- prevladati

Č: Aha.

V: a to jee... glagol „bojati se“.

Č: M-hm.

V: Ja koristim padež iz rumunjskog

Č: Mhm.

V: ako ne.. osjetim to..

Č: Dobro. Na primjer?

V: ... Kak je ono bilo? (*o pauză lungă*) Ili „sramiti se“.

Č: M-hm.

V: Još.. još bolji primjer. Zapravo, m... ne kažem „sram.. vas“ (*scurtă pauză*) Ne... kak je ono bilo (*scurtă pauză*) „Mi-e ruşinee“ .. „Sram me“.

Č: M-hm.

V: Ja g-, ja kažem... (*o pauză mai lungă*) Kako je ono bilo? Sad ne mogu se baš.. sjetiti točno. (*o pauză mai lungă*) „Nijee.. **vam** sram“.

Č: M-hm.

V: Ne, „Nije vas sram“.

Č: Znači sa.. sa dativom. Da, da.

V: U tom.. tako nešto.

Č: Mhm, razumijem. A obrnut slučaj? Jeste li ikad primijetili da, kad govorite ili pišete rumunjski, da u njemu

V: M-m. (*neagă*)

Č: se javljaju elementi iz hrvatskog?

V: .... Ne baš.

Č: Ne baš?

V: M-m.

Č: Mhm. Ili se bar ne možete sjetit primjera, je l'?

V: Ne mogu se sjetit- sjetim.. Mogu se sjetit... (*scurtă pauză*) situacija u kojima sam... je- recimo na.. konferencijama, kad sam imala.. i kolege ovaaj iz hrvatske

Č: Da.

V: i kolege iz rumunjske kad sam im.. počela govoriti.. Rumunjima na hrvatskom i Hrvatima (*râde*)

Č: Aha. (*surâde*)

V: ... Rumunjima na hrvatskom i Hrvatima na.. rumunjskom,

Č: Da.

V: tako daa.. jer sam moralaa i s jednima i s drugima. Baš smo imali tu konferenciju krajem.. dvije i trinaeste tako da sam (*râde*)

Č: Mhm.

V: radila ovaaj.. tak, greškice, ali...

Č: To je znači, u biti, prebacivanje jezika, miješanje jezika

V: Mhm.

Č: pa kakvo Vi ovoga mišljenje imate o tome, je li to dobro, ii..

V: (*surâzând*) Mm nije to uopće dobro

Č: Da?

V: jer ljudi.. ostanu (*râde*) zatečeni, mislim, Zašto meni govoriš, ovaj (*râde puțin*) hrvatski, ne?, i zašto mi ne govoriš rumunjski, ne razumije[m].

Č: Naravno, pretpostavljam da.. kad p- mijenjate jezik, onda to zapravo uglavnom radite namjerno, ali da l Vam se ikad dešava i spontano,

V: Pa to je bilo spontano.

Č: samo od sebe?

V: To kažem.

Č: M-hm.

V: To, to je bilo spontano i ja jednostavnoo... ka- kak bi rekla?... valda bila.. sam tolikoo.. ... (*o pauză destul de lungă*) prinsă de situație..

Č: M-hm.

V: da nisam... više obraćala.. pažnju komee se zapravo.. obraćam.

Č: Da. A otkako ste u Hrvatskoj, što je sad već.. dugo godina, kažu li Vam Vaši doma, iz Rumunjske, rodbina, prijatelji daa drugačije govorite rumunjski?

V: M-m.

Č: Ne?

V: Čak su mee.. hvalili, mnogi,

Č: Da?

V: da, da dobro govorim,

Č: M-hm.

V: mislim da.. ne osjeća se baš.. nikakav.. strani utjecaj što se tiče mog.. rumunjskog. A ja smatram da je i to.. samo.. ne znam. Samo suu primijetili, recimo moja sestraaa.. je primijetila daa radim.. recimo pogreške to što se tiče.. ovih... množine.

Č: M-hm.

V: Ponekad. Ali to nema veze sa.. saa hrvatskim

Č: Mhm, da.

V: nego ima veze saa.. nekakvim problemima što se tiče

Č: Samog rumunjskog, da.

V: množine u.. rumunjskom jeziku.

Č: Da, koje su zapravo.. vrlo.. složene.

V: „Hotel“, „hoteluri“, „hotele“, recimo too

Č: Da, najčešće u srednjem rodu.

V: Da, nisamm.. došla do razine Elene Băsescu

Č: M-hm.

V: sa „succesuri“ (*râdem*) ali, ono.. Budući da, kažem, neke.. riječi ne koristim baš.. često onda.. sstanem, ponekad.

Č: M-hm. Znači, događa Vam se nekad daaa

V: To je.. vrlo rijetko, ali

Č: se teže prisjetite neke riječi, je l?, na rumunjskom.

V: Da, događa mi se i to ii b... mm ali zaista, to su riječi koje gotovo nikad ne koristim,

Č: M-hm.

V: sjećam se da prije.. mnogo, mnogo godina, pîrvi put mi se dogodilo sa sa r-... riječii... (*scurtă pauză*) Nda, sad se sjet- sje- sad se mogu sjetiti ovaj rumunjski izraz, a ne hrvatski... (*scurtă pauză*) Onaj koji uči uči uči iii ništa tu ne radii... nerd, na engleskom

Č: M-hm, da.

(*cineva bate la ușă, doamna cu care suntem în cameră strigă „Naprijed!“, așteptam ca cel care a bătut să intre*)

Č: Štreber.

V: Štreber.

(*intră un bărbat și o femeie care vorbesc cu doamna din cameră, pentru scurt timp este destul de zgomotos*)

V: ... Štreber. Zapravo nisam.. mogla –

(*bărbatul i se adresează Victoriei spunând „Oprostite!“, cei doi pleacă*)

V: ništa, ništa – prevesti ovaaj... (*scurtă pauză*) na rumunjski jer sam se sjetila baš [*neclar*], onda sam.., budući da tada nije bioo.. ovaaj, Internet i sve to, ovaaj.. ... nazvala sam sestru da ju.. pitam.. kako se to zove – sad.. neću nikad više zaboravit.. da se zov-

Č: Da. (*râde*)

V: da ste, za ta- rumunjska riječ za to tocilar, ne?

Č: Kad je takva dojmlijiv događaj onda

V: Da. (*râdem*)

Č: ne možete zaboravit. ... Imate li ikad.. bojazan daa.. to što živite u Hrvatskoj i govorite puno hrvatski da to može loše utjecat na rumunjski Vaš? Da ga možete možda zaboraviti, s vremenom.

V: (*scurtă pauză*) ... Da zaboravim... hrv- ... rumunjski ovak

Č: Da. Zbog, zbog –

V: Ma ne, ne bojim se, bojim se da ću zaboraviti riječi,

Č: M-hm.

V: to mi je.. malo ovaaj.. malo **me** strah (*surâde*) toga. Alii... da ću zaboravit baš.. rumunjski ne..

Č: M-hm.

V: ne bojim se tog, mislim. Āakooo.. zapravo, ovaaj.. (*scurtă pauză*) ne govorim ga.. dugo svaki dan, ipak.. mislim sa.. barem sa svojim sinom

Č: M-hm.

V: razgovaram na rumunjskom.

Č: I kao što ste rekli –

V: Barem ja govorim na rumunjskom, a on ponekad.. ima tendenciju da mi odgovori na.. na hrvatskom, to mm-mi nije drago, ali dobro. On zna dosta dobro rumunjski, tako da..

Č: Komunicirate, naravno, sa.. onima od kuće, je l?, rođacima i tako..

V: Da da da, mislim..

Č: sa obitelji.

V: da, s obitelji iz... Bukurešta, ne?,

Č: M-hm.

V: da, najviše komuniciram, ali imam i tu.. nekoliko.. osoba.. (*scurtă pauză*) Rumunjke

Č: M-hm.

V: s kojim, s kojimaa, ovaj.. kontaktiram.

Č: M-hm, znači imate s kim održavati zapravo tu jezičnu razinu.

V: Da da da.

Č: Da.

V: Kolko-tolko da. Ne bašš.. kolko bi ja htjela, ali ipak.. Ma i čitam, mislim ja..

Č: M-hm.

V: pratim ono štoš događa u Rumunjskoj. Ne samo zbog.. posla, ovaj, jer moram studentima to prenijeti, nego i.. zbog sebe, ne? Želim znati što se događa u Ru- Rumunjskoj i.. Barem čitam.. vijesti.. iz Rumunjske. Gotovo svaki dan, ne baš svaki dan jer nemam vremena ali..

Č: M-hm. Dobro, hvala Vam lijepa.. na razgovoru.

V: (*râde*) Nema.. na čemu. Nadam se daa.. će Vama bit korisno.

Repovestirea filmului 4

V: A, da počnem pričati?

Č: Mhm.

V: Dakle što se događa u priči kako jaa..

Č: Da.

V: kako sam ja to zapamtila. Dakleee (*scurtă pauză*)... jedna gospođa, rekli smo ovaaj.. s početka dvadesetog stoljeća... ššeće se.. šeta parkom, zapravo. ... Ovaaj, ima kolica.. sa djetetom, ii odjednom... dođe neka.. prosjakinja, starija, ne?.. traži novac, ova.. ne želi joj

ništa dati, i kad se p... gospođa zaustavi (*își drege glasul*) negdje na... .. šetalištu, ... vjerojatno.. muž je.. došo po nju i nešto u tom smislu, ova... profitira što gospođa ne gleda iii ukrade joj dijete, ne? Sad, gospođa nee, nee, nije skužila u prvom trenutku štos događa, bez dje-dje-djeteta, dešperatna, ovaaj valoce.. kaže to svojoj mami ii čuje.. pas. I ovaj, valda po.. mirisu (*își drege glasul*)... ide prema kvartu gdje se nalazila ta.. (*scurtă pauză*) prosinjakinja.. čak i prijede neku rječicu.. dođe do, do.. te kuće gdje je živjela (*scurtă pauză*) prosjakinja.. pronađe, ovaaj.. dijete iii.... vraća se, zapravo, svojim.. gazdama... U međuvremenu vidimo, zapravo, zašto je prosjakinja ukrala dijete, valda zbog.. odjeće, ne? I sad.. skida dijete, s.. postavi ga ne neku gromadu tamo.. odjeće i ona, nakon što.. popije ovaj.. par puta iz (*râde*) iz boce ovaj, leži pokraj njega ii u međuvremenu dakle.. pas se vraća domaaa, t... uspije... pokazat.. tom gazdi vrata, da želi, zapravo, da ga.. slijedi, iii.. dakle idu prema kvartu gdje je... živi prosjakinja... čak... pokaže, ovaaj, svom gazdi, da želi prijeć rijeku, ne? Ovaj ne.. svaća da.. mora u.. barku... Pas ide ipak.. pliva, ovaj skuži zapravo o čemu se radi.. Idu do, do te kuće ii ovaaj.. pas vodi svog.. gazdu do, do djeteta ii, ovaaj.. i to je to. I vraća se, zapravo, vraćaju se svi skupa kući, svi sretni, i maaaa.. otac.. dijete i pas, ne?, kojeg gazda ovaj, puno puno... ovaaj... kak se zove?... ne hvali nego jednostavno rukom ga..

Č: M-hm.

V: Zaboravila sam riječ (*râde*).

Č: Dobro...

V: Mângâie (*râde*). Podraga, eh! (*plesnește din palme*) Podraga, to sam htjela reći.

Repovestirea filmului 5

Č: Evo, možete početi.

V: Dakle, uobičajen.. dan u životu... ovih.. humaniziranih pingvina (*râdem puțin*)... Deškić.. čita nekakvu... .. knjigicu, ovaaj.. u fotelili.. ćerkicaa se bavi.. ovaaj.. liječenjem neke lutke i ovaj.. tata čita novine i isto [*neclar*] razgovara i sa mamom i ovaaj odjednom.. zazvoni telefon iii... (*scurtă pauză*) djetim.. ispriča kako jee.. slomio nogu pokušajući.. nešto radit po kući. Sad... dok se.. roditelji dogovore.. kad i kako će ići mu pomoći, sinčić (*își drege glasul*) ide sam, pješke

Č: M-hm.

V: nee, ne čeka ovaj svoje roditelje.. I ovaaj jer oni nisu se još uvijek dogovorili, eto, maaaa.. se vraća uzet.. šešir... kćerkica... ide natrag po.. svojuu.. onu torbicu, doktorsku... ne znam, tata otkrije da je zaboravio ključeve, mora se vratit.. i on u kuću ii.. tako ovaj (*scurtă pauză*) kasne sa polaskom, međutim.. ili zapravo u međuvremenu, sinčić je već kod.. djedeee i pronađe tamo.. neke.. (*scurtă pauză*) komadee.. drva, kojima zapravo mu.. ovaaj.. (*scurtă pauză*) kao sa longetama... popravlja nogu, tako da može do (*scurtă pauză*) doktora ii... ?zaista se i upute do... se upute doktoru kad.. ovaaj.. stižu roditelj¹. I sad... (*scurtă pauză*) dok čekajuu, da vide što će biti sa, sa djedom, ovaj mali.. počinje plakati, ovaaj i maaaa ga.. grli i djed se vraća saa.. gipsom, u kolicima s gipsom, i sa popravljenim... ..tim drvenim stvarima koje su mu koristili kao longete, to su zapravo.. onee, oni štapovii... na kojima se možeš penjati i ono, ovak

Č: M-hm.

V: visoko hodati i to.. kao... to je.. poklon (*scurtă pauză*)... djeda svom unuku za.. pomoć koju je dobio od njega. To je to.